

AASTARAAMAT 2018

EESTI

RAHVUSVAHELINE KONKURENTSIVÕIME

Eesti konkurentsivõime 63 riigi võrdluses ning olulised konkurentsivõimeindikaatorid Euroopa Liidu ja Läänemere riikidega võrreldes

EAS
Enterprise Estonia

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

EAS
Enterprise Estonia

Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime 2018

AASTARAAMAT

Eesti konkurentsivõime 63 riigi võrdluses
ning olulised konkurentsivõimeindikaatorid
Euroopa Liidu ja Läänemere riikidega võrreldes

Tallinn 2019

SISUKORD

1. EESTI MAJANDUSE ARENG 2018. AASTAL	5
2. RIIKIDE RAHVUSVAHELISE KONKURENTSIVÕIME HINDAMISE TULEMUSED.....	8
2.1. Riikide üldine paremusjärjestus	8
2.2. Riikide paremusjärjestus konkurentsivõime faktorite lõikes.....	11
2.3. Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime	15
3. EESTI MAJANDUSE KONKURENTSIVÕIME EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE VÕRDLUSES.....	17
3.1. Majanduse seisund.....	17
3.2. Valitsuse töö tõhusus	18
3.3. Äritegevuse efektiivsus	20
3.4. Infrastruktuur	21
4. ETTEVÕTTEJUHTIDE HINNANGUD KONKURENTSIVÕIMELE.....	23
5. EESTI KONKURENTSIVÕIME INDIKAATORID LÄÄNEMERE RIIKIDE VÕRDLUSES	25
5.1. Majanduse seisund.....	25
5.2. Valitsuse töö tõhusus	35
5.3. Äritegevuse efektiivsus	45
5.4. Infrastruktuur	55
6. MAJANDUSARENGUT TAKISTAVAD TEGURID.....	65
7. EASI 2018. AASTA TEGEVUSTE ÜLEVAADE.....	71

Väljaande koostasid: Leev Kuum, Marje Josing, Evelin Ahermaa, Kiira Martens, Koit Nilson, Bruno Pulver, Aet Vanamölder, Ülo Mattheus, Kelly Tänav, Albert Hansa

Andmetöötlus: Koit Nilson, Ingrid Niklus, Viivika Savina

Kujundus: Mati Reiman

Informatsioon: Marje Josing (EKI direktor)
tel: 646 6439, e-post: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel tuleb viidata allikale.

SISSEJUHATUS

Käesolev aastaraamat on järjekorras kaheksateistkümnes ja see tugineb nagu ka varasematel aastatel Lausanne'i Rahvusvahelise Juhtimise Arendamise Instituudi (IMD) iga-aastasele väljaandele „World Competitiveness Yearbook”, mis sel korral kannab aastanumbrit 2018. IMD jaoks on see kolmekümnes ehk juubeliväljaanne, Eesti Konjunktuuriinstituut osaleb konkurentsivõime uuringutes alates 2001. aastast.

Aastaraamat annab Eesti lugejatele ülevaate IMD projektis osalevate riikide (2018. aastal 63 riiki) konkurentsivõimest, tuues ära nende kohad edetabelis ja konkurentsivõime indeksid esikohal oleva riigi suhtes. Samuti tutvustatakse osalevate riikide paremusjärjestust konkurentsivõime faktorite lõikes (II ptk). III peatükk on pühendatud Eesti ja teiste Euroopa Liidu (EL) liikmesriikide konkurentsivõime iseloomustamisele. IV peatükk annab ülevaate Eesti ettevõtluskeskkonnast võrdluses teiste EL liikmesriikidega. Kaaluka osa aastaraamatus moodustab V peatükk, kus tuuakse ära paljusid Eesti majandust ja konkurentsivõimet iseloomustavaid näitajaid võrdluses teiste Läänemere riikidega. Lisaks antakse aastaraamatus lühiülevaade majanduse arengust Eestis 2018. aastal (I ptk). VI peatükis analüüsitakse laiemalt majanduse arengut takistavaid probleeme (Ifo WES uuringule tuginedes) ja oskustööjõu nappusega seonduvat problemaatikat (IMD World Talent Ranking infole tuginedes).

Kõik senised aastaraamatud on rõhutanud riigi kõrge konkurentsivõime olulisust tänapäeva avatud maailmas. Samas on ka näidatud, et riikide käsutuses on palju võimalusi edu saavutamiseks konkurentsivõitluses. Kõige vahetum tee tõusule on kaupade ja teenuste ekspordi suurendamine. Ettevõtted peavad tegema kõik nendest sõltuva, et muuta oma tooted paremaks ja nõutavamaks rahvusvahelistel turgudel. Riigil tuleks aga ettevõtete tegevust ekspordi arendamisel igati toetada, seda nii teadusuuringute rahastamise, arenguprogrammide väljatöötamise kui ka riikidevaheliste raamlepete sõlmimisega. Riigi ja ettevõtete ühiseks eesmärgiks peab olema rahvusvahelises väärtusahelas ülespoole pürgimine, kasutades selleks ära kõiki olemasolevaid konkurentsieeliseid. Üheks võimaluseks võiks olla suuremat lisandväärtust loovate majandusharude eelisarendamine.

Olulist kohta riigi ja ettevõtete konkurentsivõime tõstmisel omab innovatsioon. Et sellealastest kulutustest oleks maksimaalselt kasu, peaks silmas pidama, et need poleks ühekülgsest teadus- ja tehnoloogiakesksed, vaid kindlasti orienteeritud ka rahvusvaheliste turgude nõudlusele.

Riigi otsene abi äriettevõtetele on ka vajaliku tööjõu koolitamine, töötajate täiend- ja ümberõppe läbiviimine. Kui see on operatiivne ja tööturu vajadusi arvestav, siis on sellest tulenev kasu märgatav. Eesti rikkus on tema inimesed ja seda rikkust tuleb maksimaalselt kasutada. Samaaegselt peab riik seisma ka selle eest, et tekiks piisavalt uusi töökohti kõrge tootlikkusega tegevusaladel.

OECD definitsiooni kohaselt iseloomustab riigi rahvusvahelist konkurentsivõimet määr, mis näitab, kui palju ta suudab vabades turumajanduslikes tingimustes toota kaupu ja teenuseid, mis vastavad välis- turgude nõuetele, samaaegselt suurendades oma elanike sissetulekuid.

Riigi konkurentsivõimet on võimalik hinnata ka sellest küljest, et luua võimalikult kõikehaarav pilt **tingimustest**, mis riigis valitsevad ettevõtete arengu seisukohalt. Just nii talitab Lausanne'i Juhtimise Arendamise Instituut. Täpsemalt väljendades – IMD riikide rahvusvahelise konkurentsivõime reiting näitab, **kuidas riigid loovad ja säilitavad keskkonda, mis annab konkurentsijõudu nende ettevõtetele.**

IMD on omapoolsed soovitusel riikidele nende konkurentsivõime tõstmiseks kokku võtnud ka „Riigi konkurentsivõime kuldreeglitesse”.

Riigi konkurentsivõime kuldreeglid

- I Loo stabiilne ja prognoositav seadusandlik ja administratiivkeskkond.
- II Taga operatiivne, läbipaistev ja vastutustundlik valitsemine.
- III Hoia riigi eelarve, rahandus ja võlg kontrolli all.
- IV Mitmekesisista majandust nii sektorite osas kui ka geograafilises mõttes.
- V Investeeri infrastruktuuri, logistikasse ja valdkondade koostöösse.
- VI Toeta kodumaist tehnoloogiat arendavaid ja ekspordile orienteeritud keskmise suurusega ettevõtteid.
- VII Tasakaalusta jõuline tegutsemine välisurgudel sellega, et väärtustada enam lisandväärtust loovaid tegevusi (säilitamiseks jooksevkonto ülejääki).
- VIII Säilita rahvuslik tööstus ja kaubamärk (*made in Estonia*).
- IX Keskendu kahesuunalisele haridussüsteemile (kutse- ja kõrgharidus), et soodustada noorte töölesaamist ja vähendada noorte tööpuudust.
- X Edenda teadust ja ettevõtlikkust.
- XI Säilita ühiskonna sidusus ja sotsiaalne mobiilsus.
- XII Vii konkurentsivõime materiaalse edu tulemused (paremad sõiduteed, haiglad, koolid, eluase jne) inimesteni.

Lausanne'i IMD poolt arendatud meetodika riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamiseks on leidnud laialdast rahvusvahelist tunnustust. Meetodika tugevuseks on riikide konkurentsivõime laiapõhjaline hindamine. See näeb ette enam kui 300 näitaja arvesse võtmist iga riigi kohta, millest 2/3 on statistiline ja 1/3 hinnanguline (küsitlus) informatsioon. Kogu informatsioon töödeldakse, kasutades selleks variatsioonanalüüsi võimalusi.

Käesoleva väljaande kasutajatena on silmas peetud valitsusasutusi, ettevõtete juhte, ettevõtete liitusid ja paljusid teisi inimesi, kes on seatud head seisma Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime eest. Väljaanne peaks kasulik olema ka Eesti investoritele, eksporditöösturitele, üliõpilastele, magistrantidele ja doktorantidele ülevaate saamiseks Euroopa Liidu liikmesriikide majandusest ja sealsest ettevõtluskeskkonnast.

Aastaraamatu rahastajaks on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, kes soovib sellega panustada Eesti ettevõtete ekspordivõime arendamisse.

Eesti on väike, kuid ambitsioonikas riik, kes teeb suuri pingutusi konkurentsivõime tõstmiseks ja majanduslikult arenenumatele riikidele järele jõudmiseks. Sooviks, et käesolev aastaraamat innustaks ja toetaks neid pingutusi.

1. EESTI MAJANDUSE ARENG 2018. AASTAL

Lõppenud majandusaasta oli üldjoontes edukas ja suuresti kooskõlas ootustega. Kuigi aasta alguses olid õhus mitmed välis- ja siseriiklikud riskid, siis need valdavalt ei realiseerunud või osutusid kardedust nõrgemateks. Eelkõige tuleb märkida rahvusvahelist majanduspoliitilist ebakindlust, mis tulenes USA-st. Kardeti mitme arenenud riigi poliitika muutumist proteksionistlikumaks. Välistada ei saanud ka Põhjamaade, eelkõige Rootsi, kinnisvaraturult lähtuvaid ohte. Eesti siseriiklikuks ohuks olid tootlikkuse kasvu ületav palgakasv, mis võinuks viia välise konkurentsivõime langusele ning kasvav kinnisvaralaenude maht, mis võinuks ohustada meie finantssektori stabiilsust.

Nüüd, kui aasta on lõppenud, võime konstateerida, et majanduse stabiilne ja tasakaalustatud kasv 2018. aastal jätkus. Palgakasv püsis hea, uute töökohtade loomine aktiveerus, riigieelarve püsis tasakaalus, jooksevkonto oli ülekaalus jne. Kõik see kinnitab hinnangut, et äsja lõppenud majandusaastat võib väikeste mööndustega hinnata heaks.

Nüüd kõigest lähemalt:

Eesti **majanduskasv** on kiire olnud juba 3 aastat järjest. Seda on toetanud nii paranenud välisnõudlus kui ka suhteliselt tugev sisenõudlus. Üle-eelmisel, 2017. aastal, kasvas sisemajanduse kogutoodang 4,9%, mis selgelt ületas Eesti pikaajalist kasvupotentsiaali. Areng oli laiapõhjaline ning seda toetas nii era- kui ka avaliku sektori investeeringute suurenemine. Viimast võimaldas osalt ka EL struktuurifondide varasemast suurem kasutamine. Erialgetel hinnangutel kasvas majandus 2018. aastal 3,6%, mis on Eesti jaoks samuti hea tulemus.

Keskpikas vaates piiravad Eesti kasvuvõimalusi kõige enam demograafilised tegurid ja aeglane tootlikkuse kasv. Positiivne on aga see, et Eesti majandus on viimastel aastatel olnud heas tasakaalus – jooksevkonto on ülejäägis, riigirahandus korras, tarbimise ja laenu kasv mõõdukas ning majapidamiste säästmine aktiivsem kui laenamine. Ka avaliku sektori investeeringute haldamise protsessid on üldiselt olnud tõhusad, kuigi projektide hindamisel ja valimisel võiks rakendada veelgi rangemat korda ja esmatahtsaks tunnistada ainult kõige enam tootlikkust tõstvad investeeringud. Just sellised investeeringud tõstavad riigi konkurentsivõimet.

Tugev majanduskasv on suurendanud nõudlust **tööjõu järele**. Tööhõivemäär on Eestis tõusnud kõigi aegade kõrgeimale tasemele. Samuti on tööpuudus väga madal, esialgsel hinnangul umbes 6%. Sobiva kvalifikatsiooniga töötajate leidmine on muutunud üha raskemaks. 2018. aastal tuli Eestisse tähtajalise ja lühiajalise tööloaga üle 22 tuhande inimese, kuid tööjõupuudus on jätkuvalt ettevõtete majandustegevust kõige enam piirav tegur. Pingeline olukord tööturul hoiab **palgakasvu** kiirena, mis omakorda suurendab tööjõukulusid ja vähendab kasumlikkust. Erialgetel andmetel kasvas keskmine palk 2018. aastal ligi 7% ja ulatus 1 300 euroni. Tööjõupuudus on kõige suurem ehituses ja teeninduses. Endiselt on probleemiks just oskustööjõu nappus ning pakutavate ja nõutavate oskuste ebakõla.

Samas tuleb positiivselt esile tõsta ettevõtete innovatsioonivõimekust suurendavaid tegevuskavasid ning samuti võtmetehnoloogiatele, eelkõige ITK-le keskenduvate majandusklastrite loomist. Ka sages 2018. aastal töötajate liikumine väiksemat lisandväärtust loovatest ettevõtetest ja tegevusaladelt kõrgemat lisandväärtust loovasse.

Tarbijahinnad kasvasid 2018. aastal 3,4% ning Eestis toodetud kaupade hinnatase on jõudnud EL-i tasemele juba üsna lähedale. Tarbijahinnaindeksi suurimaks mõjutajaks oli eluase, mis andis kogutõusust veerandi. Eluaseme kallinemist põhjustasid kõige enam elekter (hinnatõus 10,9%) ja tahkekütus (15,3%)

ning samuti kallinesid üürid (7%). Hindade kogutõusust viiendiku andis mootorikütus ja veel viiendiku toit ja mittealkohoolsed joogid.

Eesti majanduse areng sõltub suuresti välisnõudlusest ja meie **eksporti** konkurentsivõimest välisurgudel. Viimastel aastatel on ekspordi osakaal SKP-st olnud enam kui 75% ja peamisteks eksportijateks töötleva tööstuse ettevõtted. Lõppenud aastal (2018. a) müüsid tööstusettevõtted välisurgudele keskmiselt 67% oma käibest.

Üheks probleemiks, millega eksportivad ettevõtted lõppenud aastal kokku puutusid, on asjaolu, et Eesti ekspordihinnad on kasvanud kiiremini kui mitmel meie konkurendil ning seda suuresti kiire palgakasvu tõttu. Kiire palgakasv võib aga viia selleni, et madala tootlikkusega ettevõtted on sunnitud Eestist lahkuma. Samas on positiivne see, et Eesti ettevõtete investeeringud viimastel aastatel on olnud üha enam suunatud efektiivsuse tõstmisele. Suurenenud on investeeringute osakaal masinatesse ja seadmetesse, teadus- ja arendustegevusse ning arvutisüsteemidesse.

Kaupade **eksport** suurenes 2018. aastal 12% ja **import** 10%. Kaubavahetuse kasvu mõjutas enim mineraalsete toodete eksport ja import. Eestist **eksportiti** eelmisel aastal kaupu jooksevhindades 14,4 mln väärtuses ning Euroopa Liidu riikide osatähtsus selles oli 68%. Kaupade ekspordi peamised sihtriigid 2018. aastal olid Soome (16% kaupade kogueksportist), Rootsi (11%) ja Läti (10%). Soome eksportiti enim elektriseadmeid ning metalli ja metalltooteid. Rootsi elektriseadmeid ning puitu ja puidutooteid. Läti mineraalseid tooteid ning põllumajandussaaduseid ja toidukaupu. Aastaga suurenes eksport kõige enam USA-sse, Singapuri ja Soome. Enim vähenes eksport Rootsi, Hollandisse ja Venemaale. Eesti päritolu kaupade osatähtsus kaupade kogueksportist oli 72%.

Eestisse **imporditi** 2018. aastal kaupu 16,2 mld euro eest, sellest kõige enam kaupu Soomest (13% kogu impordist), Saksamaalt ja Leedust (mõlema osatähtsus 12%). Soomest imporditi kõige rohkem mineraalseid tooteid ja elektriseadmeid. Saksamaalt transpordivahendeid ja mehhaanilisi masinaid ning Leedust mineraalseid tooteid ning põllumajandussaadusi ja toidukaupu. Aastaga suurenes import kõige enam Venemaalt (484 mln eurot), Valgevenest (342 mln eurot) ja Leedust (187 mln eurot). Enim vähenes import Poolast ja Hollandist.

Eestist eksporditi kaupu 183 riiki ja imporditi 143 riigist. Väliskaubanduse bilanss oli positiivne 139 riigiga. Suurim kaubavahetuse ülejääk tekkis kaubavahetuses Ameerika Ühendriikide, Norra ja Singapuriga. Suurim puudujääk oli kaubavahetuses Saksamaa, Leedu ja Poolaga. **Kaubavahetuse puudujääk** oli 2018. aastal 1,8 mld eurot, mis oli 69 miljoni euro võrra väiksem kui 2017. aastal.

Lisame ülaltoodule valiku **rahvusvaheliste reitinguagentuuride** hinnanguid, mis iseloomustavad Eesti majandusolukorda 2018. aastal, võrreldes teiste riikidega:

- **Rahvusvaheline konkurentsivõime reiting** (IMD). IMD World Competitiveness Yearbook 2018. 31. koht 63 riigi võrdluses (mai 2018). Võrreldes aasta varasemaga on reiting 1 koha võrra kehvem.
- **Digitalse arengutaseme indeks** (IMD). IMD World Digital Competitiveness Ranking 2018. 25. koht 63 riigi võrdluses (mai 2018). Võrreldes eelmise aastaga on koht ühe võrra parem.
- **Rahvusvahelise kvaliteetse tööjõu reiting** (IMD). IMD World Talent Ranking 2018. 28. koht 63 riigi võrdluses, aastaga paranes tulemus ühe koha võrra

- **Globaalne konkurentsivõime reiting** (WEF). The Global Competitiveness Report 2018.
32. koht 140 riigi võrdluses (september 2018). Reiting iseloomustab riigi võimet tagada jätkusuutlik majanduskasv keskpikal perioodil. Tugineb informatsioonile, mis iseloomustab riigi arengutaset sõltuvalt sellest, kas areng toimub ressursside, tehnoloogia või innovatsiooni baasil. Võrreldes aasta varasemaga, on reiting nüüd 3 kohta halvem.
- **Rahvusvaheline inimarengu indeks** (ÜRO). Global Human Development Indicator.
30. koht 189 riigi edetabelis (2018). Indeks arvestab elanike haridustaset, eluiga, majanduse arengutaset jne. Võrreldes eelmise aastaga jäi Eesti koht samaks.
- **Rahvusvaheline majandusvabaduse indeks** (The Heritage Foundation). 2018 Index of Economic Freedom.
7. koht 180 riigi võrdluses (veebruar 2018). Hindamise aluseks on kaubanduspoliitika, riiklik sekumine, rahanduspoliitika, musta turu osakaal majanduses jne. Võrreldes möödunud aastaga, on Eesti koha võrra langenud.
- **Rahvusvaheline pikaajaliste väliskohustuste täitmise võimet iseloomustav reiting** (Standard & Poor's)
Reitinguagentuur Standard & Poor's (S&P) jättis 2018. aastal juunis Eesti riigireitingu AA- (väljavaade negatiivne) tasemele. Aluseks on riigis läbiviidud struktuurireformid, otseinvesteeringute maht, fiskaal- ja rahapoliitika.
- **Rahvusvaheline korruptsioonitajumise indeks** (Transparency International). Corruption Perception Index.
2018. aastal 18. koht 180 riigi edetabelis. Esikohal olevas riigis on korruptsioon väikseim. Eesti positsioon 2018. aastal paranes kolm kohta võrreldes 2017. aastaga.
- **Turismi konkurentsivõime indeks** (WEF). The Travel and Tourism Competitiveness Report.
Eestile kuulub 136 riigi hulgas 37. koht (2017). Võrreldes 2 aasta tagusega, kui eelmine uuring tehti, on Eesti 1 koha võrra tõusnud. Indeks võtab arvesse riigis valitsevat turvalisust, transpordi ja IT infrastruktuuri, loodus- ja kultuuriressursse, tervishoiu- ja hügieenitingimusi jne.
- **Doing Business** (World Bank Group)
12. koht 190 riigi arvestuses (2018). Riigid on reastatud selle järgi, kus on kõige kergem ettevõtlust alustada ning sellega tegeleda. Võrreldes varasema aastaga koht ei muutunud.

2. RIIKIDE RAHVUSVAHELISE KONKURENTSIVÕIME HINDAMISE TULEMUSED

2.1. Riikide üldine paremusjärjestus

IMD World Competitiveness Yearbook 2018 toob tänavu ära 63 riigi konkurentsivõime hindamise tulemused. Hindamisel kasutati valdavalt 2017. aasta statistilisi andmeid ning 2018. aasta kevadel nendes riikides läbi viidud ettevõtetejuhtide küsitluse tulemusi. IMD aastaraamatu üldedetabelis on toodud osavõtivate riikide kohad paremusjärjestuses ning iga riigi konkurentsivõime indeks (%). Alljärgnevalt toome ära üldedetabeli, millele on meie poolt lisatud eelmise aasta tulemused.

Riikide rahvusvahelise konkurentsivõime üldedetabel

Riik	2018		2017	
	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes
USA	1	100,0	4	98,7
Hongkong	2	99,2	1	100,0
Singapur	3	98,6	3	99,5
Holland	4	97,5	5	96,6
Šveits	5	97,1	2	99,7
Taani	6	96,4	7	95,6
AÜE	7	95,7	10	94,1
Norra	8	95,4	11	93,1
Rootsi	9	95,0	9	95,0
Kanada	10	94,3	12	92,3
Luksemburg	11	93,1	8	95,1
Iirimaa	12	92,1	6	95,8
Hiina	13	89,0	18	87,8
Katar	14	88,9	17	88,1
Saksamaa	15	88,8	13	91,6
Soome	16	88,4	15	88,9
Taiwan	17	87,9	14	90,5
Austria	18	87,3	25	83,3
Austraalia	19	87,1	21	85,3
Suurbritannia	20	85,6	19	86,8
Iisrael	21	85,3	22	85,1
Malaisia	22	85,2	24	83,5
Uus-Meremaa	23	83,9	16	88,7
Island	24	83,2	20	86,4
Jaapan	25	81,3	26	82,3
Belgia	26	80,8	23	83,9
Korea	27	80,1	29	78,7
Prantsusmaa	28	80,0	31	77,7
Tšehhi	29	79,5	28	79,0
Tai	30	79,5	27	80,1

Riik	2018		2017	
	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes
Eesti	31	78,5	30	77,8
Leedu	32	76,9	33	75,6
Portugal	33	76,2	39	72,2
Poola	34	75,4	38	73,7
Tšiili	35	75,1	35	74,5
Hispaania	36	75,0	34	74,8
Sloveenia	37	73,3	43	70,8
Kasahstan	38	72,8	32	76,3
Saudi Araabia	39	72,7	36	74,3
Läti	40	72,3	40	71,9
Küpros	41	72,3	37	73,8
Itaalia	42	70,6	44	70,5
Indoneesia	43	68,9	42	71,1
India	44	68,8	45	69,7
Venemaa	45	67,2	46	68,9
Türgi	46	66,6	47	68,2
Ungari	47	66,0	52	64,4
Bulgaaria	48	65,7	49	65,7
Rumeenia	49	64,9	50	64,8
Filipiinid	50	64,7	41	71,8
Mehhiko	51	63,7	48	67,3
Jordania	52	61,3	56	58,0
LAV	53	60,8	53	62,3
Peruu	54	60,2	55	61,0
Slovakkia	55	60,0	51	64,7
Argentina	56	58,0	58	57,7
Kreeka	57	57,4	57	57,8
Kolumbia	58	57,4	54	61,8
Ukraina	59	56,8	60	56,1
Brasiilia	60	55,8	61	55,8
Horvaatia	61	55,3	59	56,5
Mongoolia	62	52,6	62	48,1
Venezuela	63	27,5	63	32,7

Toodust nähtub, et 2018. aastal on maailma kõige konkurentsivõimelisemateks riikideks (TOP 10) tunnistatud:

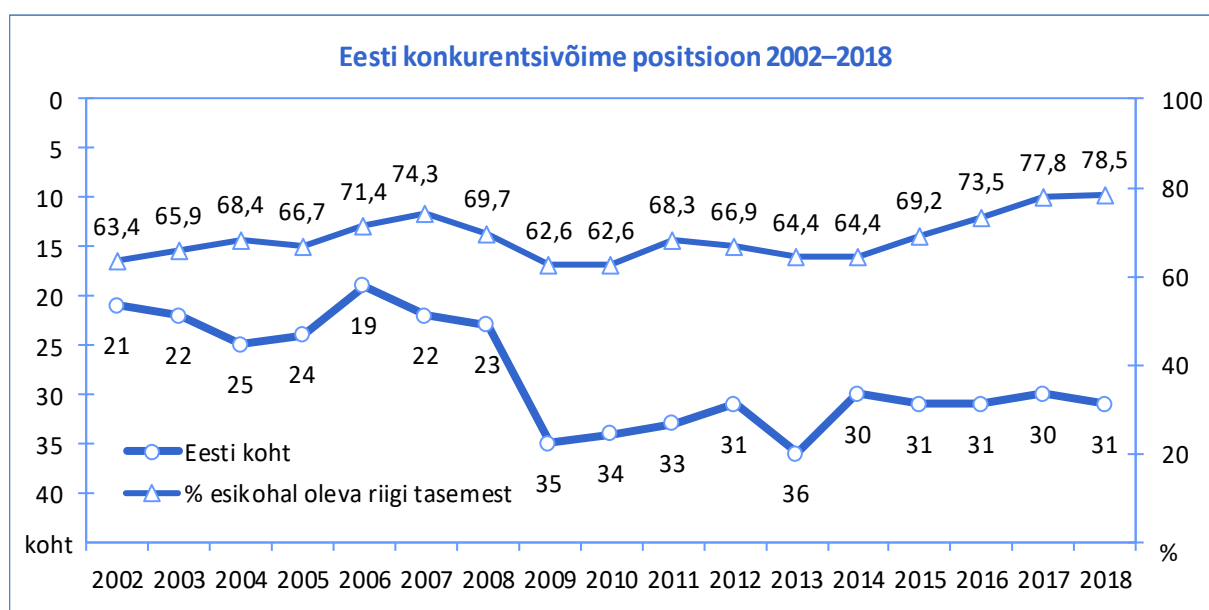
1. USA (eelmisel aastal 4. koht)	6. Taani (7.)
2. Hongkong (1.)	7. Araabia Ühendemiraadid (AÜE) (10.)
3. Singapur (3.)	8. Norra (11.)
4. Holland (5.)	9. Rootsi (9.)
5. Šveits (2.)	10. Kanada (12.)

Toodust nähtub, et TOP 10-s on valdavalt samad riigid, mis eelmisel aastal. Uustulnukaid on vaid 2 – Norra ja Kanada –, kes tõrjusid 10 edukama hulgast välja Iirimaa ja Luksemburgi. Huvitav on märkida, et TOP 10 riigid (väljaarvatud USA) on pigem väikse kui suure rahvaarvuga ning pooled nendest on Euroopa riigid.

Kui vaadata riikide konkurentsivõime muutumist viimasel majandusaastal, siis suuremad **tõusjad** edetabelis olid Austria (7 kohta), Sloveenia (6 kohta), Portugal (6 kohta) ja Hiina (5 kohta). Suuremad **langejad** aga Filipiinid (9 kohta), Uus-Meremaa (7 kohta) ja Iirimaa (6 kohta).

Eesti on IMD 2018. aasta edetabelis 31. kohal, mis on 1 koha võrra halvem kui eelmisel aastal. Samas on Eesti konkurentsivõime indeks 78,5%, mis on Eesti parim tulemus läbi aegade. Eestist möödus Prantsusmaa, kes tõusis 31. kohalt 28. kohale.

Eesti konkurentsivõime positsioon ja indeks on läbi aegade liikunud vahemikus vastavalt 19. kuni 36. koht ja 78,5% kuni 62,6% (vt alljärgnev joonis).

Lisaks üldedetabelile koostas IMD ka tänava mitmed alamedetabelid: kaks riikide elanike arvu, kaks riikide majandusliku arengutaseme ja kolm riikide territoriaalse tunnuse alusel:

- **Suurte** (üle 20 mln elaniku) riikide grupis (29 riiki) kuuluvad tänava juhtgruppi (TOP 6): USA, Kanada, Hiina, Saksamaa, Taiwan ja Austraalia. Samad riigid, peale Austraalia, olid kuue konkurentsivõimelisema riigi hulgas ka eelmisel aastal. Austraalia tõrjus välja Suurbritannia, kes nüüd on 19. kohal.
- **Väikeste** (alla 20 mln elaniku) riikide edetabelit (TOP 6) juhivad: Hongkong, Singapur, Holland, Šveits, Taani ja Araabia Ühendemiraadid. Selles grupis on uueks riigiks Araabia Ühendemiraadid, kes tõrjus sealt välja Iirimaa. Eestile kuulub väikeste riikide grupis tänava 19. koht.
- **Majanduslikult enam arenenud** (SKP in kohta üle 20 tuh USD) riikide konkurentsivõime alamedetabelit juhivad: USA, Hongkong, Singapur, Holland, Šveits ja Taani. Kõik need riigid kuuluvad ka üldedetabeli esimese 6 riigi hulka, mis näitab, et SKP inimese kohta on otseselt seotud konkurentsivõimega.
- **Majanduslikult vähem arenenud** (SKP in kohta alla 20 tuh USD) riikide edetabeli konkurentsivõimelisemad on: Hiina, Malaisia, Tai, Eesti, Leedu ja Poola. Eelmisel aastal oli Eesti viiendal kohal.

- **Territoriaalse** tunnuse järgi 40-st Euroopa, Lähis-Ida ja Aafrika riigist moodustatud grupis on 6 tugevamat: Holland, Šveits, Taani, Araabia Ühendemiraadid, Norra ja Rootsi. Nendest 5 on Euroopa riigid. Eestile kuulub selles arvestuses 19. koht (eelmisel aastal 18. koht). Aasia ja Vaikse ookeani riikide grupi (19 riiki) kõige konkurentsivõimelisem riik on Hongkong, kellele järgnevad Singapur ja Hiina. Ameerika riikide gruppi juhivad kindlalt USA ja Kanada.

2.2. Riikide paremusjärjestus konkurentsivõime faktorite lõikes

Käesoleval aastal kasutas IMD riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamisel 340 näitajat, milledest 258 näitajat kasutati vahetult reitingute arvutamisel ja 82 kriteeriumit taustainformatsioonina. Reitingu arvutamisel kasutatud 258 näitajast 143 olid kvantitatiivsed ja 115 kvalitatiivsed (hinnangulised) näitajad.

Vastavalt IMD poolt välja töötatud metoodikale ühendatakse kogutud informatsioon esimesel etapil 20 alamfaktoriks ja teisel etapil viimased omakorda 4 faktoriks. Nendeks faktoriteks on:

- **Majanduse seisund**, mis näitab, kuidas aruandeaastal arenes riigi majandus. Faktor iseloomustab siseriikliku majanduse olukorda, rahvusvahelise kaubanduse arengutaset, välismaiste otseinvesteeringute mahtu, tööhõive olukorda riigis ning hindade taset.
- **Valitsuse (töö) tõhusus**, mis näitab, mil määral valitsuse tegevus on kooskõlas riigi konkurentsivõime edendamise huvidega. Võetakse arvesse riigieelarve tasakaalustatus, maksude tase, riigi institutsioonide arengutase, äriseadusandlus ja sotsiaalne raamistik.
- **Äritegevuse efektiivsus**, mis iseloomustab, kuidas innovaatselt, kasumlikult ja usaldusväärset ettevõtetegutsevad. Arvesse võetakse tootlikkuse tase riigis, finantsturu olukord, juhtimise praktika ja väärtushinnangud.
- **Infrastruktuuri arengutase**, mis näitab, mil määral riigi baas-, tehnoloogiline ja teaduslik infrastruktuur ning inimressursid vastavad äri sektori vajadustele. Arvesse võetakse ka tervishoidu ja keskkonda iseloomustavad andmed.

Alljärgnevas tabelis on ära toodud riikide positsioonid (kohad) neljas faktoripõhises edetabelis, kusjuures riigid reastuvad nende koha järgi konkurentsivõime üldedetabelis.

Riikide positsioonid IMD faktoripõhistes konkurentsivõime edetabelites 2018. aastal

Riik	Üldjärjestus		Koht konkurentsivõime faktorite lõikes			
	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infrastruktuur
USA	1	100,0	1	26	12	1
Hongkong	2	99,2	9	1	1	23
Singapur	3	98,6	7	3	11	8
Holland	4	97,5	6	8	6	9
Šveits	5	97,1	25	2	9	2
Taani	6	96,4	26	6	3	3
AÜE	7	95,7	3	4	2	36
Norra	8	95,4	40	5	5	4
Rootsi	9	95,0	24	11	4	5
Kanada	10	94,3	13	9	7	7
Luksemburg	11	93,1	4	17	8	24

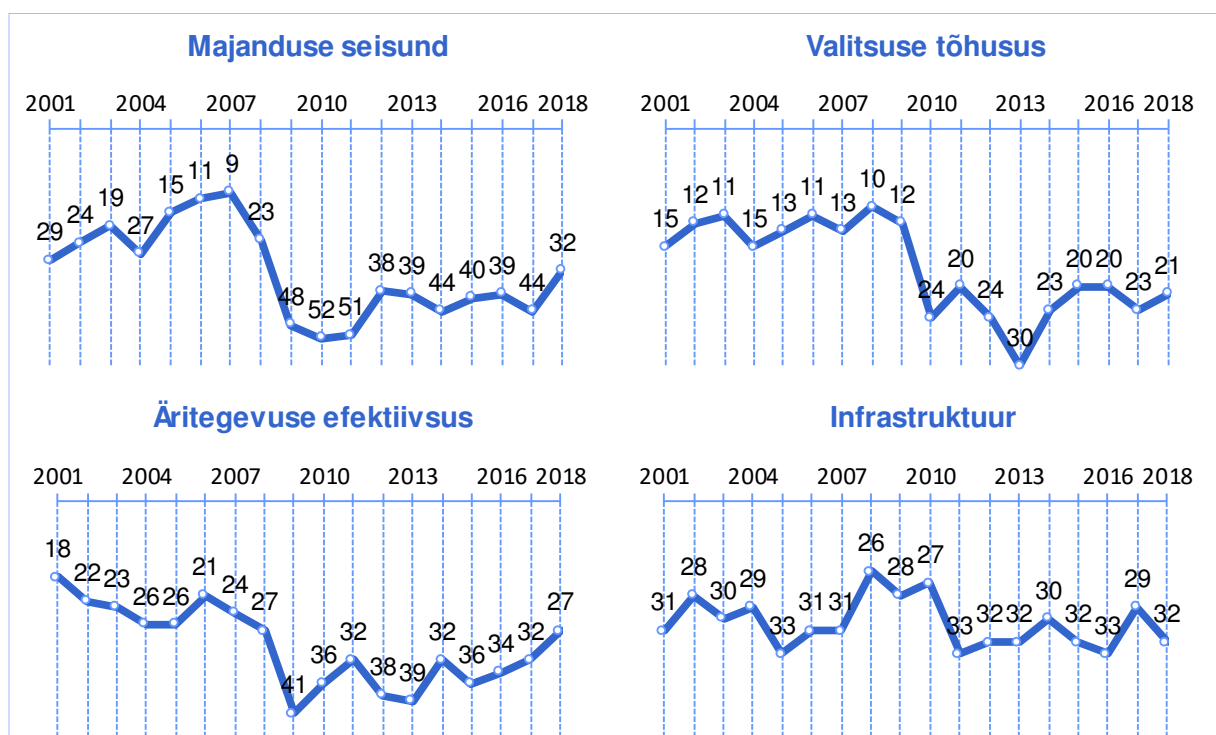
Riik	Üldjärjestus		Koht konkurentsivõime faktorite lõikes			
	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infrastruktuur
Iirimaa	12	92,1	11	13	10	21
Hiina	13	89,0	2	46	15	19
Katar	14	88,9	5	10	13	38
Saksamaa	15	88,8	12	19	19	11
Soome	16	88,4	43	15	16	6
Taiwan	17	87,9	14	12	20	22
Austria	18	87,3	17	32	14	14
Austraalia	19	87,1	19	14	24	16
Suurbritannia	20	85,6	45	18	21	10
Israël	21	85,3	37	20	18	13
Malaisia	22	85,2	8	23	17	33
Uus-Meremaa	23	83,9	33	7	28	25
Island	24	83,2	57	16	22	17
Jaapan	25	81,3	15	41	36	15
Belgia	26	80,8	44	35	23	20
Korea	27	80,1	20	29	43	18
Prantsusmaa	28	80,0	30	39	31	12
Tšehhi	29	79,5	16	27	32	30
Tai	30	79,5	10	22	25	48
Eesti	31	78,5	32	21	27	32
Leedu	32	76,9	36	31	30	29
Portugal	33	76,2	42	34	33	26
Poola	34	75,4	18	40	37	34
Tšiili	35	75,1	41	24	26	43
Hispaania	36	75,0	31	38	42	27
Sloveenia	37	73,3	29	42	47	28
Kasahstan	38	72,8	49	25	34	42
Saudi Araabia	39	72,7	23	30	45	44
Läti	40	72,3	53	33	40	37
Küpros	41	72,3	22	28	53	41
Itaalia	42	70,6	47	53	44	31
Indoneesia	43	68,9	27	36	35	59
India	44	68,8	21	50	29	56
Venemaa	45	67,2	38	52	54	35
Türgi	46	66,6	52	45	41	50
Ungari	47	66,0	39	48	58	39
Bulgaaria	48	65,7	28	37	57	51
Rumeenia	49	64,9	34	51	52	49
Filipiinid	50	64,7	50	44	38	60
Mehhiko	51	63,7	35	54	48	55

Riik	Üldjärjestus		Koht konkurentsivõime faktorite lõikes			
	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infrastruktuur
Jordaania	52	61,3	62	43	39	54
LAV	53	60,8	59	49	46	57
Peruu	54	60,2	55	47	51	61
Slovakkia	55	60,0	46	55	60	45
Argentiina	56	58,0	60	60	49	47
Kreeka	57	57,4	61	61	59	40
Kolumbia	58	57,4	51	58	56	58
Ukraina	59	56,8	58	59	55	53
Brasiilia	60	55,8	54	62	50	52
Horvaatia	61	55,3	56	56	62	46
Mongoolia	62	52,6	48	57	61	62
Venezuela	63	27,5	63	63	63	63

Tabelis toodud andmetest saab teha mitmeid olulisi järeldusi IMD projektis osalevate riikide konkurentsivõime kohta:

- Majanduse seisundi** poolest (lähtudes IMD poolt valitud kriteeriumidest) on kuueks edukamaks riigiks USA, Hiina, AÜE, Luksemburg, Katar ja Holland. Neist 4 esimest olid 6 tugevama majandusega riigi hulgas ka eelmisel aastal. Katar ja Holland tõrjusid 6 hulgast välja Iirimaa ja Singapuri. USA on juba aastaid olnud majanduse seisundi poolest tugevaimaks riigiks ja seda eelkõige just kõrgelt arenenud siseriikliku majanduse ja mahukate välisinvesteeringute baasil. Hiina tugevusteks on arenenud siseriiklik majandus, tööhõive ja suured välisinvesteeringud. Araabia Ühendemiraatide majanduse hea seisund tugineb arenenud väliskaubandusele ja tööhõivele. Eesti lähinaabritest on majanduse seisundi poolest Rootsi 24. kohal, Leedu 36. kohal, Venemaa 38. kohal, Soome 43. kohal ja Läti 53. kohal. Edetabeli lõpetavad (6 viimast tagant poolt alates) Venezuela, Jordaania, Kreeka, Argentiina, Lõuna-Aafrika Vabariik (LAV) ja Ukraina.
- Valitsuse töö** on tõhusamaks hinnatud (TOP 6) Hongkongis, Šveitsis, Singapuris, AÜE-s, Norras ja Taanis. Kõik need riigid, väljaarvatud Taani, olid esimese 6 hulgast ka eelmisel aastal. Taani tõrjus sealt välja Uus-Meremaa, kes tänava langes 7. kohale. Neli kõige tõhusama valitsusega riiki TOP 6-st kuuluvad ühtlasi ka 6 kõige konkurentsivõimelisema riigi hulka. Need on Hongkong, Singapur, Šveits ja Taani. See näitab, et valitsusel on oluline roll riigi konkurentsivõime kujundamisel, samas kui riigi suurus konkurentsivõimele nii olulist mõju ei avalda. Valitsuse töö on kõige nõrgemaks hinnatud (viimasest alates) Venezuelas, Brasiilias, Kreekas, Argentiinas, Ukrainas ja Kolumbias.
- Äritegevuse efektiivsuse** osas on 63 riigi võrdluses teistest edukamad Hongkong, AÜE, Taani, Rootsi, Norra ja Holland. Nendest Taani, Rootsi ja Norra eelmisel aastal esikuuikuisse ei kuulunud. Nad tõrjusid sealt välja Iirimaa, Šveitsi ja Luksemburgi. Neljal viimasel aastal on äritegevuse kõrge efektiivsuse poolest esikohal olnud Hongkong, kelle tugevusteks on arenenud finantsturud, ettevõtete juhtimise kõrge tase ja tõhusad väärtushinnangud. Meie partnerriikidest (lisaks Rootsile) on Soome 16. kohal, Leedu 30. kohal, Läti 40. kohal ja Venemaa 54. kohal. Edetabeli viimased on Venezuela, Horvaatia, Mongoolia, Slovakkia, Kreeka ja Ungari.

- Infrastruktuuri** arengutasemelt on IMD alamedetabeli tipus USA, Šveits, Taani, Norra, Rootsi ja Soome. Kõik on n-ö rikkad riigid ja 4 neist kuuluvad Põhjamaade hulka. Kõik nad pööravad suurt tähelepanu infrastruktuuri erinevatele komponentidele. USA-s on väga tugev tehnoloogiline ja teaduslik infrastruktuur. Taani paistab silma hariduse ja tervishoiu kõrge taseme poolest, Norras on tugev baasinfrastruktuur jne. Infrastruktuuri arengutaseme 6 viimast on Venezuela, Mongoolia, Peruu, Filipiinid, Indoneesia ja Kolumbia.
- Eesti** kohta näitavad alamedetabelid, et meie suhteliseks tugevuseks on valitsuse tõhusus, kus meid on hinnatud 2018. aastal 21. kohaga. Eestile on edu toonud edukas eelarvepoliitika ja ettevõttesõbralik äriseadustik. Äritegevuse efektiivsuse poolest oleme aastaga tõusnud 5 kohta ja oleme alamedetabelis nüüd 27. kohal. Kriisijärgse perioodi kõrgeim koht on Eestil majanduse seisundi arvestuses – nüüd oleme vastavas alamedetabelis 32. kohal. Sama koht (32. koht) on Eestil infrastruktuuri arvestuses. Perioodil 2001–2018 on kõige volatiilsem olnud majanduse seisund.

2.3. Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime

Rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise IMD projektis tänavu osalenud 63 riigi hulgas on 27 Euroopa Liidu liikmesriiki (puudub Malta). Silmas pidades Eesti majanduse ja eriti väliskaubanduse tugevat seotust EL liikmesriikidega, on alljärgnevalt eraldi välja toodud EL liikmesriikide konkurentsivõime IMD edetabelites.

EL liikmesriikide kohad ja konkurentsivõime indeksid IMD edetabelis 2018. aastal

Riik	Koht EL arvestuses		IMD edetabelis 2018. a		IMD edetabelis 2017. a	
	2018	2017	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes
Holland	1	1	4	97,5	5	96,5
Taani	2	3	6	96,4	7	95,6
Rootsi	3	5	9	95,0	9	95,0
Luksemburg	4	4	11	93,1	8	95,1
Iirimaa	5	2	12	92,1	6	95,8
Saksamaa	6	6	15	88,8	13	91,6
Soome	7	7	16	88,4	15	88,9
Austria	8	10	18	87,3	25	83,3
Suurbritannia	9	8	20	85,6	19	86,8
Belgia	10	9	26	80,8	23	83,9
Prantsusmaa	11	13	28	80,0	31	77,7
Tšehhi	12	11	29	79,5	28	79,0
Eesti	13	12	31	78,5	30	77,8
Leedu	14	14	32	76,9	33	75,6
Portugal	15	18	33	76,2	39	72,2
Poola	16	17	34	75,4	38	73,7
Hispaania	17	15	36	75,0	34	74,8
Sloveenia	18	20	37	73,3	43	70,7
Läti	19	19	40	72,3	40	71,8
Küpros	20	16	41	72,3	37	73,8
Itaalia	21	21	42	70,6	44	70,5
Ungari	22	25	47	66,0	52	64,4
Bulgaaria	23	22	48	65,7	49	65,7
Rumeenia	24	23	49	64,9	50	64,7
Slovakkia	25	24	55	60,0	51	64,7
Kreeka	26	26	57	57,4	57	57,8
Horvaatia	27	27	61	55,3	59	56,5
EL liikmesriikide keskmine			31,0	77,9	31,3	77,9

Tabelis toodust saab teha mitmeid järeldusi:

- Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime (majanduslik arengutase) on väga erinev. EL-ile kuuluvad IMD 2018. a edetabelis kohad 4.-st kuni 61.-ni ja konkurentsivõime indeksina väljendatuna 97,5-st kuni 55,3-ni. EL liikmesriikide keskmine koht edetabelis on tänavu 31,0, mis on 0,3 koha võrra parem kui eelmisel aastal (31,3 p), kuid konkurentsivõime keskmine indeks on jäänud samaks (77,9%).
- EL kõige konkurentsivõimelisem riik 2018. aastal on Holland, kellele järgnevad (TOP 6) Taani, Rootsi, Luksemburg, Iirimaa ja Saksamaa. Samad riigid olid TOP 6-s ka eelmisel (2017.) aastal, kuid nende omavaheline järjekord on mõnevõrra muutunud. Suurima tõusu tegi Rootsi (+3 kohta) ja suurima languse Iirimaa (–3 kohta). Edetabelis tervikuna tõusid kõige enam Portugal ja Ungari (mõlemad 3 kohta) ja langesid kõige enam Küpros (4 kohta) ja Iirimaa (3 kohta).
- **Eestile** kuulub EL arvestuses tänavu 13. koht, mis on 1 koha võrra madalam kui 2017. aastal. Eestist möödus Prantsusmaa, kes 2017. aastal oli 13. kohal. Eesti konkurentsivõime indeks on 19,0 punkti madalam kui esikohal oleval Hollandil.

Täpsem analüüs EL liikmesriikide ja seejuures eraldi Eesti konkurentsivõimest on toodud järgmises peatükis.

3. EESTI MAJANDUSE KONKURENTSIVÕIME EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE VÕRDLUSES

Käesolevas peatükis iseloomustame EL liikmesriikide, sealhulgas Eesti konkurentsivõimet komponentide (20) lõikes. Teeme seda faktorite viisi: majanduse seisund, valitsuse tõhusus, äritegevuse efektiivsus ning infrastruktuur.

3.1. Majanduse seisund

Majanduse seisundit iseloomustavad näitajad on IMD meetodika kohaselt koondatud järgmistesse komponentidesse: siseriiklik majandus, väliskaubandus, välisinvesteeringud, tööhõive ja hinnad. Alljärgnevalt toome ära EL liikmesriikide positsioonid komponendipõhistes edetabelites.

EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelites majanduse seisundi komponentide lõikes 2018. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Siseriiklik majandus	Välis-kaubandus	Välisinvesteeringud	Töö-hõive	Hinnad	Kokku majanduse seisund
1	Luksemburg	23	4	2	15	39	4
2	Holland	12	5	5	28	36	6
3	Iirimaa	13	15	4	40	33	11
4	Saksamaa	5	13	30	10	34	12
5	Tšehhi	35	20	32	16	17	16
6	Austria	19	21	21	38	18	17
7	Poola	29	11	34	37	8	18
8	Küpros	48	38	6	56	6	22
9	Rootsi	14	24	17	39	40	24
10	Taani	27	27	24	43	32	26
11	Bulgaaria	58	17	39	45	4	28
12	Sloveenia	41	8	54	41	10	29
13	Prantsusmaa	17	33	11	52	46	30
14	Hispaania	25	18	13	59	28	31
15	Eesti*	38(25)	23(16)	49(18)	42(14)	20(12)	32
16	Rumeenia	33	43	56	31	22	34
17	Leedu	47	7	50	50	14	36
18	Ungari	37	10	63	34	16	39
19	Portugal	49	26	26	51	24	42
20	Soome	36	37	27	49	31	43
21	Belgia	30	12	57	53	29	44
22	Suurbritannia	26	32	18	20	62	45
23	Slovakkia	57	25	59	35	13	46
24	Itaalia	31	22	25	57	42	47
25	Läti	43	31	52	55	19	53

Koht EL arvestuses	Riik	Siseriiklik majandus	Välis-kaubandus	Välisinves-teeringud	Töö-hõive	Hinnad	Kokku majanduse seisund
26	Horvaatia	60	16	55	58	11	56
27	Kreeka	61	40	58	61	21	61
	Keskmine	33,9	21,4	32,9	41,3	25,0	31,6

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses.

Tabelis toodust nähtub:

- EL liikmesriikide suhteliseks tugevuseks majanduse seisundi komponentide võrdluses (IMD 63 riigi arvestuses) on rahvusvaheline kaubandus ja hinnad (keskmised kohad vastavalt 21,4 ja 25,0) ning kõige nõrgem komponent on tööhõive (41,3). Võrreldes näiteks 2 aastat varasemate andmetega (2016) on olukord vähe muutunud. Kõige suurem langus on toimunud siseriikliku majanduse osas, 2016. aastal oli EL riikide keskmine koht 31,1, 2018. aastal 33,9. koht.
- Võrdlus riikide lõikes näitab, et siseriiklik majandus on kõige konkurentsivõimelisem (parim koht alamedetabelis) Saksamaal, kellele järgnevad Holland ja Iirimaa. Väliskaubandus on teistest enam arenenud Luksemburgis, Hollandis ja Leedus. Tööhõive probleemid on teistest edukamalt lahendatud Saksamaal, Luksemburgis ja Tšehhis. Välisinvesteeringute soodsa taseme poolest paistavad eelkõige silma Luksemburg, Iirimaa ja Holland. Hinnad on kõige konkurentsivõimelisemad Bulgaarias, Küprosel ja Poolas.
- **Eesti** positsioon EL liikmesriikide arvestuses majanduse seisundi komponentide lõikes on 2018. aastal järgmine: siseriiklik majandus – 25. koht, väliskaubandus – 16. koht, välisinvesteeringud 18. koht, tööhõive 14. koht ja hinnad 12. koht.

3.2. Valitsuse töö tõhusus

IMD käsitleb valitsuse tööd olulise konkurentsivõime faktorina, sest ettevõtluskeskkond riigis sõltub suuresti riigiaparaadi tegevusest. Positiivselt hinnatakse valitsuse sellist majanduspoliitikat, mis on paindlik ja võtab arvesse rahvusvahelises majanduskeskkonnas toimuvaid muutusi. Valitsus ei pea otseselt sekkuma ettevõtete tegevusse, kuid peab hea seisma ettevõtete konkurentsitingimuste edendamise eest vastavate riiklike programmide ja seadusloome kaudu. IMD hindab valitsuse töö tõhusust järgmistes valdkondades: riigi rahandus, maksupoliitika, institutsionaalne raamistik, äriseadustik ja sotsiaalne raamistik.

EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelites valitsuse töö tõhususe komponentide lõikes 2018. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Riigi rahandus	Maksu-poliitika	Institutsio-naalne raamistik	Äri-seadustik	Sotsiaalne raamistik	Kokku valitsuse töö tõhusus
1	Taani	9	39	4	4	3	6
2	Holland	6	50	5	5	8	8
3	Rootsi	12	53	7	10	2	11
4	Iirimaa	20	20	25	7	15	13
5	Soome	25	51	11	13	4	15

Koht EL arvestuses	Riik	Riigi rahandus	Maksupoliitika	Institutsionaalne raamistik	Äri-seadustik	Sotsiaalne raamistik	Kokku valitsuse töö tõhusus
6	Luksemburg	11	44	8	12	26	17
7	Suurbritannia	35	26	20	9	16	18
8	Saksamaa	17	58	14	22	9	19
9	Eesti*	13(5)	35(6)	30(13)	15(8)	30(17)	21
10	Tšehhi	14	41	27	34	25	27
11	Küpros	31	11	45	25	31	28
12	Leedu	21	33	36	32	33	31
13	Austria	32	60	19	26	13	32
14	Läti	23	36	33	29	39	33
15	Portugal	54	47	31	16	21	34
16	Belgia	50	62	21	23	7	35
17	Bulgaaria	15	19	48	46	52	37
18	Hispaania	52	45	34	37	19	38
19	Prantsusmaa	49	63	15	24	11	39
20	Poola	38	48	38	38	36	40
21	Sloveenia	41	55	43	41	18	42
22	Ungari	44	49	39	42	42	48
23	Rumeenia	45	38	51	43	47	51
24	Itaalia	58	59	41	40	24	53
25	Slovakkia	47	56	53	58	44	55
26	Horvaatia	46	57	56	59	40	56
27	Kreeka	59	61	58	49	41	61
	Keskmine	32,1	45,0	30,1	28,1	24,3	32,1

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses.

Toodust saab teha järgmised järeldused:

- Valitsuse töö tõhususe poolest on EL liikmesriigid keskmiselt 32,1. kohal, mis on ligilähedane viimaste aastate näitajale. EL liikmesriikide valitsuste töö suhtelisteks tugevusteks 63 riigi võrdluses on sotsiaalne raamistik (24,3. koht), äriseadustik (28,1. koht) ja institutsionaalne raamistik (30,1. koht). Kõige nõrgem komponent on maksupoliitika (45,0. koht). Nii on see olnud ka mitmel varasemal aastal.
- Valitsuse töö EL liikmesriigiti on väga erineva tõhususega – alates Taanist, Hollandist ja Rootsist, kes kõik kuuluvad IMD 63 riigi hulgas esimese 11 riigi hulka, kuni Itaalia, Slovakkia, Horvaatia ja Kreekani, kes kõik on IMD edetabeli viimase 10 hulgas.
- Komponentide lõikes on EL riikide TOP 3 järgmine: riigi rahandus – Holland, Taani ja Luksemburg; maksupoliitika – Küpros, Bulgaaria ja Iirimaa; institutsionaalne raamistik – Taani, Holland ja Iirimaa; sotsiaalne raamistik – Rootsi, Taani ja Soome.
- **Eestile** kuulub valitsuse töö tõhususe poolest 2018. aastal EL riikide arvestuses 15. koht. Üksikutest komponentidest on Eesti tugevusteks riigi rahandus (5. koht), maksupoliitika (6. koht) ja äriseadustik (8. koht).

3.3. Äritegevuse efektiivsus

Majanduslikult arenenud riigid peavad väga oluliseks, et nende territooriumil asuvad ettevõtted saaksid efektiivselt tegutseda. Riikidel on selleks ka mitmeid võimalusi. Üheks tähtsamaks peetakse tööjõu kvalifikatsiooni tõstmist ja tööturu arendamist. Nendel on oluline mõju tootlikkuse tõusule ja ettevõtete juhtimise tasemele. Oluline on ka panganduse arendamine, et kindlustada finantsturgude kõrge tase.

IMD riikide konkurentsivõime hindamise meetodika näeb ette äritegevuse efektiivsuse hindamist riigis 5 valdkonnas: tootlikkus, tööjõuturg, finantsturud, ettevõtete juhtimine ja väärtushinnangud. Milline on EL liikmesriikide äritegevuse efektiivsus nähtub alljärgnevast tabelist.

EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelites äritegevuse efektiivsuse komponentide lõikes 2018. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Tootlikkus	Tööjõuturg	Finantsurud	Ettevõtete juhtimine	Väärtushinnangud	Kokku äritegevuse efektiivsus
1	Taani	5	28	8	1	4	3
2	Rootsi	4	17	6	3	6	4
3	Holland	6	4	5	15	3	6
4	Luksemburg	8	15	3	10	14	8
5	Iirimaa	3	14	29	12	2	10
6	Austria	12	21	18	4	35	14
7	Soome	17	32	12	17	22	16
8	Saksamaa	14	20	13	28	37	19
9	Suurbritannia	23	24	11	25	36	21
10	Belgia	13	51	16	27	31	23
11	Eesti*	36(20)	34(12)	36(15)	22(9)	26(7)	27
12	Leedu	26	43	48	19	29	30
13	Prantsusmaa	18	56	15	43	53	31
14	Tšehhi	20	36	30	35	45	32
15	Portugal	38	25	43	41	18	33
16	Poola	21	42	27	34	52	37
17	Läti	37	39	50	39	32	40
18	Hispaania	29	55	26	50	48	42
19	Itaalia	32	54	37	44	42	44
20	Sloveenia	34	50	51	37	51	47
21	Rumeenia	35	52	58	57	44	52
22	Küpros	47	48	55	52	50	53
23	Bulgaaria	55	59	53	61	55	57
24	Ungari	45	60	52	58	61	58
25	Kreeka	51	58	57	56	59	59
26	Slovakkia	33	62	59	59	62	60
27	Horvaatia	54	63	60	63	63	62
	Keskmine	26,5	39,3	32,5	33,8	36,3	32,9

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses.

Tabeli kokkuvõtte real toodud andmetest nähtub, et EL liikmesriikide suhtelisteks tugevusteks äritegevuse efektiivsuse komponentide hulgas on tootlikkus (26,5. koht) ja finantsturud (32,5. koht). Positiivse poole pealt tuleb veel märkida, et mitmed EL liikmesriigid nagu Taani, Rootsi, Holland ja Luksemburg kuuluvad IMD edetabelis äritegevuse efektiivsuse poolest esimese 10 riigi hulka. Tabelis toodust saab teha veel järgmised järeldused:

- EL liikmesriigid erinevad äritegevuse efektiivsuse poolest üksteisest olulisel määral. Samas kui mitmed riigid on IMD edetabeli eesotsas, leiame EL riike ka edetabeli viimaste hulgas: Horvaatia, Slovakkia, Kreeka, Ungari, Bulgaaria.
- Äritegevuse efektiivsuse komponentide lõikes on **tootlikkuse** poolest riikide eesotsas (TOP 3) Iirimaa, Rootsi ja Taani; **tööjõuturu** arvestuses juhivad Holland, Iirimaa ja Luksemburg; **finants-turgude** TOP 3 on Luksemburg, Holland ja Rootsi; **ettevõtete juhtimise** alal on TOP 3 Taani, Rootsi ja Austria; **väärtushinnangute** TOP 3 on Iirimaa, Holland ja Taani.
- **Eesti** on äritegevuse efektiivsuse poolest EL riikide hulgas 11. kohal. Komponentide lõikes on Eesti tugevusteks ettevõtete juhtimine (9. koht) ja väärtushinnangud (7. koht).

3.4. Infrastruktuur

Infrastruktuur on konkurentsivõime oluline komponent, mis toetab majanduslikku aktiivsust riigis ja soodustab ettevõtete arengut. Majanduslikult arenenud riigid pööravad suurt tähelepanu infrastruktuuri arendamisele. Riikides, kus baasinfrastruktuur (teedevõrk, raudteed, sadamad, lennuväljad) on suures osas juba välja ehitatud, on võimalik rohkem raha suunata teadusliku ja tehnoloogilise infrastruktuuri edendamisele, millela teaduspõhise riigi rajamine pole võimalik.

IMD riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise meetodika näeb ette infrastruktuuri arengu hindamist 5 alamfaktori lõikes: baasinfrastruktuur, tehnoloogiline infrastruktuur, teaduslik infrastruktuur, tervishoid ja keskkond ning haridus.

EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelites infrastruktuuri komponentide lõikes 2018. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Baasinfrastruktuur	Tehnoloogiline infrastruktuur	Teaduslik infrastruktuur	Tervishoid, keskkond	Haridus	Kokku infrastruktuur
1	Taani	4	7	11	4	1	3
2	Rootsi	8	8	8	3	10	5
3	Soome	13	5	16	5	3	6
4	Holland	11	10	13	17	11	9
5	Suurbritannia	28	12	9	13	16	10
6	Saksamaa	23	16	6	6	32	11
7	Prantsusmaa	17	11	12	12	24	12
8	Austria	16	23	14	9	12	14
9	Belgia	41	21	18	22	9	20
10	Iirimaa	40	17	20	16	20	21
11	Luksemburg	14	32	23	21	23	24
12	Portugal	38	31	32	18	22	26

Koht EL arvestuses	Riik	Baasinfrastruktuur	Tehnoloogiline infrastruktuur	Teaduslik infrastruktuur	Tervishoid, keskkond	Haridus	Kokku infrastruktuur
13	Hispaania	30	28	28	19	36	27
14	Sloveenia	21	41	31	26	26	28
15	Leedu	32	22	36	28	28	29
16	Tšehhi	25	26	26	30	39	30
17	Itaalia	53	33	22	20	38	31
18	Eesti*	26(11)	30(14)	43(20)	29(18)	17(7)	32
19	Poola	29	35	33	41	31	34
20	Läti	37	37	55	27	27	37
21	Ungari	33	45	34	40	42	39
22	Kreeka	44	42	40	34	37	40
23	Küpros	49	60	56	31	5	41
24	Slovakkia	45	43	54	39	47	45
25	Horvaatia	57	53	57	37	40	46
26	Rumeenia	56	39	45	43	50	49
27	Bulgaaria	50	47	52	52	48	51
	Keskmine	31,1	28,7	29,4	23,8	25,7	26,7

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses.

Tabeli kokkuvõttereal toodud andmetest nähtub, et EL liikmesriikide tugevuseks IMD 63 riigi arvestuses infrastruktuuri komponentide lõikes on tervishoid ja keskkond (23,8. koht) ning haridus (25,7. koht). Tabelis toodust nähtub:

- EL arvestuses kuulub infrastruktuuri poolest esikoht Taanile, järgnevad Rootsi, Soome ja Holland. Infrastruktuuri komponentide lõikes on 3 edukamat riiki:

Baasinfrastruktuur	Taani, Rootsi, Holland
Tehnoloogiline infrastruktuur	Soome, Taani, Rootsi
Teaduslik infrastruktuur	Saksamaa, Rootsi, Suurbritannia
Tervishoid ja keskkond	Rootsi, Taani, Soome
Haridus	Taani, Soome, Küpros
- **Eesti** on infrastruktuuri arengutasemelt EL liikmesriikide arvestuses 18. kohal. Eesti tugevaimaks küljeks on haridus, milles kuulub meile 7. koht ja nõrgimaks komponendiks teaduslik infrastruktuur (20. koht)

4. ETTEVÕTTEJUHTIDE HINNANGUD KONKURENTSIVÕIMELE

Riigi konkurentsivõime mitmed aspektid ei ole statistiliselt mõõdetavad (või puudub nende kohta statistika), kuid samas on siiski olulised iseloomustamiseks ettevõtluskeskkonda riigis. IMD meetodika näeb selleks puhuks ette hinnangulise informatsiooni kogumist ettevõttejuhtidelt. Vastavad küsitlused IMD harmoneeritud küsitluslehe alusel viidi läbi kõigis 63 projektis osalenud riigis 2018. a märtsis/aprillis. Eestis korraldas küsitluse Eesti Konjunktuuriinstituut. Hinnanguid koguti oma riigi ettevõtluskeskkonna kohta 18 valdkonnas ja juhtidele esitati kokku 116 küsimust. Ettevõttejuhid hindasid probleeme ja olukordi oma riigis 6-palli süsteemis, arvestusega, et 6 punkti on kõrgeim ja 1 punkt madalaim hinne. Hilisema töötamise käigus viidi küsitlustulemused IMD poolt üle 10-palli süsteemi (max=10), mis on aluseks ka alljärgnevale analüüsile.

EL 27 liikmesriikide konkurentsivõime ettevõttejuhtide hinnangul 2018. aastal

Koht	Riik	Keskmine hinne (max=10)					Koht IMD üldede- tabelis EL arvestuses*
		Majanduse seisund (6 k)	Valitsuse tõhusus (31 k)	Äritegevuse efektiivsus (44 k)	Infra- struktuur (35 k)	Kokku (116 küsi- must)	
1	Taani	5,91	7,49	7,58	8,29	7,66	2
2	Holland	5,56	7,18	7,32	8,16	7,42	1
3	Rootsi	5,84	6,74	7,31	7,69	7,17	3
4	Soome	4,91	6,59	6,83	8,12	7,02	7
5	Luksemburg	5,42	7,00	6,87	7,25	6,94	4
6	Iirimaa	5,29	6,70	6,85	6,97	6,76	5
7	Austria	5,54	5,95	6,86	7,44	6,68	8
8	Saksamaa	5,81	6,19	6,69	7,34	6,68	6
9	Suurbritannia	4,73	6,40	6,54	7,25	6,60	9
10	Belgia	4,80	5,51	6,46	7,08	6,27	10
11	Prantsusmaa	5,21	5,79	5,89	7,33	6,22	11
12	Portugal	5,09	5,71	5,96	7,13	6,17	15
13	Eesti	5,17	5,66	6,17	6,49	6,05	13
14	Leedu	5,82	4,93	6,16	6,57	5,89	14
15	Tšehhi	5,23	5,51	5,95	6,24	5,86	12
16	Läti	5,22	5,00	5,85	6,12	5,64	19
17	Hispaania	4,89	5,00	5,65	6,33	5,61	17
18	Sloveenia	5,18	4,63	5,55	6,40	5,50	18
19	Poola	5,94	4,72	5,88	5,68	5,48	16
20	Küpros	4,38	5,30	5,02	5,84	5,30	20
21	Itaalia	4,80	4,27	5,48	6,02	5,23	21
22	Ungari	4,68	4,71	4,71	5,43	4,91	22
23	Bulgaaria	5,54	4,27	4,70	4,64	4,60	23
24	Rumeenia	4,76	3,91	4,94	4,70	4,56	24

Koht	Riik	Keskmine hinne (max=10)					Koht IMD üldedeta- tabelis EL arvestuses*
		Majanduse seisund (6 k)	Valitsuse tõhusus (31 k)	Äritegevuse efektiivsus (44 k)	Infra- struktuur (35 k)	Kokku (116 küsi- must)	
25	Kreeka	3,93	3,31	4,71	5,59	4,50	26
26	Slovakkia	3,43	2,93	4,55	4,43	3,98	25
27	Horvaatia	3,69	3,19	3,88	4,62	3,87	27
Keskmine hinne		5,07	5,35	5,94	6,49	5,87	

* Küsitluse andmed + kvantitatiivne statistika.

Tabelis toodust nähtub järgmist:

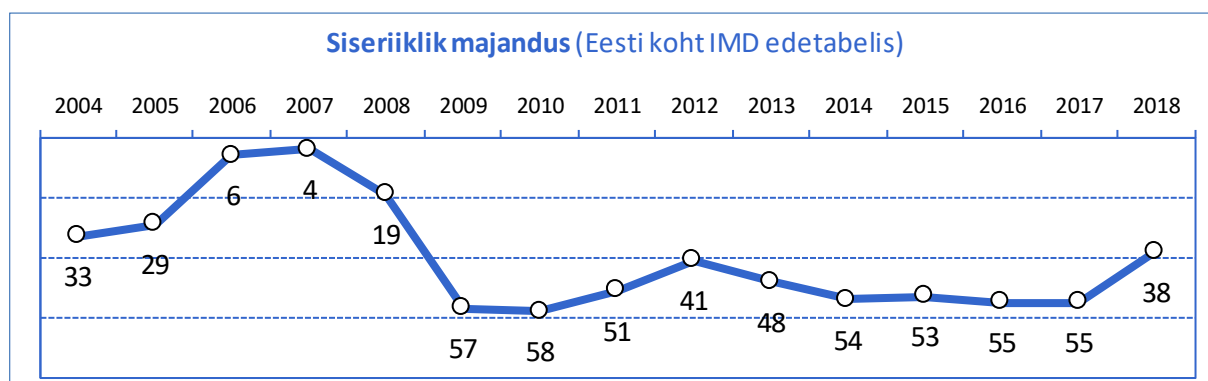
- EL 27 riikide ettevõtluskeskkonnad on üsna erineva kvaliteediga. Kõige kõrgema keskmise hinde oma ettevõttejuhtidelt sai Taani – 7,66 punkti ja kõige madalama Horvaatia – 3,87 punkti. Kõigi riikide (EL 27) keskmine hinne on 5,87 punkti, mis on ligilähedane varasematele hinnangutele (2016. a 5,88 punkti, 2017. a 5,85 punkti).
- Ettevõtluskeskkonnale antud koondhinnangu alusel on EL liikmesriikide TOP 6 järgmine: Taani, Holland, Rootsi, Soome, Luksemburg ja Iirimaa. Kõik need riigid kuuluvad ka IMD konkurentsivõime üldedeta-
tabelis EL liikmesriikide arvestuses esimese 7 riigi hulka. Sellest järeldub, et ettevõttejuhtide hinnangud ettevõtluskeskkonnale väljendavad üsna adekvaatselt konkurentsivõime taset riigis (vaatamata sellele, et küsitlusinformatsioon moodustab vaid 1/3 kogu infost).
- EL uusliikmetest on parim ettevõtluskeskkond Eestil (6,05 p), kellele järgnevad Leedu (5,89 p), Tšehhi (5,86 p), Läti (5,64 p), Sloveenia (5,50 p), Poola (5,48 p) jne.
- Faktorite lõikes on EL 27 riikide ettevõtluskeskkonna kõige tugevamaks küljeks infrastruktuur (6,49 p), järgnevad äritegevuse efektiivsus (5,94 p), valitsuse tõhusus (5,35 p) ja majanduse seisund (5,07 p).
- Majanduse seisundit on ettevõttejuhid kõige kõrgemalt hinnanud Poolas (5,94 p), Taanis (5,91 p) ja Rootsis (5,84 p). Valitsuse tõhususe arvestuses juhivad Taani (7,49 p), Holland (7,18 p) ja Luksemburg (7,00 p). Äritegevuse efektiivsust on hinnatud tõhusamaks Taanis (7,58 p), Hollandis (7,32 p) ja Rootsis (7,31 p). Infrastruktuur sai kõige kõrgemad hinded ettevõttejuhtidelt Taanis (8,29 p), Hollandis (8,16 p) ja Soomes (8,12 p).
- **Eesti** ettevõttejuhid hindasid siinset ärikeskkonda tervikuna 6,05 punktiga (2017. aastal 5,92 punkti) ning selle hinnanguga oleme EL-s 13. kohal, mis on sama koht nagu konkurentsivõime üldedeta-
tabelis (13. koht). Ettevõttejuhtide hinnangul on Eesti ettevõtluskeskkonna tugevamateks külgedeks (faktorite lõikes) infrastruktuur (6,49 p) ja äritegevuse efektiivsus (6,17 p). Keskmist hinnangut kisub alla majanduse seisundile antud hinnang (5,17 p).

5. EESTI KONKURENTSIVÕIME INDIKAATORID LÄÄNEMERE RIIKIDE VÕRDLUSES

5.1. Majanduse seisund

5.1.1. Siseriiklik majandus

Eesti tõusis IMD konkurentsivõime edetabelis siseriikliku majanduse konkurentsivõimelt 63 riigi seas 38. kohale. Eelmisel aastal (2017) oli Eesti pingereas 17 kohta tagapool 55. kohal.

Eesti siseriikliku majanduse konkurentsivõime tõusis eelkõige tänu majanduskasvu kiirenemisele 2017. aastal 4,9%-le (2016. a oli kasv 3,5%). SKP kasvu kiiruse pingereas tõusis Eesti selle näitajaga 11.-ks, mis oli kõrgeim koht Läänemere riikide seas. Majanduskasv oli 2017. aastal kiire ka Lätis (4,5%), Leedus (3,8%) ja Poolas (4,3%), järgnesid Soome (3%), Rootsi, Saksamaa ja Taani (2%), kasvule pöördus ka Venemaa majandus. SKP kasv kiirenes 2017. aastal enamikus Läänemere maades. Et lähiriigid on Eestile kõige olulisemad kaubanduspartnerid, tuli sealne areng kasuks meie majanduse elavnemisele. Võrdlemisi kiiret majanduskasvu (3–4%) prognoositi ka 2018. aastaks nii Eestis, Lätis, Poolas, Leedus kui Soomes.

Siseriikliku majanduse tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Kiire SKP kasv 2017. aastal (4,9%) andis 11. koha (tõus 31 kohta võrra)
- Väljavaated heaks majanduskasvuks 2018. aastal (prognoositud kasv 4,0%; 10. koht, tõus 26 kohta)
- Valitsemissektori lõpptarbimiskulutuste suhteliselt kõrge tase (20% SKPst; 14. koht)
- Kapitali kogumahutus põhivarasse suurenes 13% püsivhindades (6. koht, tõus 43 kohta) ja kapitalimahutuste osakaal SKPs tõusis 24%-le (18. koht, tõus 12 kohta)
- Siseriiklik kogutoodang elaniku kohta tõusis 19,7 tuhat USD-le (tõus koha võrra 34.-ks)

Nõrkused

- Väikesed nominaalväärtused (SKP, kapitalimahutused), SKP väike osakaal maailmamajanduses tähendavad kohti pingeridade lõpus
- Eratarbimiskulutuste osakaal SKP-s on madalam kui enamikus riikides ja langes veelgi (50%-le SKP-st), mis andis vaid 49. koha (44. asemel)
- Eratarbimiskulutuste kasv aeglustus 4,0%-lt 2,1%-le (püsivhindades), millega langesime pingereas 15. kohalt 43. kohale
- Inflatsiooni kiirenemine; 3,1%-lise hinnatõusu prognoos viis Eesti pingereas 39.-lt kohalt 48.-le (tegelik hinnatõus oli 2018. a 3,4%)

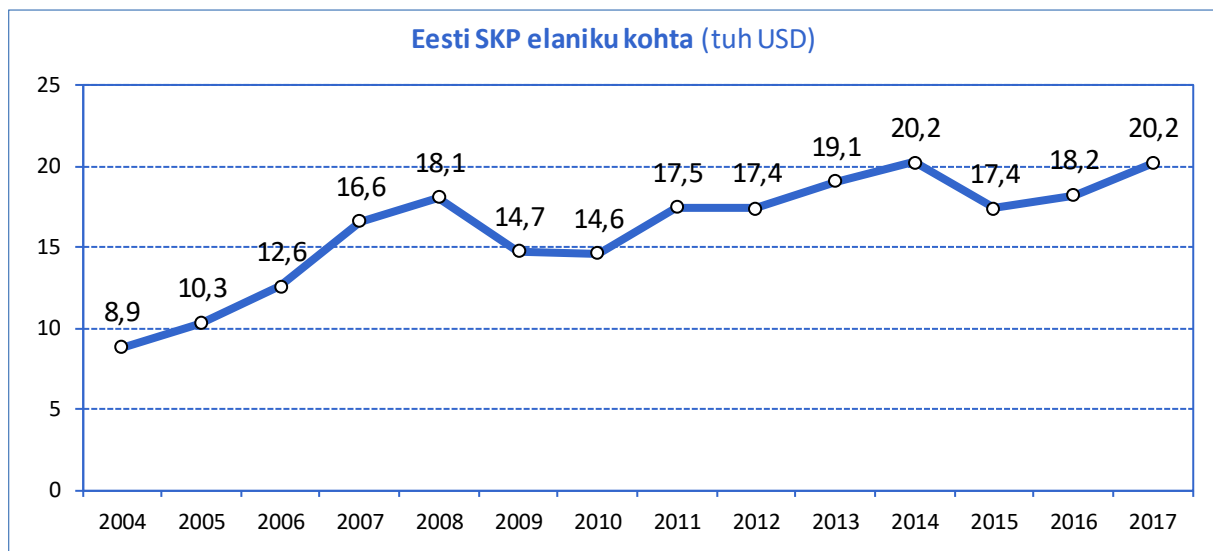
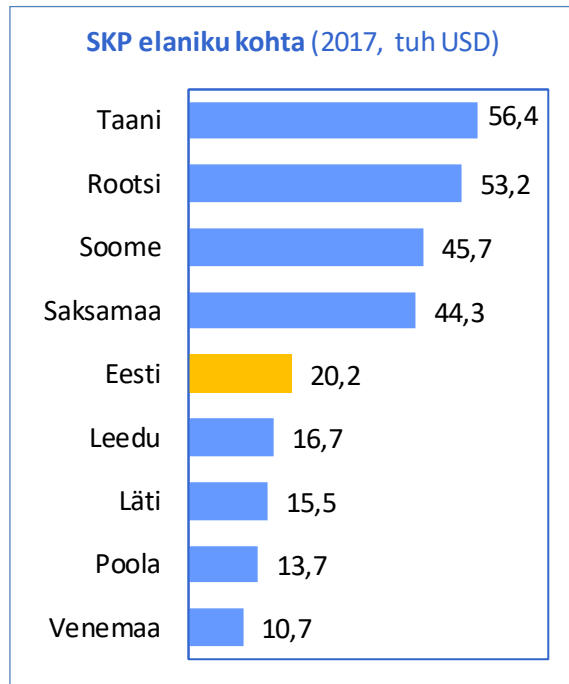
Kui SKP koguväärtuselt (25,9 mld USD) püsib Eesti enda väiksuse tõttu endiselt riikide võrdluses tagasihoidlikul 60. kohal, siis elaniku kohta arvestatud SKP näitajaga (19,7 tuhat USD) oleme oluliselt paremal 34. kohal. Eesti SKP elaniku kohta ostujõu pariteedi alusel, arvestades hinnataseme erinevusi (31,6

tuhat USD PPP), annab pingereas endiselt 35. koha, edestades Poolat, Venemaad ja Lätit, kuid jääb alla Leedule (32,3 tuh USD PPP).

Nominaalväärtuselt on vahed Eesti ja Skandinaavia- maade SKP-s elaniku kohta suuremad kui võrreldava ostujõu (PPP) alusel. Kui nominaalväärtuselt oli Eesti SKP elaniku kohta (20,2 tuh USD) 2,8 korda väiksem kui Taanis (56,4 tuh USD) ja 2,3 korda väiksem kui Soomes, siis võrreldavast ostujõust lähtuvalt moodustas Eesti SKP elaniku kohta 63% Taani tasemest (50 tuh USD) ja 71% Soome tasemest (44 tuh USD). Eesti vahe edukamate Läänemere maa- dega on vähenenud, viie aasta eest oli Eesti SKP elaniku kohta vaid 56% Taani tasemest ja 61% Soome tasemest.

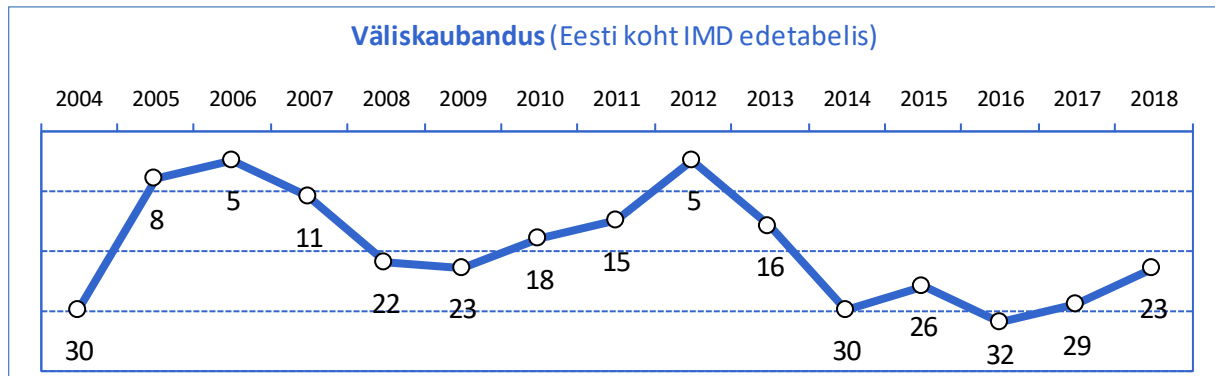
Eesti majanduse plussideks riikidevahelises võrdluses on kapitalimahutuste kiire kasv ja piisavalt suur valitsemissektori kulutuste osakaal SKP-s, pigem miinuseks aga eratarbimiskulutuste madalavõitu osakaal SKP-s. 2017. aastal suurenes Eesti SKP eelkõige kapitalimahutuste kiire kasvu tulemusel, millega kapitalimahutuste osakaal SKP-s tõusis 24%-le, mis andis riikide edetabelis hea 18. koha (Eestist oli 25%-ga lähiriikidest eespool vaid Rootsi). Kapitalimahutuste kasvu kiiruselt (13% aastas) kuulus Eesti 2017. aastal edukamate riikide sekka (6. koht). Valitsemissektori kulutuste suhteliselt suure mahu poolest (20% SKP-st) on Eesti lähedane heal järjel riikidele, nagu Rootsi (26%), Taani (25%) ja Soome (23%), ning pingereas 14. kohal. Eratarbimiskulutuste osakaal Eesti SKP-s (50%) on seevastu madalam kui enamikus teistes riikides, andes pingereas vaid 49. koha, lisaks aeglustus eratarbimiskulutuste kasv 2017. aastal 2%-le aastas (43. koht). Läänemere riikidest on eratarbimiskulutuste osakaal kõrgeim Leedus (64%), madal aga Rootsis (44%) ja Taanis (47%).

Kiirenenud majanduskasvuga kaasnev hinnatõus ei tule majanduse konkurentsivõimele kasuks. Eesti tarbijahindade tõus 2018. aastal (3,4%) kujunes prognoositust kiiremaks (prognoositi 3,1%). Lätis ja Leedus on hinnatõus samuti kiirenenud 3%-le aastas, Venemaal on see veelgi kiirem (4%), Skandinaavia- maades ja Saksamaal aga püsib 1–2% piires. Tööpuudus on majanduskasvu tulemusel kõigis Läänemere riikides vähenemas, töötus (töötute osakaal töötajades) oli 2018. aastal prognooside kohaselt vahemikus 3,6% (Taani) kuni 8,0% (Läti). Eestis vähenes töötus 2017. aastal 5,8%-le.

5.1.2. Väliskaubandus

IMD konkurentsivõime edetabelis on Eesti väliskaubanduse näitajaid koondava komponendi osas tõusnud 63 riigi võrdluses 29. kohalt 23. kohale.

Väliskaubandus mõjutab väikeriikide majanduse edukust ning heaolu kasvu suurriikidest enam, kuna siseturg pakub piiratumaid võimalusi. Eesti saab riikide pingereas oma väiksusest tulenevalt madalamaid kohti absoluutsummates mõõdetavate näitajate osas (ekspordimahud on väikesed), samas on Eesti kohad ekspordi suhteliste näitajate poolest head.

Väliskaubanduse tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Teenuste bilansi ülejääk (SKP suhtes, 6. koht, tõus 1 koht)
- Soodsad vahetuskursid (7. koht, küsitluse uus näitaja)
- Teenuste ekspordi suur osakaal (SKP suhtes, 8. koht, langus 2 kohta)
- Turismitulude suur osakaal (SKP suhtes, 11. koht, langus 2 kohta)
- Kaupade ekspordi suur osakaal (SKP suhtes, 12. koht, koht ei muutunud)

Nõrkused

- Riigi väliskaubanduse väike maht (kaupade ja teenuste ekspordil ning panusel maailma ekspordil 58. koht, kohad ei muutunud)
- Kaupade ja teenuste impordi pöördumine tõusule (54. koht, langus 46 kohta)
- Kaupade ja teenuste impordi suur osakaal (SKP suhtes, 53. koht, tõus 1 koht)
- Kaubabilansi puudujääk (SKP suhtes, 53. koht, tõus 1 koht)

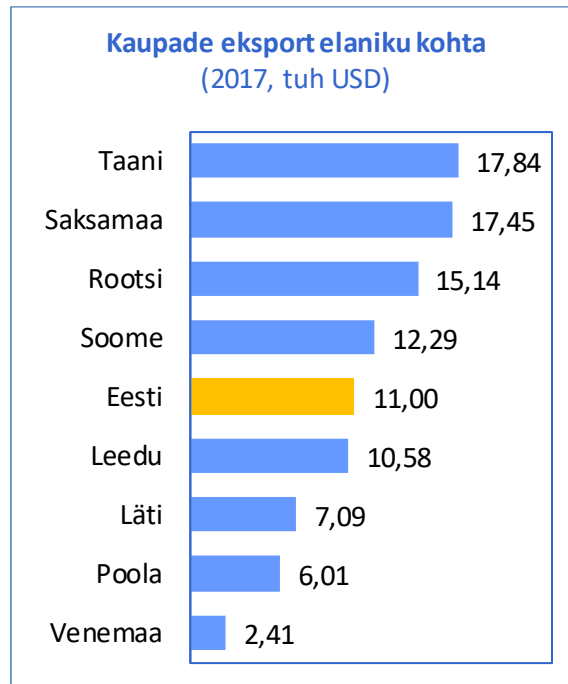
Eesti on riikide väliskaubanduse näitajate võrdluses kõrgel positsioonil nii kaupade kui teenuste ekspordi suure osakaalu poolest (kaupadel 56% SKP suhtes ja 12. koht, teenustel 26% SKP suhtes ja 8. koht). Seejuures on teenuste puhul positiivne ka asjaolu, et eksport ületab impordi, andes Eestile kõrge 6. koha (ülejäák SKP suhtes 8,1%), millega edestatakse kõiki teisi Läänemere regiooni riike.

Samas on rahalistes näitajates Eesti väliskaubanduse maht väike, mistõttu jääme riikide edetabeli lõppu. Ka Eesti panus maailma ekspordis on seetõttu minimaalne. Rahvusvahelise konkurentsivõime aspektist lähtudes on siinkohal positiivne vaid impordi väike maht, kuid see on kasvamas, mis on omakorda Eesti positsiooni nõrgendavaks asjaoluks. Kaupade ja teenuste impordi osakaal SKP suhtes andis Eestile 53. koha ning samal positsioonil asusime ka kaubabilansi puudujäägi osas.

Eesti tugeva küljena saab täiendavalt nimetada turismitulude kõrget osakaalu SKP suhtes (6,6% ja 11. koht), mis Läänemere riikide hulgas annab selge eelise. Läti jääb maha kaks korda väiksema osakaaluga (3,1% ja 22. koht) ning ülejäänud lähiriigid veelgi rohkem. Konkurentsivõime hindamisel saab positiivse aspektina nimetada ka jooksevkonto ülejäägi püsimist ja tugevnemist (moodustas 2017. aastal SKP suhtes 3,2% ning andis 21. koha).

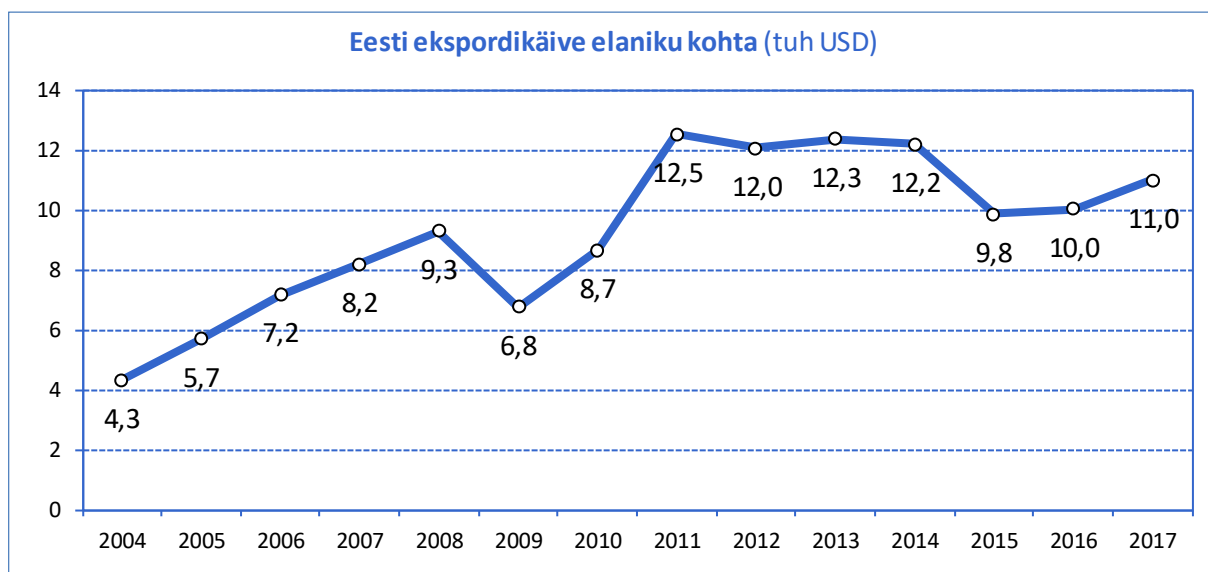
Esmakordselt oli uuringusse lülitatud vahetuskurside näitaja, mille poolest Eesti saavutas kõrge 7. koha. Kuna Eesti peamisteks väliskaubanduspartneriteks on eurosooni kuuluvad lähiriigid, siis ei valmista valuutade vahetuskursid Eesti ettevõtetele probleeme.

Riikide väliskaubanduse omavahelist võrdlust saab teostada ka *per capita* näitajate alusel. Kui võtta vaatluse alla Eesti ja teised Läänemere riigid, siis elaniku kohta ekspordime kaupa enam kui lõuna-naabrid ja Venemaa, samas Põhjamaadest ja Saksa-maast jääme oluliselt maha. Ning kui antud näitaja aastane kasv oli Eestis 10%, siis näiteks Venemaal kasvas eksport elaniku kohta 25%, Leedus 21%, Soomes 17% ja Lätis 15%. Seega on lähinaabrid suutnud ekspordi jõudsamalt suurendada, mis tähendab vahe suurenemist Soomega ning lõuna-naabrite kiiremat Eestile järele jõudmist. Eesti ei ole veel jõudnud tagasi perioodi 2011–2014 tasemeni, mil kaupu eksporditi elaniku kohta väärtusega üle 12 tuh USD.

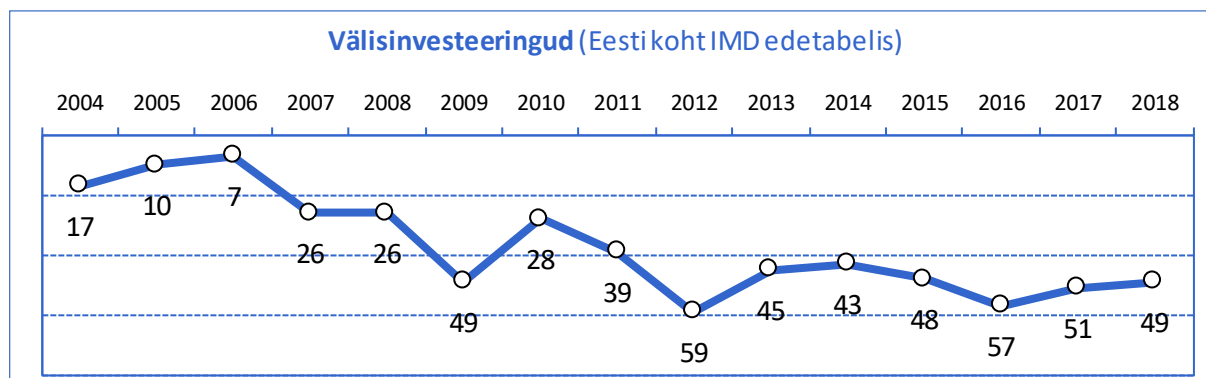
Heaks väliskaubanduse riskinäitajaks on ekspordiriikide kontsentratsioon: kui riigil on vähe ekspordipartnereid, on kontsentratsioon kõrge. Väliskaubanduse koondumine vähestele turgudele seab riigi majanduslikult sõltuvusse partnerriikide majanduspoliitikast ja majandusarengutest. Eesti TOP 5 ekspordiriiki annavad üle poole meie koguekspordist (56%), mis jätab Eesti Läänemere riikide võrdluses küll viimaseks (38. koht), kuid varasemaga võrreldes on konkurentsipositsioon mõnevõrra paranenud (aastane tõus 5 kohta). Jätkuvalt on Eesti peamised eksporditurud Soome, Rootsi ja Läti, kellele järgnevad Venemaa ja Leedu.

Ekspordiriikide kontsentratsiooni kõrval saab vaadelda ka eksporditoodete kontsentratsiooni ning siinkohal on Eestil oluliselt soodsam positsioon (13. koht), tooteportfell on diferentseeritum. Eesti TOP 5 eksporditoodet moodustavad koguekspordist sarnaselt Rootsil 38%, samas näiteks Leedul 32%, Lätil 36%, Soomel 43% ning Venemaal 69%.

5.1.3. Välisinvesteeringud

IMD konkurentsivõime edetabelis tõusis Eesti välisinvesteeringute komponendi osas aastaga 2 koha võrra ja asub 63 riigi hulgas 49. kohal. Välisinvesteeringud Eestisse ja Eestist välja vähenesid.

Välisinvesteeringute tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Otseinvesteeringud Eestisse (suhtes SKP-sse 21. koht, tõus 8 kohta)
- Eesti on nii agar portfelliinvesteeringute tegija välismaale (28. koht, tõus 4 kohta) kui ka vastuvõtja (31. koht, tõus 10 kohta). Mõlemil juhtumil on tegemist läbi aegade parimate kohtadega. Tegemist on absoluutnäitajate, mitte suhtarvudega SKP-sse. Muidu oleksime esiviisikus, kuid seekordsesse konkurentsivõime üldindeksisse suhtarvud ei kuulunud.

Nõrkused

- Ettevõtjad hindavad endiselt majanduse ohuks tootmise (küsitlus, 48. koht, tõus 11 kohta), teadus-arendustegevuse (küsitlus, 52. koht, tõus 6 kohta) ja teeninduse (küsitlus, 43. koht, tõus 1 koht) paigutamist riigist välja, kuigi kõigil juhtudel hinnang paranes.
- Eesti ettevõtete otseinvesteeringud välismaale olid negatiivsed (0,3% SKP suhtes andis 40. koha, tõus 4 kohta, kuid 20 riigi kohta pole andmed teada).

Rahvusvaheliste otseinvesteeringute voog maailmas vähenes aastatel 2007–2009 finantskriisi tõttu ja hakkas taas kasvama 2010. aastal, kuid pole siiani jõudnud kriisieelsele tasemele.

Peab arvestama, et igas riigis käib tihe konkurents välisraha ligimeelitamisel majanduse elavdamiseks ning uute töökohtade loomiseks. Valitsuse ülesandeks on läbi seaduste tagada, et investeerimiskeskond oleks atraktiivne eelkõige suure lisandväärtusega kaupade ja teenuste pakkujatele.

Investeeringuid tehti Eestisse 2017. aastal eelmise aastaga võrreldes vähem. Eesti investeeringud välismaale olid negatiivsed ehk Eesti investorid võtsid raha välja. Eestisse tehtavate otseinvesteeringute suur tõus edetabelis oli paljuski tingitud sellest, et 13 riigi andmed polnud kättesaadavad. Sama olukord oli ka Eesti enda tehtud otseinvesteeringutega välismaale. Siin olid puudu 20 riigi andmed. Eestist jäid tahapoole vaid kolm Euroopa riiki.

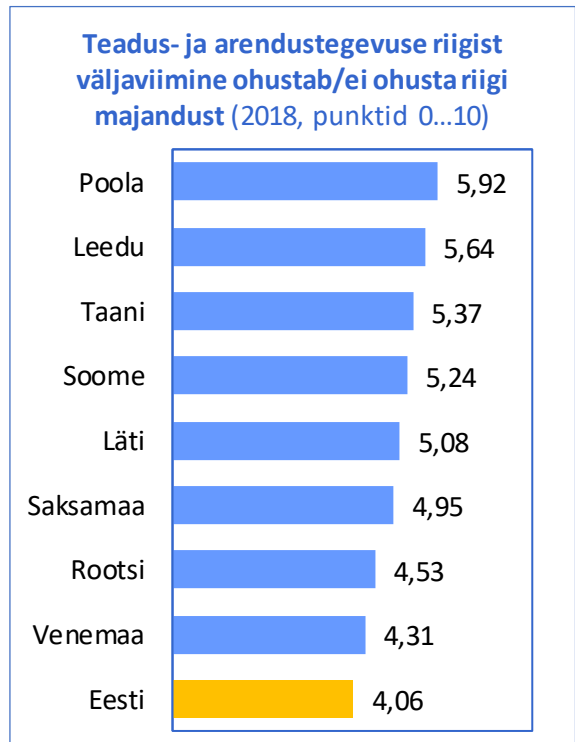
Riiki tehtavatest välisinvesteeringutest (suhtes SKP-sse) on IMD konkurentsivõime aastaraamatute põhjal 18 aasta edukamad Euroopa riigid Luksemburg, Küpros ja Holland. Järgneb suurema vahega Iirimaa. Kõiki neid riike (peale Hollandi) võib lugeda nii rahvaarvult kui majandusvõimsuselt väikeriikideks. Eesti oleks selles mitteametlikus edetabelis kolmeteistkümmes, Euroopa riikidest kaheksas. Läänemere riikidest oleme kõigist eespool.

Peamised Eestisse investeerivad riigid on Soome ja Rootsi, kust tuleb rohkem kui pool otseinvesteeringutest. Kolmas investorriik on viimaste aastate jooksul olnud Holland, kellele järgnevad Venemaa ja teised Balti riigid.

2017. aastal tehti IMD andmetel Läti (1,06 miljard USD) ja Leetu (1,14 miljard USD) rohkem välisinvesteeringuid kui Eestisse (0,71 mld USD).

Teistesse riikidesse otseinvesteeringuid tegevatest riikidest on 18 aasta keskmisena (investeeringu suhe SKP-sse) tabeli eesotsas samad riigid. Eesti on 22. kohal ja Euroopa riikide hulgas oleme 17. kohal. Läänemere riikidest on meist tagapool vaid Saksamaa, Venemaa ja Balti naabrid.

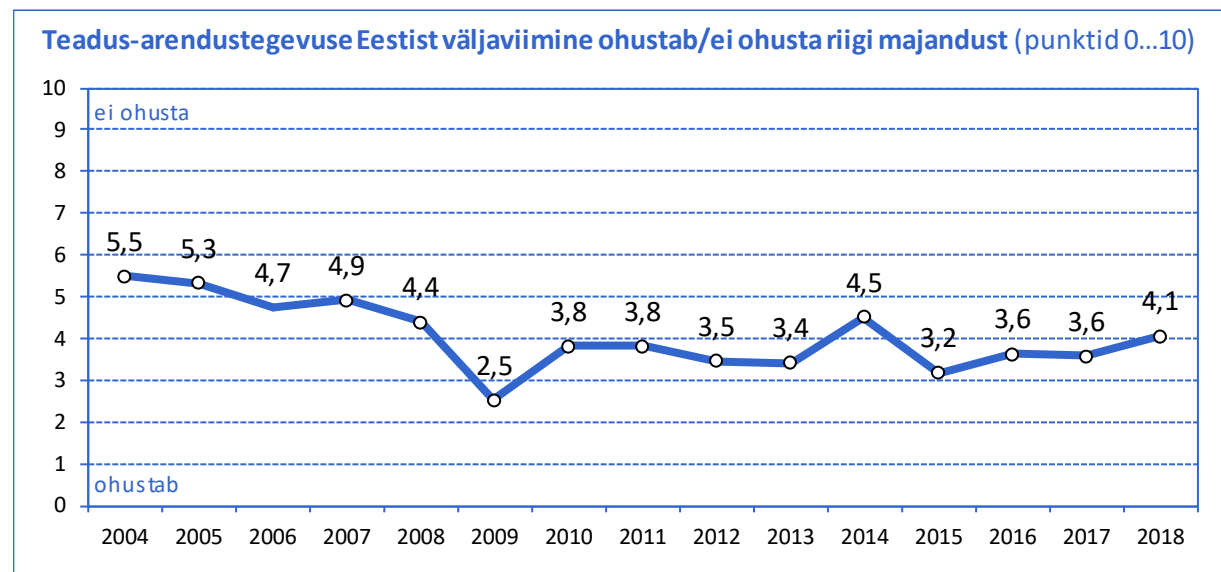
Peamised riigid, kuhu Eesti ettevõtjad otseinvesteeringuid teevad, on teised Balti riigid, Küpros, Soome ning Venemaa. Ka teised Balti riigid investeerivad peamiselt oma Balti naabritesse.

Eesti ettevõtjate hinnangud ohule, et tootmine, teadusarendus või teenindus võidakse riigist välja viia, suurenesid järsult 2009. aastal ning on peale seda, ühe erandiga, püsinud kõrgel tasemel. Võrreldes hinnangute keskmisi aastatel 2000–2008 ja 2009–2018 on Eestiga sarnane muutus toimunud ka Islandil, Slovakkias, Ungaris ja Rumeenias, mingil määral ka Taanis. Samas vastupidine tendents esines Kagu-Aasia riikides, ehk oht kõigis kolmes valdkonnas vähenes peale majanduskriisi oluliselt. Euroopa riikidest oli ettevõtjate hinnangul suurim võitja Saksamaa.

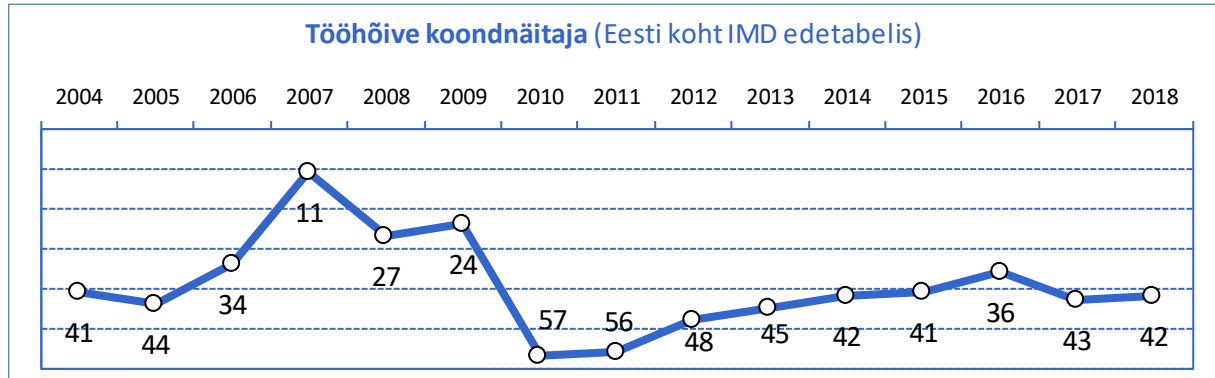
Meie Balti naabrid olid kõigis kolmes küsimuses positiivsemalt meelestatud kui Eesti. Läti oli ettevõtjate hinnangul kõigis kolmes küsimuses keskmisest veidi kõrgemal positsioonil. Leedu on aga esikümne piiril. Seejuures Leedu ettevõtjate usk kõigis kolmes küsimuses tõusis samuti peale 2008–2009 kriisi.

Võrreldes viimase 9 aasta keskmist 2018. aastaga, on ohuhinnang olukorrale Eestis siiski optimistlikum.

5.1.4. Tööhõive

Eesti tõusis IMD konkurentsivõime edetabelis tööhõive komponendi osas 63 riigi seas eelmise aasta 43. kohalt 42. kohale. Väikse tõusu (võrreldes eelmise aasta järsu langusega) tingis tööhõive kasv ja töötuse määra langus, sh noorte seas.

Eesti majandus on nii mahult kui ka elanike arvu poolest väike. Samas jõudis Eesti 2017. aastal tööhõive osakaal elanikkonnast 63 riigi pingereas 18. kohale. Ka teiste tööhõive näitajate poolest on Eesti heal kohal. Tööhõive säilitamise võtmetegurid on Eestiga seotud kvalifitseeritud tööjõu naasmine kodumaale ja vanemaealiste suurem osalemine tööjõus. 2017. aasta tööhõive näitajate põhjal kuulub Eesti kindlalt Euroopa Liidu madalama tööpuudusega riikide hulka.

Tööhõive tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Kõrge tööhõive, suur osa rahvastikust töötab (50%; 18. koht, tõus 3 kohta)
- Tööhõive kiire kasv 2,1% (20. koht, tõus 24 kohta)
- Töötuse määr langes 5,8%-le (32. koht, tõus 4 kohta)

Nõrkused

- Riigi tööturu väiksus (661 tuh in; 60. koht)
- Avaliku sektori töötajate osakaal kogu tööjõus liiga suur (25,0%; 50. koht, tõus 1 koht)
- Noorte suhteliselt kõrge tööpuudus (12,1%; 28. koht, tõus 2 kohta)

2017. aastal töötas 50% rahvastikust, mis oli viimase 20 aasta kõrgeim näitaja. Tööga oli hõivatud 661 tuhat inimest, neist 3,5% põllumajandussektoris ja 29,8% tööstuses, teenindussektoris hõivatute osakaal tõusis 66,7%-le. 2018. aastal jätkus tööhõive tõus.

Tööhõive kasv kiirenes 2017. aastal 2,1%-le, millega Eesti tõusis tööhõive kasvu kiiruse edetabelis 20. kohale. Töötuse määr langes 5,8%-le (32. koht), seejuures langes noorte töötus 15–24-aastaste grupis 12,1%-le, mille tõttu Eesti tõusis noorte tööhõive edetabelis 2 kohta 28. kohale. Siiski on noorte töötus üldisest töötuse määrast (5,8%) ligi kaks korda kõrgem ja väärrib jätkuvalt teravat tähelepanu. Töötuid oli 2017. aastal Eestis 40,3 tuhat, 2018. aastal vähenes nende arv veelgi.

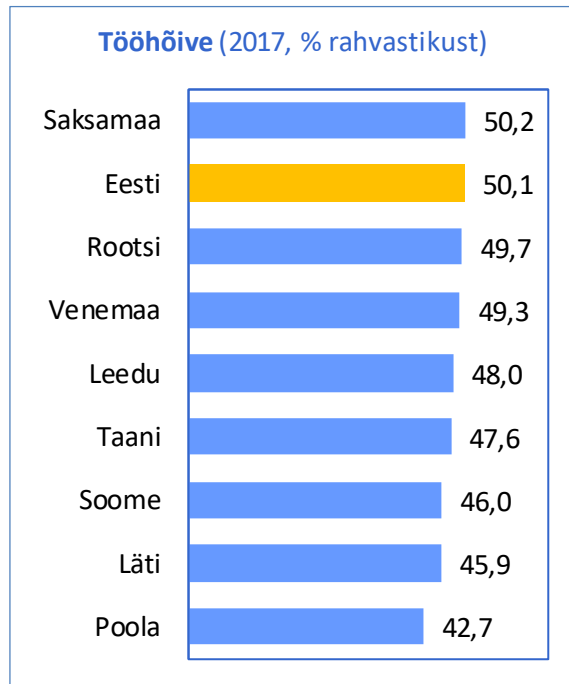
Tööhõive paranes 2017. aastal hea majanduskonjunkturi mõjul enamikus Läänemere-äärsetes riikides, v.a Taani ja Leedu, kus tööhõive langes vastavalt 0,37% ja 0,48%.

Läänemere riikidest on tööhõive kõige kõrgem Saksamaal ja Eestis, kus on tööga hõivatud üle 50% rahvastikust. Rootsis ja Leedus jäi tööhõive 48–49% piiridesse. Taanis, Soomes, Lätis ja Poolas on see madalam (42–48%). Madala tööpuudusega (alla 5%) Saksamaal ja Poolas on suhteliselt vähe ka pikaajalisi töötuid ja noori töötuid. Leedus, Soomes, ja Lätis tööpuudus küll väheneb, kuid on veel võrdlemisi kõrge (7,1–8,7%). Samuti püsib neis riikides kõrgel tasemel tööpuudus noorte hulgas. Venemaal on

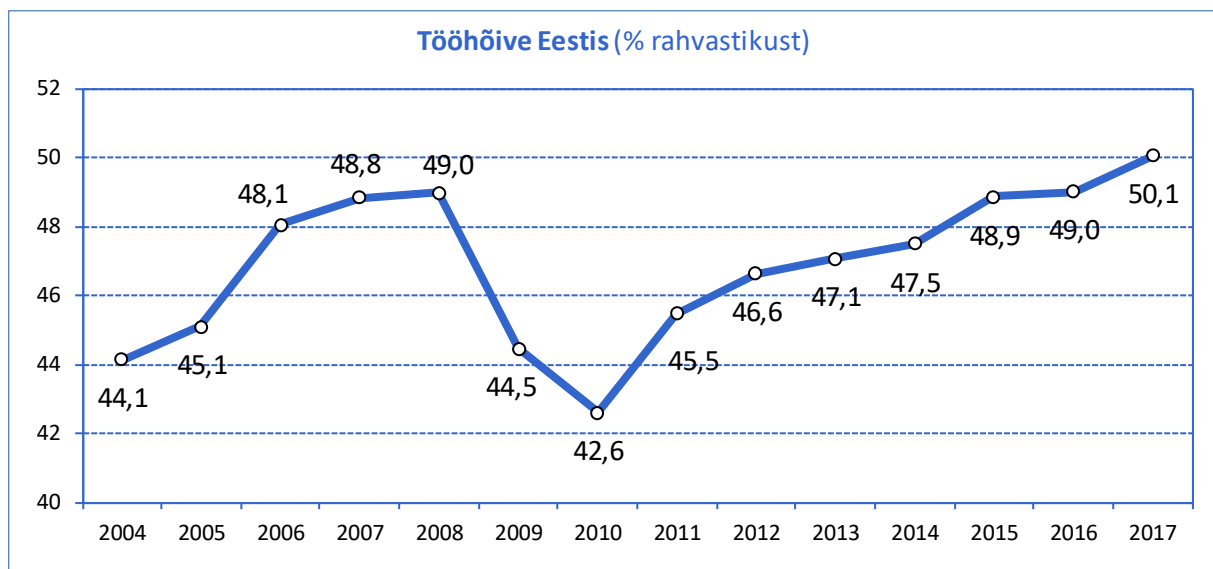
tööpuudus langenud 5,2%-le, pikaajalisi töötuid on vähe, kuid püsib kõrge tööpuudus noorte hulgas (20%). Rootsis ja Taanis on tööpuudus keskmisel tasemel (5,9–6,7%), vähe on pikaajalisi töötuid, kuid Rootsis on kõrge tööpuudus noorte hulgas (18%).

Eestis on pikaajalisi (üle 12 kuu) töötuid vähem kui Soomes, Leedus ja Lätis (Eestis 1,9%, Soomes 2,1%, Leedus 2,7%, Lätis 3,6% töøjõust), kuid rohkem kui teistes Läänemere riikides (Saksamaa 1,6%, Poola 1,5%, Taani 1,3%, Rootsi 1,2% ja Venemaa 1,1%), kus tõenäoliselt on panustatud rohkem aktiivsetele tööturumeetmetele (nt töötute täiend- ja ümberõpe). Pikaajaliste töötute tööturule tagasi toomine jääb Eestis probleemiks, sest selliste inimeste hulk, kes ei ole suutnud või tahtnud tööturule tagasi pöörduda, jääb suhteliselt kõrgeks. Eesti majanduse lähiaja prioriteediks on selle sihtgrupi tööturule integreerumine.

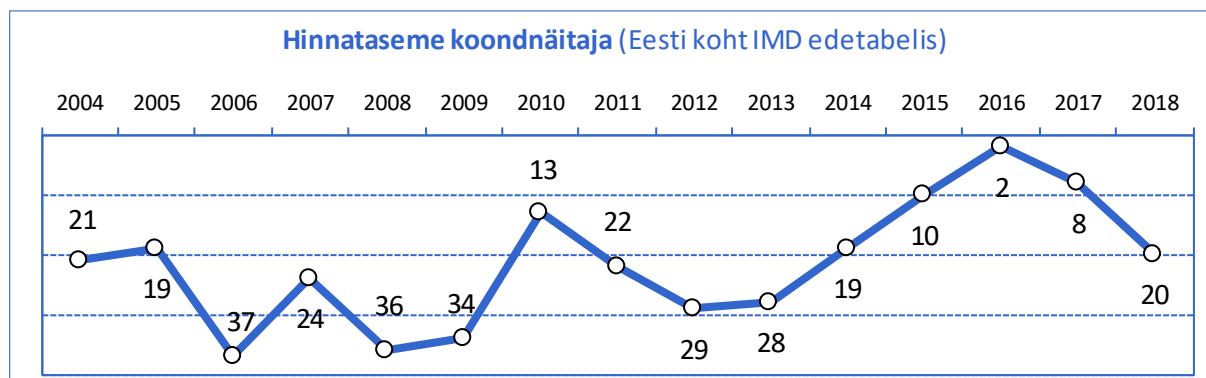
Noorte olukord tööturul on olnud pidevalt teravaks probleemiks. Tööpuudus Eestis alla 25-aastaste noorte hulgas jäi 2017. aastal suhteliselt kõrgeks (12,1%), samas on olukord Läänemere riikidest keskmiselt parem. Noorte peamine probleem on tööturule sisenemine, eriti puuduliku hariduse puhul. Tööpuudus on noorte seas veelgi kõrgem Leedus (13,3%), Poolas (14,8%), Lätis (17%), Rootsis (17,9%) ja Soomes (20,3%). Saksamaal 6,8%-ga on kõige madalam noorte töötuse tase EL-s, Läänemere riikidest järgneb Taani (11%).

Eesti on väikeriik, selle tõttu vajab riigi haldamine proportsionaalselt rohkem töøjõudu. Eesti, kus 25,0% töøjõust töötab avalikus sektoris, paikneb riikide pingereas avaliku sektori töötajate osakaalu poolest töøjõus 50. kohal (2016. aasta andmed). Teistes Läänemere-äärsetes riikides on avalikus sektoris töötajaid veelgi enam: Soomes, Leedus, Rootsis, Taanis ja Lätis 27–30%. Kõige väiksem on avaliku sektori osakaal töøjõus Saksamaal (14,2%).

5.1.5. Hinnad

Inflatsiooni ja hinnataseme näitajaid koondava komponendi poolest on Eesti IMD konkurentsivõime edetabelis langenud kiirenenud inflatsiooni tõttu 63 riigi seas 20. kohale.

Hinnapõhises konkurentsisis on soodsam positsioon riikidel, kelle hinnatase ja inflatsioon on madalad. Eesti konkurentsivõime kasvas hindade ja nende dünaamika osas jõudsalt aastani 2016, kuid kiirenenud inflatsiooni tõttu langes seejärel oluliselt.

Hinnakriteeriumi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Kontorite soodsad rendihinnad (5. koht, tõus 1 koht)
- Madal elukallidus (13. koht, tõus 2 kohta)
- Elamispinna soodsad rendihinnad (20. koht, koht ei muutunud)

Nõrkused

- Tarbijahindade tõus (52. koht, langus 20 kohta)
- Toidukulude suur osakaal tarbijakuludes (41. koht, tõus 1 koht)

Hinnakriteeriumi alusel on Eestil hea konkurentsipositsioon rendihindade osas, seda nii kontori- kui elamispiindade lõikes (vastavalt 5. ja 20. koht). Seejuures on soodne hinnatase iseloomustanud Eestit ka varasematel aastatel ning muutnud Eesti ärikeskkonna atraktiivsemaks. Riikide pingerea keskmike hulgas asume bensiinihinna poolest (36. koht, positsioon langes aastaga 4 koha võrra).

Väikeriikide hinnamuutused on sageli volatiilsemad kui suurriikidel, kuna sõltuvad enam maailmaturu hindadest ning nende muutustest. Eestis on viimastel aastakümnetel olnud madalam hinnatase, mis on aga kiiresti konvergeerunud Euroopa Liidu riikide keskmise hinnatasemega. Eurostati andmetel moodustasid 2017. aastal Eesti hinnad 79% Euroopa Liidu keskmisest hinnatasemest. Siinkohal saab välja tuua, et mõne kaubagrupi osas on Eesti hinnatase Euroopa Liidu keskmisest ka nii-öelda ette läinud, nt riided olid Eestis 15% kallimad. Võrdluseks saab välja tuua, et Saksamaal, Lätis ja Leedus olid riided 4–5% kallimad kui Euroopa Liidus keskmiselt, Soomes 21% kallimad, keskmisest 12% odavamad aga Poolas. Koduelektronika puhul moodustas Eesti hinnatase Euroopa Liidu keskmisest 98% ning toidu ja mittealkohoolsete jookide osas 94%.

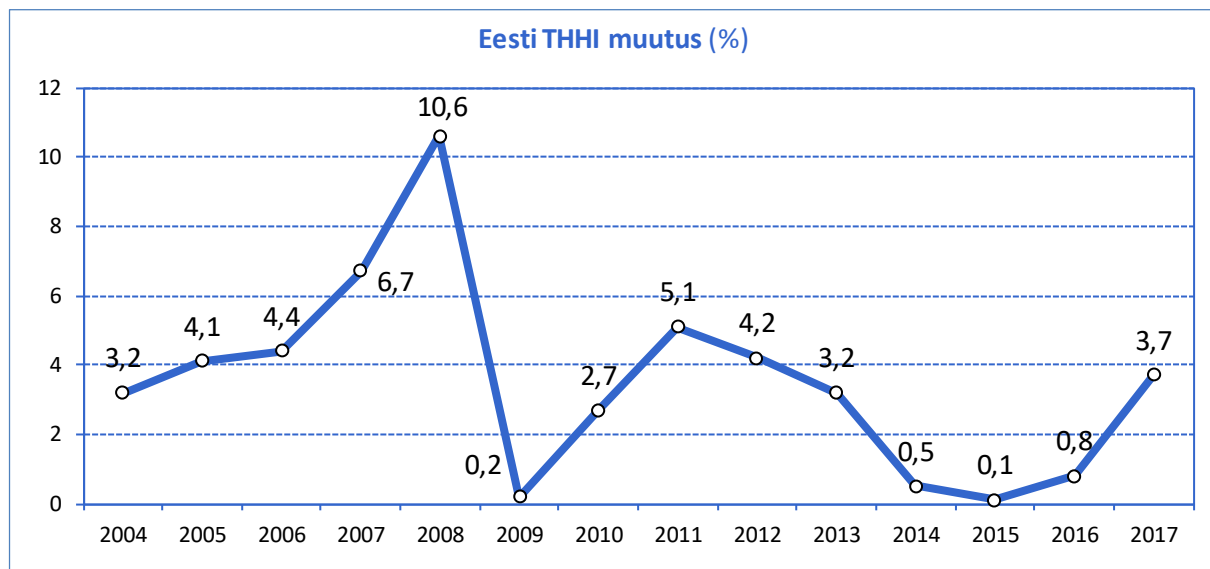
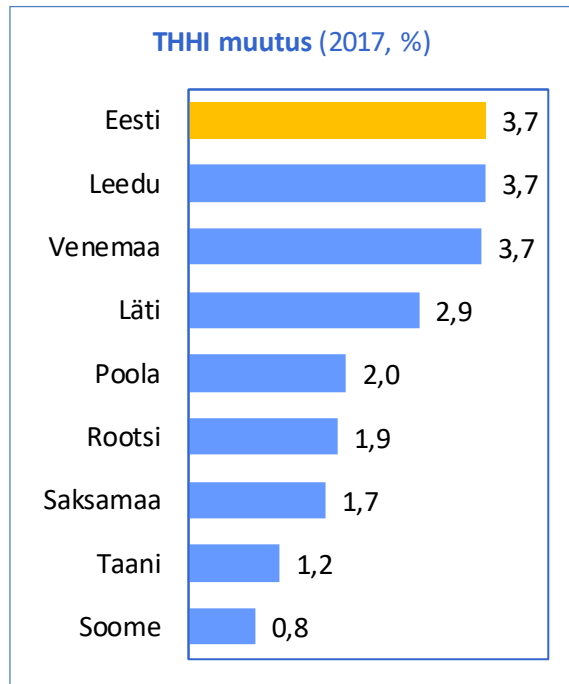
Üheks konkurentsivõimet alandavaks faktoriks on toidukulude suur osakaal tarbijakuludes: Eesti oli riikide edetabelis 41. kohal. Kui Eesti tarbijal kulub toidule viiendik (21%), siis näiteks Põhjamaades kaheksandik ning Saksamaal kümnendik tarbijakuludest. Toidukulude osakaal tarbimiskuludes on riigi arengu- ja elatustaseme heaks näitajaks. Olukorras, kus toidule tehtavate sundkulude osakaal pere eelarves on suur, on võimalus teha muid elukvaliteeti tõstvaid kulutusi (haridus, meelelahutus jne) tunduvalt

väiksem. Läänemere riikidest jäid Eestist madalamale konkurentsipositsioonile vaid Leedu ja Venemaa, kus toidukulud moodustasid vastavalt 23% ja 30%.

Inflatsioonimäära mõõtmiseks ning seeläbi riikide omavaheliseks võrdluseks saab kasutada harmoneeritud tarbijahinnaindeksit (THHI). Läänemere regioonis on inflatsioon kiirenenud kõigis riikides peale Venemaa, kus inflatsioon aeglustus aastaga 7,1%-lt 3,7%-ni. Kiire hinnatõusu poolest paistavad eriti silma Eesti ja Leedu, kus THHI kasvas 2017. aastal 3,7%. Eestis oli inflatsioon Euroopa Liidu riikidest kõrgeim. Taoline kiire tempohindade kallinemine on vähendanud Eesti konkurentsipositsiooni rahvusvahelises võrdluses: riikide edetabelis kaotas Eesti aastaga koguni 20 kohta. Statistikaameti andmeil on sarnane hindade kallinemine jätkunud ka 2018. aastal (Eesti tarbijahinnaindeks võrdus 3,4%-ga), mis ohustab Eesti ekspordi konkurentsivõimet.

Madalaim inflatsioon oli 2017. aastal Läänemere riikide seas Soomes (0,8%) ning Euroopa Liidu riikidest Iirimaa (0,3%).

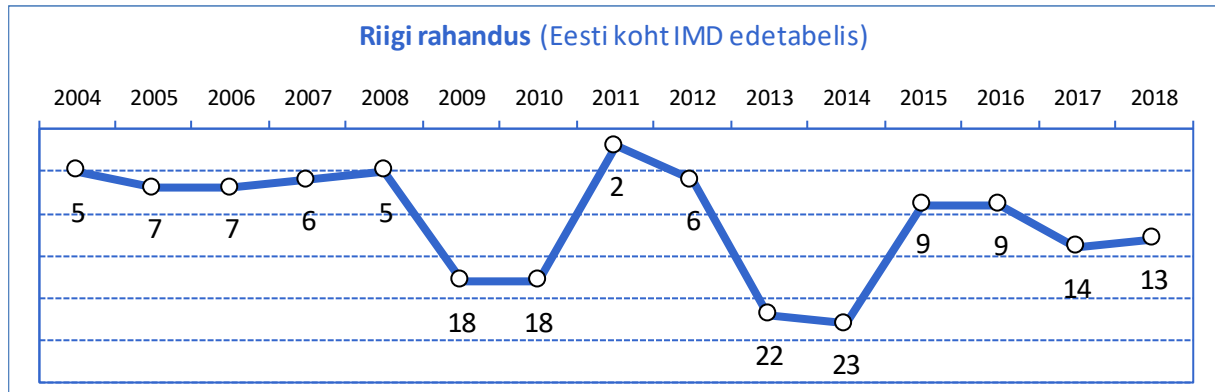
Kiire hinnatõusu tingimustes kallinevad ettevõtete sisendite hinnad, suureneb surve palgatõusuks ja väheneb elanike ostuvõime. Seega on liialt kiire inflatsioon riigi konkurentsivõimet vähendavaks teguriks. Kui võrrelda elukallidust, siis see on Eestis veel jätkuvalt madal, andes riikide edetabelis Eestile kõrge 13. koha. IMD meetodika kohaselt mõõdetakse elukallidust kaupade ja teenuste ostukorvi alusel suurimates linnades. Läänemere riikidest on Eestist madalama elukallidusega Leedu (9. koht) ja Poola (4. koht), kõige kulukam on elada Taanis (47. koht) ja Venemaal (53. koht). Taani on ka Euroopa Liidu riikide arvestuses kõrgeima elukallidusega maa.

5.2. Valitsuse töö tõhusus

5.2.1. Riigi rahandus

Eesti on riigi rahanduse näitaja osas IMD konkurentsivõime edetabelis 63 riigi hulgas suhteliselt kõrgel 13. kohal. Võrreldes eelneva aastaga on Eesti positsioon riikide järjestuses koha võrra tõusnud.

Koht on lähedane viimase 18 aasta keskmisele.

Riigi rahanduse tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Valitsemissektori madal võlatase (suhtes SKP-sse, 2. koht, koht ei muutunud)
- Valitsuse võla reaalkasv (muutus eelmise aastaga, 13. koht, langus 6 kohta)
- Valitsussektori eelarve ülejääk/defitsiit (suhtes SKP-sse, 19. koht, koht ei muutunud)

Nõrkused

- Pensionite rahastamise jätkusuutlikkus (küsitlus, 37. koht, tõus 4 kohta)
- Valitsemissektori kulude tase SKP suhtes (36. koht, tõus 4 kohta)
- Riigi rahanduse korraldamine (küsitlus, 35. koht, langus 12 kohta)
- Maksudest hoidumine on probleem (küsitlus, 32. koht, langus 7 kohta)

Eesti valitsemissektorit iseloomustas 2017. aastal väike võlatase. Edetabelis on Eestist ees vaid Hongkong. Eesti positsiooni ohustajad on kaugel, Läänemere riikidest lähim Venemaa, kelle võlatase kaks korda suurem. Läti ja Leedu on samuti suhteliselt ees, kuid võlatase Eestist rohkem kui neli korda suurem. Viimast üheksat aastat kogu uuringuperioodiga võrreldes saab öelda, et võlataset on suutnud Läänemere regiooni riikidest vähendada vaid Rootsi ja Venemaa.

Valitsuse võla reaalkasv vähenes 2017. aastal võrreldes 2016. aastaga (langus 2,1%), millega Eesti oli heal 13. kohal. Suure languse edetabelis põhjustas asjaolu, et eelmine aasta oli veelgi järsem võla kahanemine. Läänemere riikidest on meist eespool mõlemad Balti riigid ja Saksamaa.

Valitsussektori eelarve oli väikses puudujäägis, kuid edetabelis olime sellega kindlalt ülemises pooles. Läänemere riikidest olime täpselt edetabeli keskel, sest pooltel riikidel oli eelarve ülejäägis (Rootsi, Saksamaa, Taani ja Leedu) ning pooltel defitsiidis (Läti, Soome, Venemaa ja Poola).

Arvuliselt valitsussektori välisvõlg SKP suhtes veidi tõusis, kuid koht paranes 2 võrra (18. koht). Sisemine võlg kahanes, oleme endiselt tabeli eesotsas (3. koht). Need head näitajad aga Eesti üldkohta ei mõjutanud, sest olid vaid taustainfoks, mida üldindeksi arvutamiseks ei kasutata.

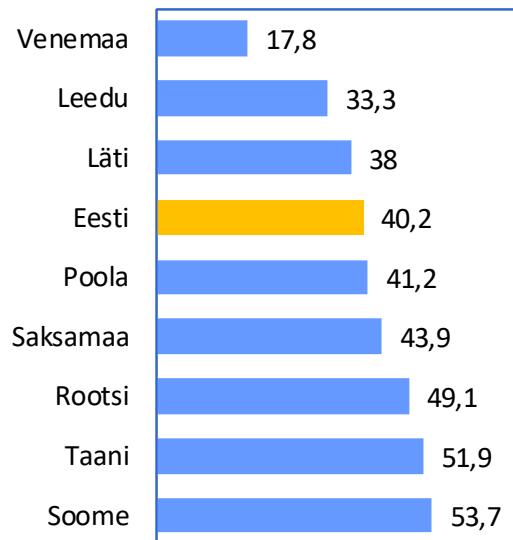
Eesti ettevõtjate hinnang praeguse pensionisüsteemi jätkusuutlikkusele on 11 aasta jooksul, mil seda küsimust on esitatud, kahanenud.

Eesti probleemiks on jätkuvalt valitsemissektori kogukulude suhteliselt kõrge osakaal. Mida rohkem võtab riik endale kohustusi oma kodanike ees, seda suuremad on valitsemiskulud. Mida väiksemad on valitsemissektori kulutused, seda konkurentsivõimelisem on IMD meetodika kohaselt riik.

Eestis valitsussektori kogukulud olid 2017. aastal 40% SKP-st. Veelgi kõrgemad on suhtelised valitsemiskulud Põhjamaades – Soomes ja Taanis 52%, Norras 50% ja Rootsis 49% riigi SKP-st. Edetabeli eesotsas on Kagu-Aasia riigid. Euroopa riikidest on esimene Iiri, 18. kohal. Kümne esimese riigi kulutused jäävad vahemikku 15–20% SKP-st.

Läänemere riikidest on Eestist väiksema valitsemissektori kulude tasemega vaid teised Balti riigid ja Venemaa (7. koht). Eestis ja Leedus vähenes valitsussektori kogukulude suhteline tase, Lätis tõusis.

Riikide valitsemissektori kogukulude osakaal SKP-st (2017, %)

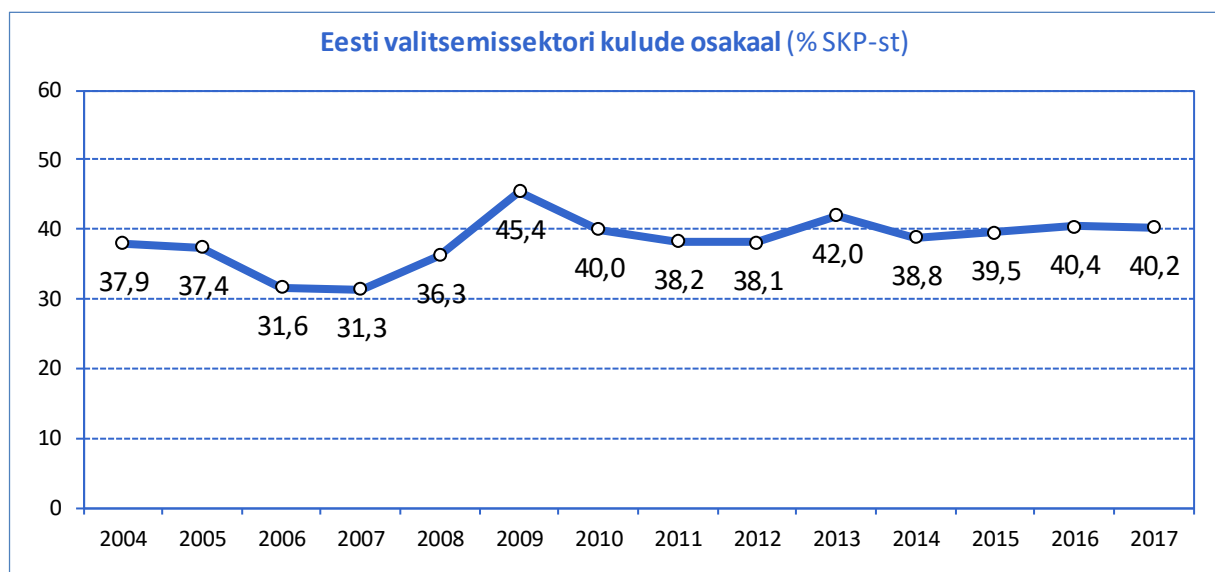

Eestis on valitsemissektori kulutuste suhteline tase püsinud 2010. aastast enam-vähem samal tasemel. Enne majanduskriisi (2000–2007) oli keskmine valitsemissektori kulude tase SKP suhtes veidi üle 30%. Eesti kulud olid väiksemad teistest Balti riikidest ja ka Venemaast.

Suurimad kuluartiklid valitsemissektoris on sotsiaaltoetused, töötajatele makstavad palgad ning valitsemissektori sisesed jooksvad siirded, mis moodustasid kogu valitsemissektori kuludest 2017. aastal 82%. Kuigi 2015. aastal oli nende osakaal veelgi kõrgem, on 21 aasta keskmine 78%.

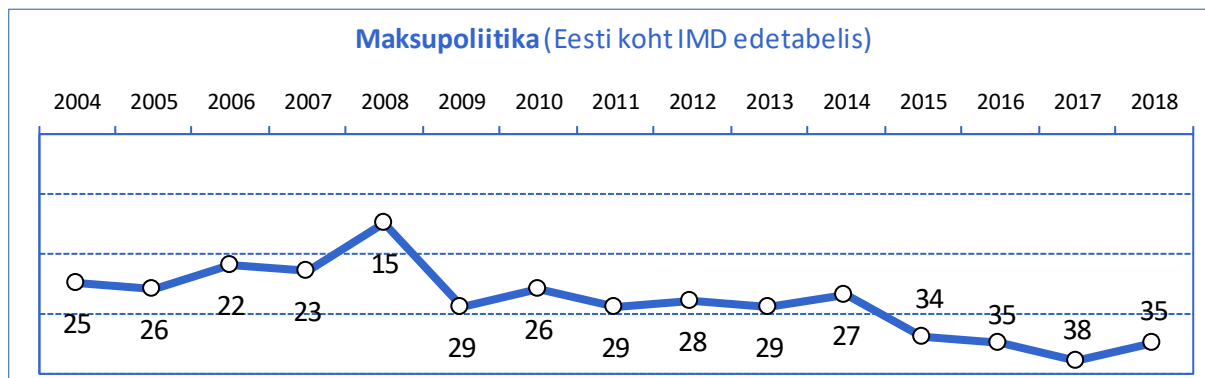
Riigi konkurentsivõime parandamiseks tuleb ühelt poolt vähendada avaliku sektori kulusid, kuid teiselt poolt tagada kõik vajalikud teenused ning riigi eksisteerimiseks vajalikud funktsioonid (valitsemine, päästamet, julgeolek, õigus jm). Üks võimalus oleks vähendada isikkoosseise, mis võimaldaks üheaegselt vähendada nii palgakoormust, kui suunata inimesi valdkondadesse, kus suur tööjõupuudus.

Eesti valitsemissektori kulude osakaal (% SKP-st)

5.2.2. Maksupoliitika

Konkurentsivõime hinnangu järgi on Eesti maksupoliitika teiste riikidega võrreldes langenud keskmisest madalamale positsioonile (35. koht 63 riigi hulgas 2018. aastal). Eesti positsiooni langus sai alguse 2015. aastal ja süvenes 2016.–2017. aastal veelgi, kuid paranes kolme koha võrra 2018. aastal.

Maksudel on riigi majanduspoliitikas oluline roll, sest ühest küljest on tegemist tulude allikaga, teiselt poolt saab maksudega mõjutada tarbijate käitumist, ressursside kasutamist, keskkonna säilimist jms. Edukas maksupoliitika tagab riigi fiskaalsete eesmärkide täitmise ja reguleerib majandust ning on samal ajal võimalikult lihtne ja läbipaistev.

Maksunduse tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Töövõtjate panus sotsiaalkindlustuse süsteemi on madal (suhtes SKP-st inimese kohta, 7. koht, tõus 1 koht)
- Ettevõtetelt kogutud maksude osakaal SKP suhtes on madal (8. koht, tõus 8 kohta)
- Kapitalilt ja kinnisvaralt kogutud maksude osakaal SKP suhtes on madal (15. koht, tõus 13 kohta)
- Ettevõtte tulumaksu määr kasumilt (maksimaalne määr tulumaksueelselt kasumilt) ei ole kõrge (18. koht, langus 3 kohta)

Nõrkused

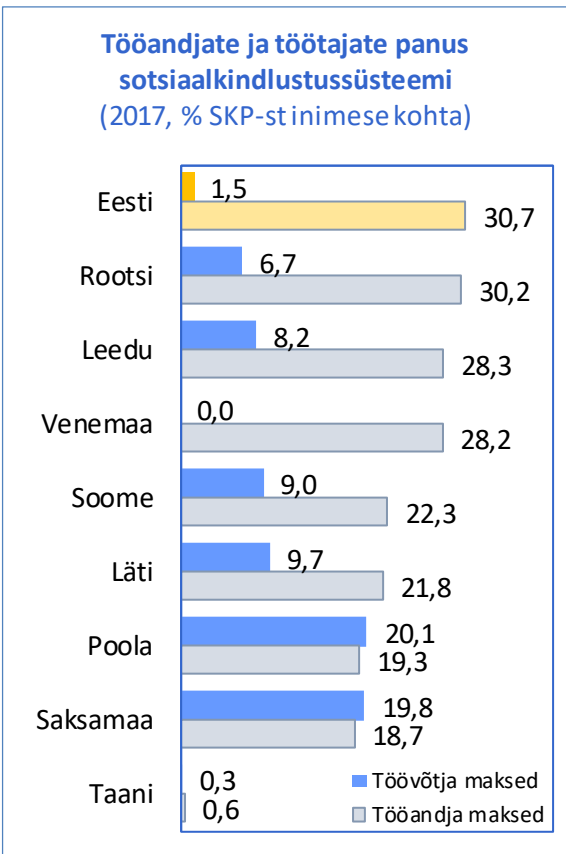
- Tööandjate suhteliselt suur koormus sotsiaalkindlustuse süsteemi ülalpidamiseks (kõrge näitaja SKP suhtes inimese kohta, 58. koht, langus 1 koht)
- Kaudsete maksudega kogutud maksutulude osatähtsus SKP suhtes on kõrge (56. koht, langus 1 koht)
- Maksutulude osakaal SKP suhtes on 63 riigi keskmisest kõrgem (47. koht, langus 2 kohta)
- Kogutud sotsiaalkindlustusmaksu osakaal SKP suhtes on kõrge (45. koht, langus 1 koht)

Eesti üldine maksukoormus on teiste võrdlusaluste riikide keskmise tasemega (26,6%) võrreldes kõrgem – Eesti maksulaekumised moodustavad veidi enam kui kolmandiku riigi SKP suhtes (34,6%, 47. koht). Kaudsete maksude osakaalu poolest SKP-sse paikneb Eesti riikide võrdlustabelis veelgi tagapool (14,7%, 56. koht). Samal ajal on Eesti otsete maksude, nagu ettevõtetelt kogutud ning kapitalilt ja kinnisvaralt kogutud maksude laekumiste suhtes SKP-sse konkurentsiedetabelites kõrgetel kohtadel (vastavalt 8. ja 15. kohal).

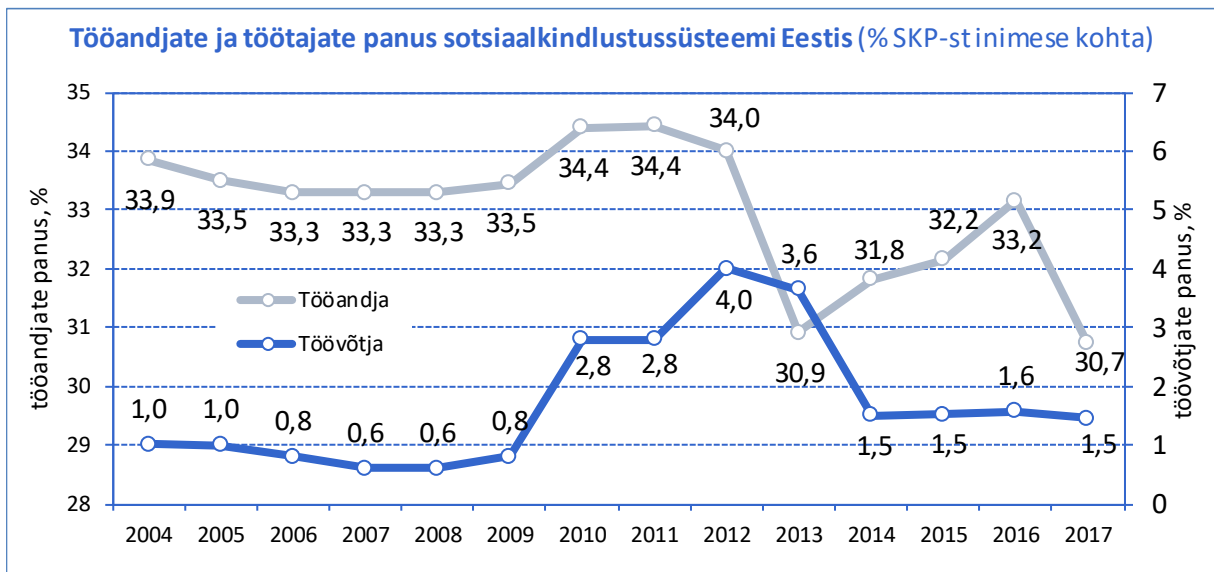
Maksupoliitikas omavad olulist tähtsust tööjõumaksud. Riigi eelarvestrateegia näeb jätkuvalt ette tööjõu maksukoormuse vähendamist ning maksustamise suunamist tarbimisele, loodusvarade kasutamisele ja keskkonna saastamisele, et saavutada kasvusõbralikum maksustruktuur. Tööjõu maksukoormust on vähendanud maksuvaba tulu tõstmine, 2018. aastast on tulumaksust vabastatud alla 500 eurosed sissetulekud. Paljude Euroopa Liidu riikidega võrreldes on Eestis kõrgete palkade maksustamine konkurentsivõimeline, sest tulumaksusüsteem on proportsionaalne.

Eesti tööandjate makstavad tööjõumaksud on suhteliselt kõrged, riikide võrdluses on Eesti selle näitaja osas tagasihoidlikul 58. kohal. Võrdluses lähiriikidega on Eesti töövõtjate poolne suhteline panus sotsiaalkindlustussüsteemi üks madalamaid, moodustades 2017. aastal 1,5% SKP suhtes ühe elaniku kohta, samas kui Poolas oli see 20,1% ja Saksamaal 19,8%. Eestist veel vähem panustavad töövõtjad sotsiaalkindlustussüsteemi võrdlusalustest riikidest vaid Venemaal ja Taanis. Erinevalt töövõtjate madalatele maksudele on tööandjate panus sotsiaalkindlustussüsteemi Eestis naaberriikidest oluliselt kõrgem.

Enamikes riikides panustavad tööandjad sotsiaalkindlustussüsteemi suuremal määral kui töövõtjad, aga tavaliselt pole tööandjate ja töövõtjate panustamise määrade erinevus väga suur. Siin eristub Eesti sellega, et töövõtjate ja -andjate maksukoormuse erinevus on väga suur (21-kordne). Eesti lähiriikides panustavad tööandjad keskmisest enam sotsiaalkindlustusse peale Venemaa ka Rootsis (4,5 korda), Leedus (3,4 korda), Soomes (2,5 korda) ja Lätis (2,2 korda). Poolas ja Saksamaal panustavad aga töövõtjad ning tööandjad sotsiaalkindlustussüsteemi peaaegu võrdselt (vastavalt 20,1% ja 19,3%) ning Saksamaal (vastavalt 19,8% ja 18,7% SKP-st ühe elaniku kohta).

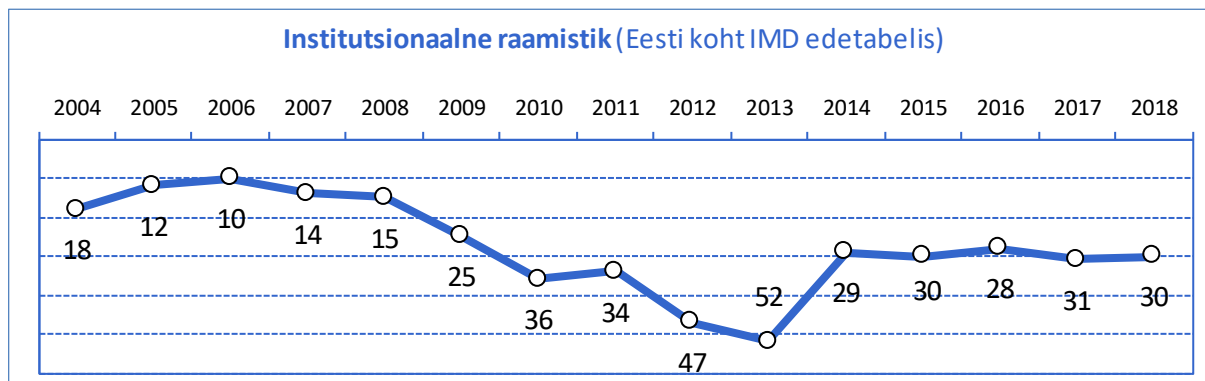

Tööandjaid motiveeriks tööjõumaksude langetamine ja sotsiaalmaksukoormuse ühtlasem jaotamine töövõtja ning tööandja vahel. Maksupoliitika seisukohalt on oluline, et tehtavad maksumuudatused oleksid realselt toimivad ning maksulaekumine ei väheneks, samuti ei tohiks nende administreerimine olla ülemäära keerukas. Igasugustele maksumuudatustele peaksid eelnema põhjalikud mõjuanalüüsid ning maksukohuslastele tuleks anda piisavalt aega kohandumiseks ja vajalikeks ümberkorraldusteks.

5.2.3. Institutsionaalne raamistik

IMD konkurentsivõime edetabelis on Eesti institutsionaalse raamistiku osas 63 riigi hulgas ühe koha võrra tõusnud 30. kohale. Viimased viis aastat ongi Eesti, väikeste kõikumistega, sellel tasemel püsinud. Institutsionaalne raamistik kirjeldab riigi toimimise tõhusust. Üldkoht arvutatakse 13 näitaja põhjal.

Institutsionaalse raamistiku tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Kapitali maksumus soodustab ettevõtlust (küsitlus, 17. koht, tõus 12 kohta)
- Bürokratia ei takista äritegevust (küsitlus, 17. koht, langus 1 kohta)
- Õiguslik ja seadusandlik raamistik toetab ettevõtete konkurentsivõimet (küsitlus, 20. koht, tõus 4 kohta)
- Korruptsioonitase püsib varasemate aastate tasemel (küsitlus, 26. koht, langus 2 kohta)

Nõrkused

- Välisvaluuta reserve maht elaniku kohta on väike (61. koht, tõus 2 kohta)
- Valitsuse poliitika võiks paremini arvestada majandusolukorra muutumist (küsitlus, 42. koht, langus 5 kohta)
- Valitsuse otsused pole efektiivselt ellu viidud (küsitlus, 36. koht, koht ei muutunud)
- Valitsuse poliitika ei ole läbipaistev (küsitlus, 36. koht, tõus 2 kohta)
- Keskpanga poliitika ei toeta ettevõtlust (küsitlus, 35. koht, langus 6 kohta)

Näitajad, mis Eesti kohta institutsionaalse raamistiku üldedetabelis tõstsid, olid kõik saadud ettevõtete juhtide küsitlustest, kuigi mõnede küsimuste puhul jäid Eesti ettevõtjate arvamused keskmisest hindest madalamaks.

Maailmas tervikuna on kapitali kättesaadavus ettevõtlusele viimased viis aastat paranenud, kuigi 2006. aasta tasemeni pole jõutud. Eesti ettevõtjate hinnangud pole kunagi varem nii head olnud. Samuti on Eesti vaid korra nii kõrgel kohal olnud. Võib öelda, et 2009. aasta kriisi järgselt, kui Eesti oli 47. kohal, on olukord oluliselt paranenud. Vaadates viimaste aastate küsitlusi ja kohti edetabelis peab märkima, et tähtsam kui koht on see, et hinnang olukorrale on oluliselt paranenud.

Eestis bürokratia ei takista oluliselt äritegevust (17. koht). Koht ja ka hinnang on iseenesest hea, kuid kehvem on olnud hinnang vaid kolmel aastal (2009, 2011 ja 2015). Euroopas oleme 11ndad ning selja taha jääb 19 riiki, nende hulgas Venemaa, Saksamaa, Poola ja teised Balti riigid. Õiguslik ja seadusandlik raamistik toetab ettevõtete konkurentsivõimet (20. koht). Viimase näitajaga oleme neli kohta tabelis tõusnud. Hinnangu nominaalväärtus on viimase viie aasta kõrgeim, kuid jääb siiski Eesti kõigi aastate keskmisele alla.

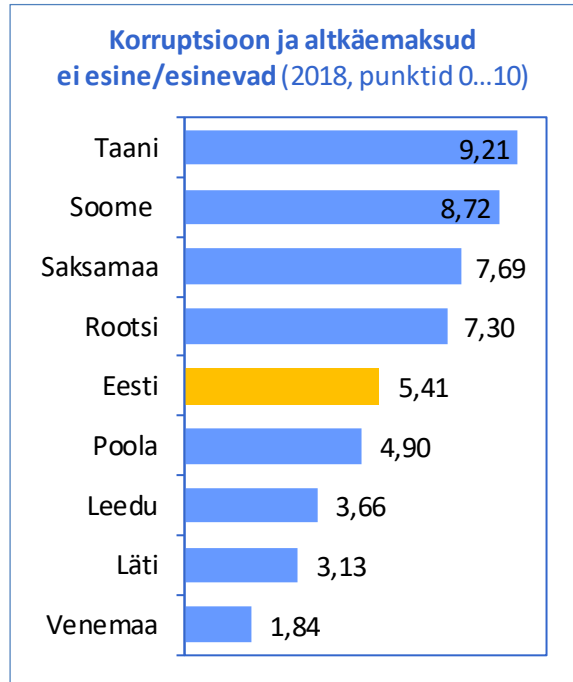
Hinnang korruptsioonitasemele Eestis oli eelmise aastaga võrreldes halvem. Koht oli läbi aegade halvim, kuid püsime edetabeli esimeses pooles. Korruptsioon on alates 2011. aastast maailmas tervikuna veidi vähenenud, kuid 2006. aasta hinnangute tasemeni pole veel jõudnud.

Mõnevõrra negatiivsemalt paistame silma ettevõtjate hinnangu osas keskpanga poliitikale, mis oli küll kõrgem kui viimased 7 aastat, kuid koht langes 6 võrra. See tähendab, et maailmas tervikuna on usaldus keskpanga poliitikale kasvanud, kuid jääb alla 2006.–2007. aasta taset.

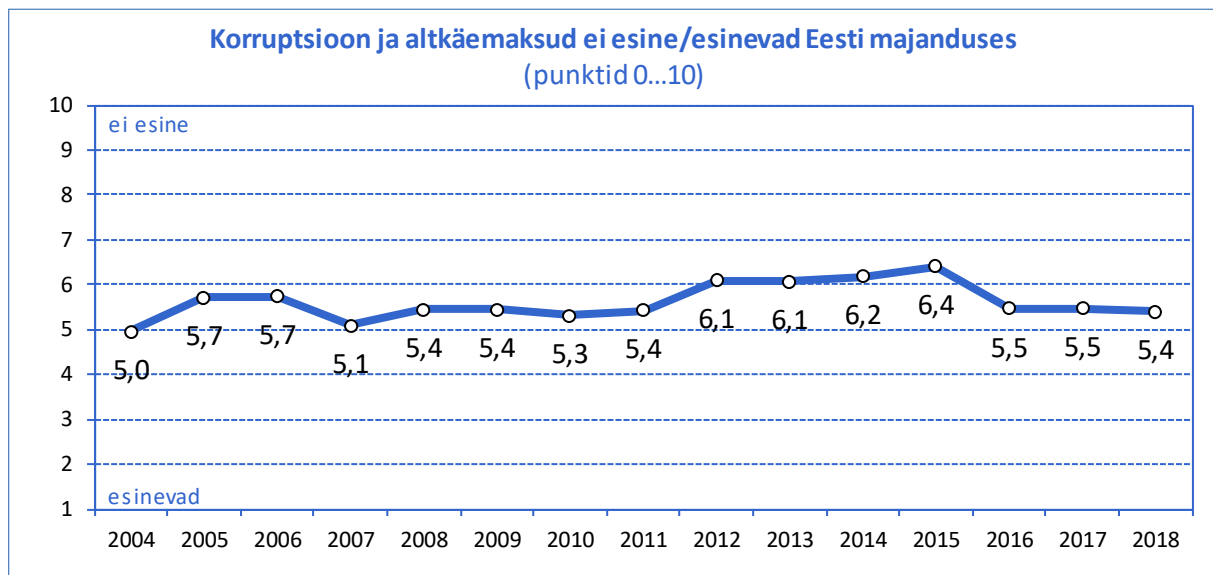
Hinnangud riigi poliitika läbipaistvusele ja valitsuse otsuste elluviimise efektiivsusele paranesid veidi, kuid jäid viimased 4 aastat selgelt alla ajaloolisele keskmisele. Kõige madalamalt hindasid ettevõtjad valitsuse poliitika kohanemisvõimet, mis oli kehvem vaid 2009. kriisiaastal. Kõrgeim koht (7.) ja ka ettevõtjate usk valitsusse oli 2011. aastal, mille järel on see iga aasta halvenenud.

Edetabeli lõpuosas oleme välisvaluuta reservide mahult elaniku kohta (61. koht ehk viimane, kuna 2 riiki oma andmeid ei esitanud). Eesti välisvaluuta reservide kogumaht elaniku kohta on Lätist ja Leedust (vastavalt 10 ja 6 korda) väiksem.

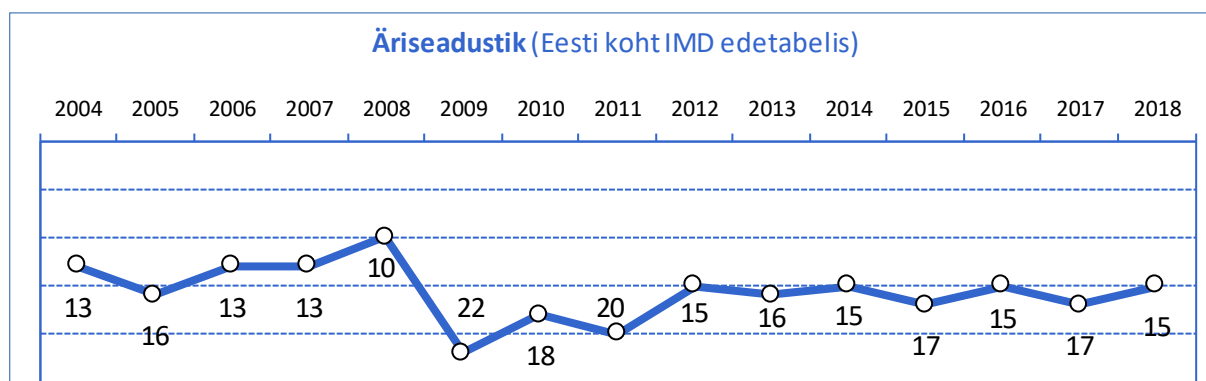
Altkäemaksu ja korruptsiooni näitaja on IMD uuringus olnud alates 2001. aastast (siis osales uuringus 49 riiki). Ettevõtjate küsitluse hinnangul on Eesti alati edetabeli ülemises pooles olnud. Eesti oli 2018. aastal selle näitajaga 26. kohal ning on püsinud uuringusse hõivatud riikide hulgas 20. ja 26. koha vahel. Euroopa riikide hulgas olime 15. kohal. Kõige vähem on korruptsiooni ettevõtjate hinnangul Põhja-Euroopa riikides ning Uus-Meremaal ja Austraalias. Läänemere regioonist on ees otsas Taanis ja Soomes. Meie taga olevatest riikidest on ettevõtjate hinnangul Poola olukord 18 aastaga oluliselt paremaks läinud, Läti ettevõtjate hinnangud ei ole viimase 6 aasta jooksul, mil nad uuringus osalevad, väga palju muutunud. Leedus seevastu on 2007. aastast alates hinnang oluliselt paremaks läinud ehk siis korruptsiooni ja altkäemaksu on vähemaks jäänud.

Eesti võib selle analüüsi järgi paigutada riikide hulka, kus olukord on püsinud kogu uuringu perioodi jooksul sarnane, kuigi väikseid kõikumisi on esinenud. Märkimist väärib, et viimasel kolmel aastal on ärikesktori hinnangul korruptsiooni olukord langenud tagasi oma ajaloolisel keskmisele tasemele. Aastatel 2012–2015 oli hinnang oluliselt parem keskmisest, kuid koht tavapärasest ei erinenud.

5.2.4. Äriseadustik

IMD konkurentsivõime edetabelis on Eesti äriseadustiku komponendi osas 63 riigi hulgas heal 15. kohal ja Eesti koht on läbi aja olnud suhteliselt stabiilne.

IMD konkurentsivõime edetabeli äriseadustiku teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: avatus, konkurents ja regulatsioonid ning tööseadusandlus.

Äriseadustiku tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ettevõtete asutamine on lihtne (küsitlus, 3. koht, koht ei muutunud) ja regulatsioonid tagavad äritegemise lihtsuse (küsitlus, 12. koht, langus 1 koht)
- Proteksionism ei kahjusta äritegevust (küsitlus, 5. koht, tõus 6 kohta)
- Ettevõtte asutamismenetlus on võimalik läbi viia kolme toiminguga (5. koht, koht ei muutunud) ja ettevõtte asutamise mediaanaeg on 3,5 päeva (6. koht, tõus 1 koht)
- Tööregulatsioonid on paindlikud (küsitlus, 7. koht, tõus 5 kohta)
- Valitsuse toetuste osakaal SKP-st on madal (10. koht, langus 3 kohta)

Nõrkused

- Immigratsiooniseadused raskendavad välistöajõu värbamist (küsitlus, 52. koht, langus 3 kohta)
- Riigi omandis olevad ettevõtted häirivad teatud määral majanduse efektiivset toimimist (küsitlus, 49. koht, langus 1 koht)
- Investeeringustiimulid ei ole välisinvestoritele piisavalt atraktiivsed (küsitlus, 47. koht, langus 4 kohta)

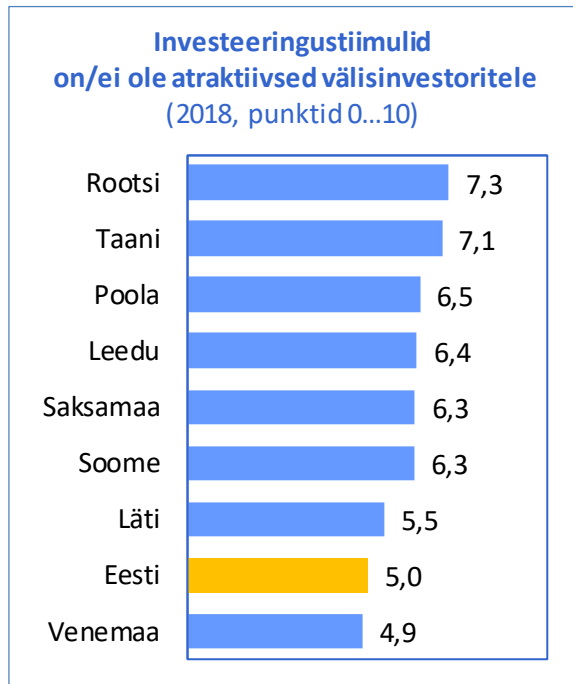
Äriseadused aitavad korraldada Eesti majandust suhteliselt efektiivselt. Eestis on lihtne firmat luua (3. koht), sest seadusandlus ei loo sellele takistusi. Ärijuhtide hinnangul toetavad regulatsioonid äritegemise lihtsust (12. koht). Ettevõtte asutamismenetlusel on vaja teha kolm toimingut (5. koht) ning äri saab alustada kolme ja poole päevaga (6. koht). Proteksionism (5. koht) ei kahjusta ning tollitariifid (15. koht) ei tõkesta ettevõtete äritegevust ja tolliasutused võimaldavad kaupadel efektiivselt liikuda (21. koht). Regulatsioonid tagavad äritegemise lihtsuse (12. koht) ja tööregulatsioonid on paindlikud (7. koht) ega takista ettevõtlust ning töötusealane seadusandlus (13. koht) soodustab uue töökoha otsimist. Koondamiskuludena peavad ettevõtted maksma 4,3 nädala palga (20. koht). Valitsuse toetused era- ja avaliku sektori ettevõtetele moodustavad 0,4% SKP-st ning selle näitajaga oleme 10. kohal. Riigihanked on piisavalt avatud välisriikide pakkujatele (13. koht) ning välisinvestoritel on võimalik omandada kontroll Eesti firmades (22. koht).

Konkurentsialase seadusandluse tõhusus kõlvatu konkurentsi ennetamisel (26. koht) on rahuldav ning ligipäätavus välis- ja kodumaisele kapitaliturule (27. koht) on keskmine. Varimajandus majandus-

arengut oluliselt ei kahjusta (34. koht) ning toetused õiglast konkurentsi suurel määral ei moonuta ja majanduslikku arengut ei takista (34. koht). Riigi omandis olevad ettevõtted häirivad teatud määral majanduse efektiivset toimimist (49. koht). Välis-tööjõu riiki lubamist reguleerivad seadusandlust (52. koht) on kaasajastatud, kuid ettevõtjatele tekitab see endiselt takistusi ja viimasel paaril aastal on ettevõtjate hinnangud halvenenud.

Investeeringustiimulid

Eesti ettevõtete juhtide hinnangul ei ole meie investeeringustiimulid välisinvestoritele kuigivõrd atraktiivsed – 2018. aasta edetabelis olime 44. kohal (ettevõtete juhtide hinne 5,0 punkti maksimaalsest 10-st). Eesti ettevõtetejuhtide hinnangul olid investeeringustiimulid välisinvestoritele atraktiivsemad kuni 2007. aastani (hinne oli siis vahemikus 7,5–8,2 punkti). Majanduskriisist alates on meie investeeringustiimulid olnud mõnevõrra vähem atraktiivsed. 2009. aastast kuni 2017. on olnud hinne vahemikus 5,3–6,2 ning 2018. aastal langesime kõigi aegade madalaimale tasemele.

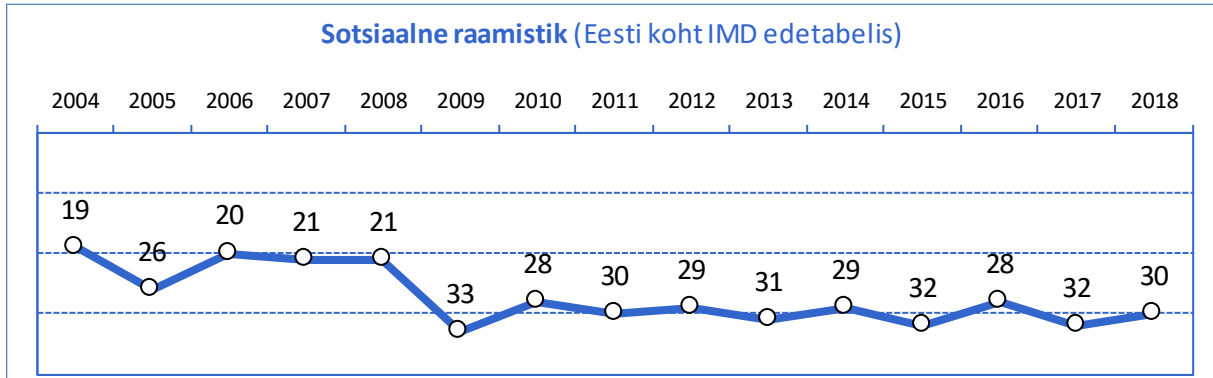
Läänemere riikide investeeringustiimulite keskmine hinne (6,1 punkti) on kõrgem kõigi IMD uuringus osalenud riikide keskmisest (5,9 punkti). Kõrgeima hindega (8,4 punkti kümnest) hinnati Lirimaa investeeringustiimuleid. Läänemere riikidest on investeeringustiimulite kahekümne parema hulgas Rootsi ja Taani, kus 2018. aastal jäi hinne vahemikku 7,3–7,1 punkti. Mõnevõrra vähematraktiivseteks hinnati investeeringustiimuleid Poolas, Leedus, Saksamaal ja Soomes (hinne vahemikus 6,3–6,5). Keskmisest vähematraktiivseteks hinnati investeeringustiimuleid Eestis ja Lätis (hinne vahemikus 5,0–5,5 punkti). Venemaal hinnati investeeringustiimuleid teistest Läänemere riikidest nõrgemateks.

Eesti on lähtunud välisinvesteeringute riiki meelitamisel poliitikast, kus investoritele olulisi erandeid ja soodustusi ei tehta. Ärikeskkonda on üritatud hoida ühtemoodi atraktiivsetena kõikidele investoritele ning Eestis „müüa“ eelkõige hea ettevõtluskeskkonna abil.

5.2.5. Sotsiaalne raamistik

Eesti positsioon sotsiaalse raamistiku osas on IMD konkurentsivõime edetabelis aastaga veidi paranenud ja Eesti on 63 riigi hulgas tõusnud 32. kohalt 30. kohale. Pikemas ajaraamistikus on Eesti aga jäänud 2009. aasta tasemele, kui toimus järsk langus 21. kohalt 33. kohale.

IMD konkurentsivõime edetabeli sotsiaalse raamistiku teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: õigussüsteemi usaldusväärsus, turvatunne ja omandi puutumatus, tapmiste arv, rahvastiku vananemine, poliitilise ebastabiilsuse risk, sotsiaalne sidusus, Gini koefitsient, tulude jaotus, ettevõtlust soodustav/mittesoodustav seadusraamistik, naiste osalemine parlamendis, naiste osalemine ettevõtete juhtimises, sooline ebavõrdsus ja netopalga suurus soolises võrdluses.

Sotsiaalse raamistiku tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Kohtusüsteem on õiglaselt korraldatud (küsitlus, 26. koht, tõus 1 koht)
- Sissetulekute jaotus pole liialt ebavõrdne (Gini koefitsient, 27. koht, 2014. a andmed)
- Naised osalevad parlamendi töös (29. koht, 2015. a andmed)
- Isiku ja vara puutumatus on seadustega tagatud (küsitlus, 30. koht, langus 1 koht)

Nõrkused

- Ühiskonna vananemine piirab majanduse arengut (küsitlus, 51. koht, tõus 8 kohta)
- Suurenenud on poliitilise ebastabiilsuse risk (küsitlus, 41. koht, langus 1 koht)
- Sotsiaalne sidusus on suhteliselt madal (küsitlus, 39. koht, tõus 1 koht)
- Kõrge mõrvade tase (42. koht, koht ei muutunud)

Eesti paistab positiivselt silma oma õiglasel kohtusüsteemil, õiguskorral, majandusarengut soodustava seadusandluse, soolise võrdsuse näitajate ja Gini koefitsiendiga, asetudes 63 riigi võrdluses valdavalt keskmise kolmandiku hulka. Eesti justiitsüsteem on püsinud stabiilne (tõus 27. kohalt 26. kohale) ning ka isiku- ja vara puutumatus näitaja pole palju muutunud (langus 29. kohalt 30. kohale). Soolise ebavõrdsuse osas on Eesti 31. kohal ja naiste parlamendis esindatuse osas 29. kohal. Paranenud on näitaja, mis mõõdab Eesti seaduste soodustavat mõju võrdsetele konkurentsitingimustele majanduses (tõus 40. kohalt 34. kohale), kuid samas on toimunud tagasilangus (27. kohalt 33. kohale) soolises võrdsuses, mis puudutab netotulu suurust.

Eesti poliitilise stabiilsuse suhtes on ettevõtjad jäänud konservatiivseks, paigutades Eesti 63 riigi võrdluses viimase kolmandiku piirimaile: 2018. aastal oli Eesti selle näitajaga 41. ja 2017. aastal 40. kohal. Võrreldes 27. kohaga 2016. aastal on toimunud suur langus, mis kõneleb küsitletud ettevõtjate usalduse vähenemisest riigivalitsemisse.

Eesti nõrkuseks on jätkuvalt rahvastiku kiire vananemine, kuigi see näitaja on mõnevõrra paranenud – 2017. aastal 59. koht (2,2 punkti) ja 2018. aastal 51. koht (2,7 punkti). Sellelt näitajalt on Eesti parem Poolast (53. koht), Leedust (54. koht) ja Lätist (59. koht), kuid jääb alla teistele Läänemere riikidele.

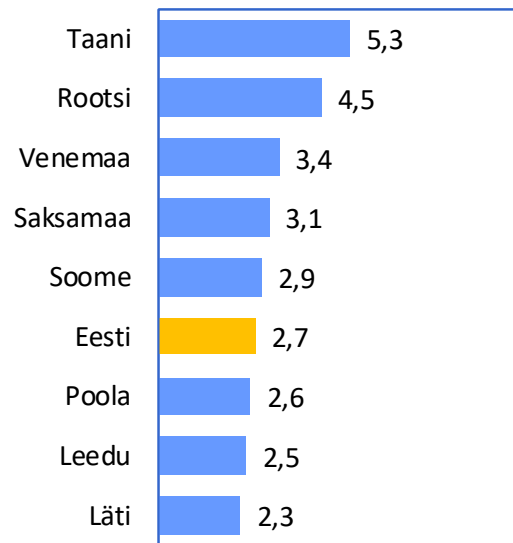
IMDi tabelist nähtub, et kõige vähem probleeme rahvastiku vananemisega (10 punkti skaalal) on kiiresti arenevatel ja/või suure rahvastiku juurdekasvuga riikidel nagu Araabia Ühendemiraadid (8,1 punkti), Saudi Araabia (7,7 punkti), India (7,6 punkti) jt. Läänemere riikidest on see teema kõige vähem muretekitav Taanile (5,3 punkti) ja Rootsile (4,5 punkti).

Rahvastiku vananemine suurendab poliitilist survet sotsiaal- ja tervishoiukulutuste tõstmisele, kuid ka süsteemi reformimisele, mis mõjutab oluliselt nii Eesti maksupoliitikat kui ka majanduskeskkonda.

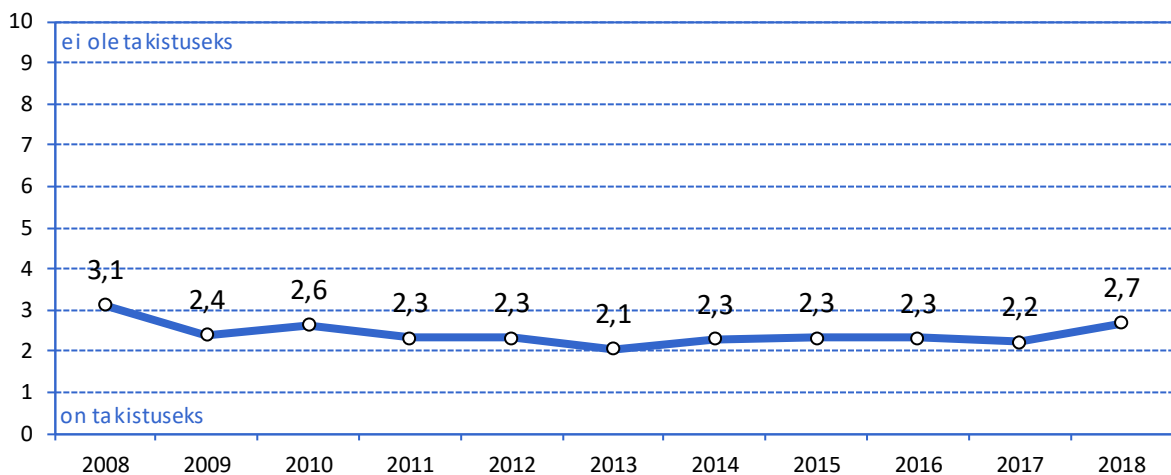
pannes Eestit muutma nii pensioni arvestamise metoodikat kui ka tegema paindlikumaks pensionile jäämise tingimusi. Tööjõu nappuse ja sotsiaalkulutustega seotud probleemide leevendamiseks on algatatud tövõimereform, mille kaudu on loodud võimalused tövõimetuspensionäridele ja vähenenud tövõimega tööealistele leida tööd. Vanemaaliste osas on rakendatud meetmed kasvatanud tööjõus osalemise määra (50–74 aastaste vanusegrupis) üle 60% ja langetanud töötuse määra selles grupis 3,6%-ni¹.

Sotsiaalse sidususe osas on Eestis jätkuvalt probleemiks vaesusrisk ja sotsiaalne tõrjutus. Statistikaameti andmeil elas Eestis suhtelises vaesuses (2017. aasta andmeil) 295 tuhat inimest ehk 22,6% elanikkonnast ja absoluutses vaesuses 44 tuhat inimest ehk 3,4% elanikkonnast. Eriti puudutas see vanemaalisi inimesi (65 aastat ja vanemad), kellest elas suhtelises vaesuses 47,5%².

Vananev ühiskond ei ole/on takistuseks majanduse arengule (2018, punktid 0...10)

Vananev ühiskond ei ole/on takistuseks majanduse arengule Eestis (punktid 0...10)

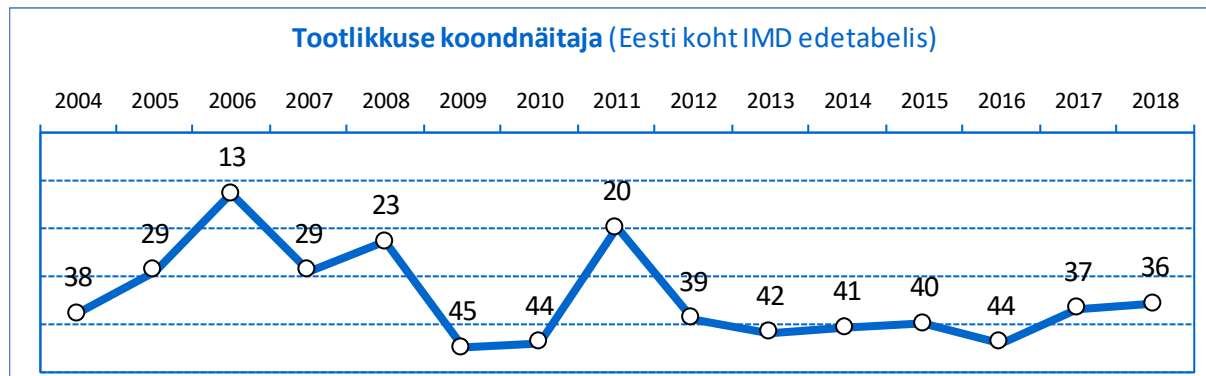
¹ „Vanemaaliste aktiivsus tööturul kasvab.“ Statistikaamet (14.11.2018) <https://www.stat.ee/pressiteade-2018-117>

² „Suhtelises vaesuses elas mullu 295 000 Eesti elanikku.“ Statistikaamet (18.12.2018) <https://www.stat.ee/pressiteade-2018-133>

5.3. Äritegevuse efektiivsus

5.3.1. Tootlikkus

Eesti tõusis IMD konkurentsivõime edetabelis tootlikkuse komponendi osas 63 riigi arvestuses ühe koha võrra 36. kohale.

Tootlikkuse komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Digitehnoloogia kasutamine ettevõtetes (13. koht, küsitlus, tõus 8 kohta)
- Tootlikkuse kasv hõivatu kohta oli suhteliselt kiire (2% ostujõu pariteedi alusel, 20. koht, tõus 10 kohta)
- Võrdlemisi kõrge põllumajanduse tootlikkus (põllumajanduse SKP hõivatu kohta 51,3 tuhat USD, langus koha võrra 25.-ks)

Nõrkused

- Madal tootlikkus tööstuses (tööstuse SKP hõivatu kohta 57,6 USD ostujõu pariteedi alusel, 50. koht, tõus 1 koht)
- Ettevõtjate hinnangul ei ole töötajate tootlikkus rahvusvahelises võrdluses eriti konkurentsivõimeline (küsitlus, 41. koht, tõus 3 kohta)
- Ettevõtjate hinnang tootlikkusele suurenevõttes langes (44. koht, langus 9 kohta)
- Tootlikkus hõivatu kohta madal (62,4 tuhat USD-le ostujõu pariteedi alusel, 41. koht, tõus 2 kohta)

Eesti tõusis riikide pingereas tootlikkuse koondnäitaja osas eelkõige tänu edukale digitehnoloogia kasutamisele ettevõtetes, mis aitab tootlikkust suurendada. Hinnangud (6,6 punkti) andsid ses osas kõrge 13. koha, Eesti tõusis 8 kohta. Digitehnoloogia kasutamine edeneb jõudsalt ka teistes riikides ning Rootsi, Taani ja Leedu on Eestist edetabelis eespool. Tugeva plusspunktina tõstis Eesti konkurentsivõimet 2017. aastal ka töötajate tootlikkuse kasv.

IMD uuring vaatleb tootlikkust riigis töötajate tootlikkuse ehk ühe hõivatu kohta toodetava SKP väärtuse põhjal, mis arvutatakse ümber võrreldava ostujõu pariteedi (PPP) alusel, et välistada erineva hinnatase mõju riikides. Eestis oli töötajate tootlikkus 2017. aastal 62,4 tuhat USD (PPP), mis tagas 63 riigi pingereas 41. koha mulluse 43. asemel. Töötajate tootlikkus (PPP alusel) oli kõrgem kui Lätis ja Venemaal, kuid madalam kui Leedus ja Poolas, kus seda aitas tõsta madalam hinnatase riigis. Eesti vahe kõrge tootlikkusega Skandinaavia riikidega on veidi vähenenud, sellegipoolest on tootlikkus Eestis veel ligi 40% madalam kui Rootsis ja 33% madalam kui Soomes.

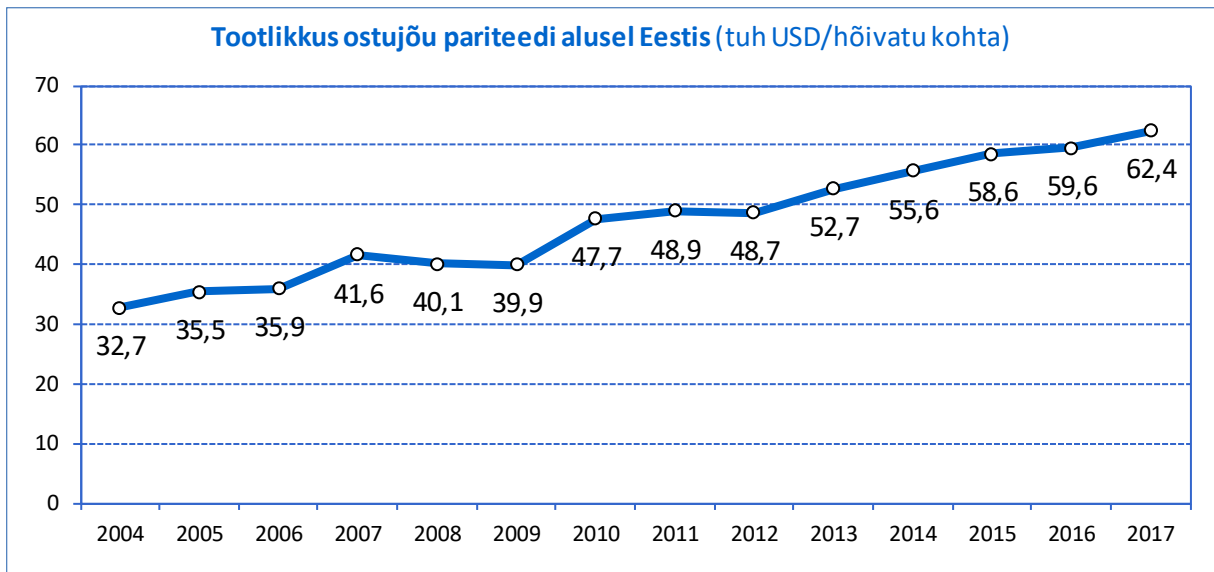
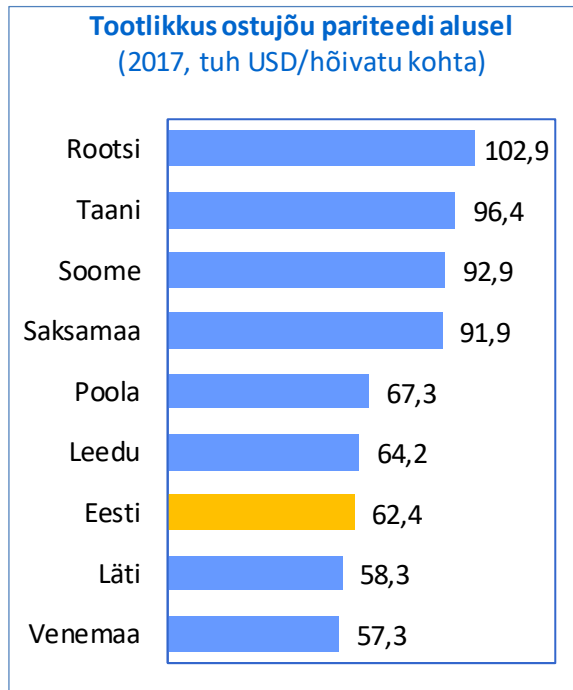
Tootlikkus sõltub tehnoloogilisest tasemest ja töökorraldusest, töötajate kvaliteedist ja tööviljakusest, samuti toodete ja teenuste müügihinnast, mis omakorda oleneb sise- ja välisuru nõudlusest.

2017. aastal suurenes tootlikkus Eestis 2% (võrreldava ostujõu alusel), andes vastavas pingereas 20. koha mulluse 30. asemel. Poolas, Lätis, Venemaal ja Leedus oli tootlikkuse kasv 2017. aastal 3–4%.

Eesti põllumajanduses on tootlikkus hõivatu kohta üsnagi heal tasemel (51,3 tuh USD PPP alusel; 25. koht) ja teenindusettevõtete tootlikkus (66,2 tuh USD PPP) jääb keskmise lähedale (40. koht), kuid tööstuses on tootlikkus madal (57,6 tuhat USD PPP alusel ja 50. koht). Tootlikkus töötaja kohta tunnis (loodud SKP 33,6 USD PPP alusel) jääb Eestis veel oluliselt alla Skandinaavia riikidele (Taanis 68,5 USD), Saksamaale (68,3 USD) ja veidi ka Leedul (34,0 USD), kuid edestab Poolat, Lätit ja Venemaad.

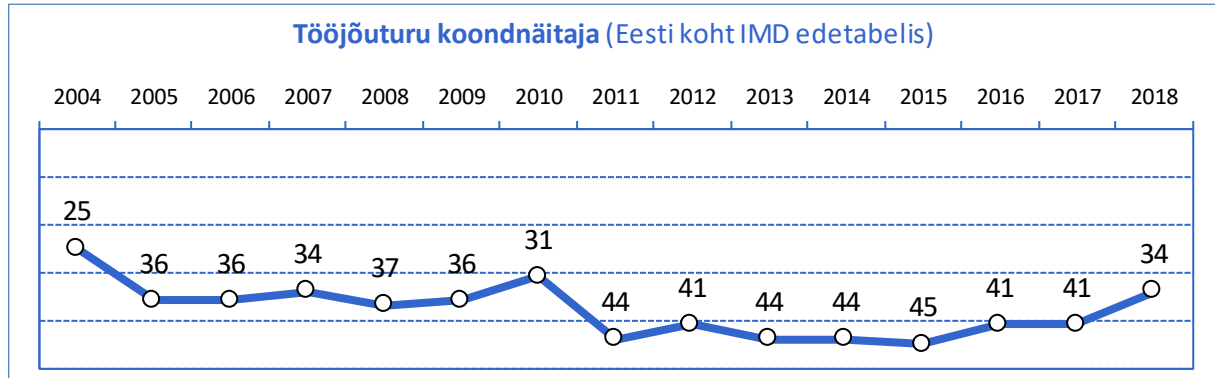
Ettevõtjate hinnangul ei ole tööjõu tootlikkus Eestis veel täiesti rahvusvahelisel tasemel, kuid hinnangud ses osas tõusid 5,3 punktile (1–10 punkti skaalal), tõstes Eesti riikide edetabelis 44.-lt 41.-le kohale. Taanis, Saksamaal ja Rootsis on tööjõu tootlikkus ja kvaliteet vägagi kõrged (8 punkti), head olid hinnangud ka Soomes ja Poolas (7 punkti).

Töötasu tasemelt püsib Eesti riikide võrdluses keskmiste seas (32. kohal), tööstuses oli töötasu (8,1 USD tunnis) 2017. aastal 38% kõrgem kui Lätis ja Leedus ja kolm korda madalam kui Soomes. Eesti tööjõu hind ei anna välisriikidele enam piisavalt konkurentsivõimeliseid. Vähetootlikumad ettevõtted kaotavad tööjõu aktiivse liikumisega kergesti töötajaid, kes suunduvad suurema tootlikkusega ja parema palgaga töökohtadele. Kuna lähiaastatel lisandub uusi töötajaid tööhõivesse senisest vähem, tuleks edasine majanduskasv saavutada suure osas tootlikkuse tõusu arvel. Eesti konkurentsikavas „Eesti 2020“ on seatudki eesmärk edendada tootlikkuse kasvu eesmärgil suurema lisandväärtusega toodete ja teenuste müüki ja soodustada selleks vajalikke kapitalimahutusi.

5.3.2. Tööjõuturg

2018. aastal asus Eesti tööjõuturu komponendi osas 63 riigi võrdluses 34. kohal. Võrreldes 2017. aastaga tõusis Eesti 7 koha võrra. Eesti pole alates 2005. aastast tööjõuturu näitaja poolest 30 esimese riigi hulka mahtunud.

IMD konkurentsivõime edetabeli tööjõuturu teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: tööjõukulud, töösuhted ja kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus, kus Eesti paistab positiivselt silma naiste suure osakaaluga tööturul, töötajate koolitamise tähtsustamise, heade töösuhete ja töötajate motiveeritusega. Positiivne on ka tööjõu suur osakaal elanikkonnast.

Tööjõuturu komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Suur naistööjõu osakaal kogu tööjõust (6. koht, koht ei muutunud)
- Töötajate koolitamise olulisus ettevõttele (küsitlus, 14. koht, langus 6 kohta)
- Töösuhete tulemuslikkus (küsitlus, 15. koht, tõus 3 kohta)
- Suur tööjõu osakaal elanikkonnast (16. koht, tõus 3 kohta)
- Töötajate motiveeritus (küsitlus, 25. koht, tõus 9 kohta)

Nõrkused

- Ebapiisav kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus (küsitlus, 61. koht, tõus 1 koht)
- Tööjõu piiratud hulk (60. koht, koht ei muutunud)
- Finantsspetsialistide puudus (küsitlus, 50. koht, tõus 8 kohta)
- Pädevate tippjuhtide puudus (küsitlus, 54. koht, tõus 3 kohta)
- Ajude äravoolu negatiivne mõju riigi konkurentsivõimele (küsitlus, 41. koht, tõus 10 kohta)

Positiivsete näitajatena iseloomustavad Eesti tööturgu töötajate koolitamise olulisus (14. koht), head töösuhted (15. koht), suur tööjõu osakaal elanikkonnast (16. koht) ja töötajate motiveeritus (25. koht). Eesti jaoks on jätkuvalt suureks probleemiks kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus tööjõuturul, mille põhjuseks on nii kvalifitseeritud tööjõu nappus siseturul, piirangud tööjõu sissetoomisel kui ka jätkuv spetsialistide väljavool. Kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavuselt asub Eesti 63 riigi hulgas 3,1 punktiga 61. kohal. Eestist jäävad napilt tahapoole vaid Slovakkia ja Ungari. 2017. aastal oli Eesti 3,3 punktiga 62. kohal. Läänemere riikidest on kvalifitseeritud tööjõu vajadus paremini rahuldatud Soomes, Taanis ja Venemaal, mis 10 punkti süsteemis pälvisid 6 või enam punkti.

Veidi vähenenud on finantsspetsialistide ja tippjuhtide puudus, kus Eesti näitajad on 2017. ja 2018. aasta võrdluses paranenud, jäädes nende näitajate osas (vastavalt 5,3 ja 4,2 punkti) siiski alla kõigile teistele Läänemere riikidele.

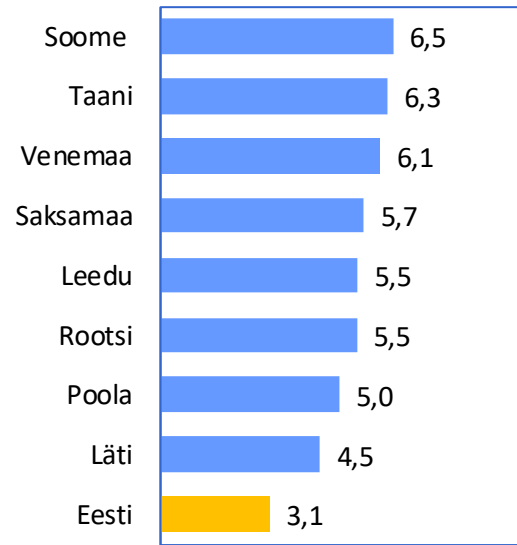

SA Kutsekoda OSKA uuring³ toob tööjõu defitsiidi põhjusena üldisemalt välja Eesti positiivsed majandusarengud ja sellega kasvanud tööjõu vajaduse olukorras, kus tööealiste elanike arv väheneb, tööpuudus on väike ja valdav osa tööjõust on hõivatud. Kuigi palgad on OSKA uuringu kohaselt kiirest majandusarengust tulenevalt jõudsalt suurenenud, on palgavahed tegevusalade vahel jäänud märkimisväärseks, mis on madala palgatasemega sektorites üks olulisi tööjõupuuduse põhjusi. Kõik kokku on tekitanud olukorra, kus mitmetes sektorites nagu ehitus jt ei ole vabu töökäsi enam võtta, mis on suurendanud survet välismaise tööjõu kasutamisele.

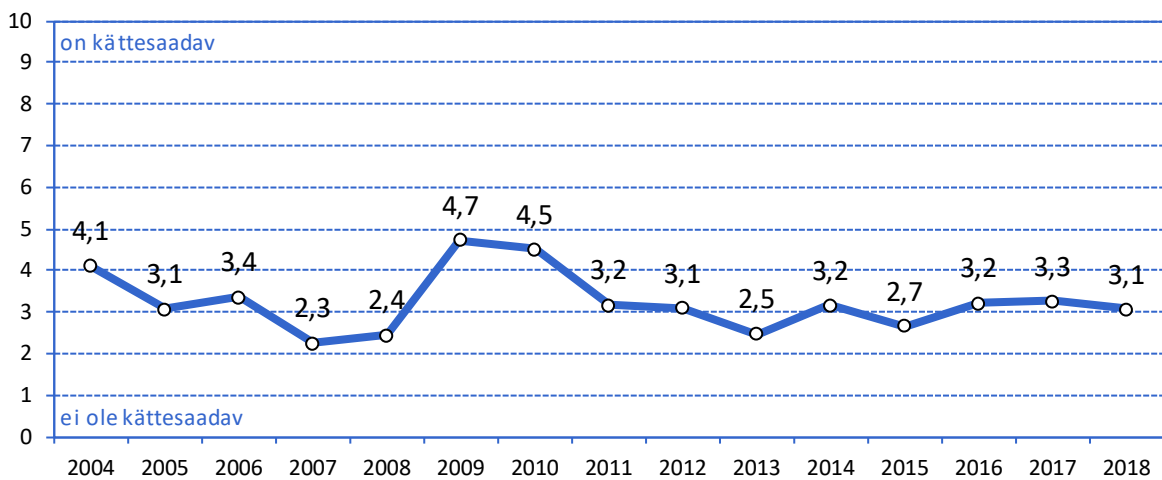
Samas jätkub kvalifitseeritud tööjõu äravool (*brain drain*) muudesse riikidesse, mille põhjustaks on Eesti endiselt madalam palgatase võrreldes arenenud riikidega. IMD uuring osutab siin siiski paranemistendentsile: kui 2017. aastal oli Eesti ajude äravoolult 3,7 punktiga 50.–51. kohal koos Sloveeniaga, siis 2018. aastal kerkis Eesti 4,2 punktiga 41. kohale.

Ettevõtjate silmis on teiselt poolt positiivsed ka sellised näitajad, mis puudutavad Eesti tööjõu konkurentsivõimet. Need on töötajate suhteliselt madalam palgatase (32. koht) ja palgakulu osakaal majandustegevuses (33. koht), kus Eesti on keskmiste hulgas. Eesti paistab silma ka oma väheste töövaidluste ja kaotatud tööajaga (streikide tõttu kaotatud tööpäevade arv arvestatuna 1000 elaniku kohta aastas), kus Eestil on 1.–9. koht koos Austria, Tšehhi, Luksemburgi, Malaisia, Saudi Araabia, Araabia Ühendemiraatide ja Slovakkiaiga.

Sobivate oskustega tööjõud on/ei ole Eestis kättesaadav (2018, punktid 0...10)

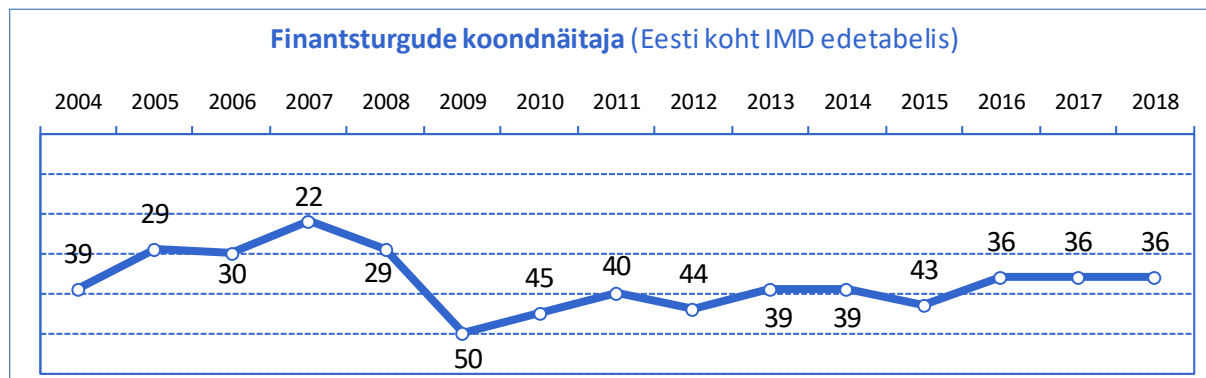
Sobivate oskustega tööjõud on/ei ole Eestis kättesaadav (punktid 0...10)

³ „Ülevaade Eesti tööturu olukorrast, tööjõuvajadusest ning sellest tulenevast koolitusvajadusest.“ Kutsekoda 2017. http://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2017/02/Tööturu_uuring_tervitekst.pdf

5.3.3. Finantsturud

Finantsturgude komponendi osas on Eesti 63 riigi seas 36. kohal ning võrreldes kahe eelneva aastaga pole Eesti positsioon riikide järjestuses muutunud. Koondnäitajale osutas kõige suuremat positiivset mõju riskikapitali kättesaadavuse paranemine.

IMD konkurentsivõime edetabeli finantsturgude teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: pankade efektiivsus, aktsiaturu toimimine ning finantsjuhtimine. Väikeriigina on Eesti puhul keskmisest madalam koht tingitud paljuski finantsturu väikesest mahust.

Finantsturgude komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Pangandusseaduste kõrge arengutase (küsitlus, 14. koht, langus 4 kohta)
- Ühinemis- ja ülevõtmistegevuste tehingute arv börsil noteeritud ettevõtete arvu suhtes (15. koht, tõus 1 koht)
- Riskikapital on ettevõtetele kättesaadav (küsitlus, 15. koht, tõus 11 kohta)
- Laenud on äritegevuseks piisavalt kättesaadavad (küsitlus, 16. koht, tõus 7 kohta)
- Finantssüsteemi riskifaktoreid (uued finantsinstrumendid, mittetöötavad laenud, läbiastvus) võetakse piisavalt arvesse (küsitlus, 17. koht, tõus 10 kohta)

Nõrkused

- Börsil noteeritud kodumaiste ettevõtete väike arv (61. koht, koht ei muutunud)
- Madal börsi kapitalisatsioon (rahalisel mahus 60. koht, tõus 1 koht; osakaaluna SKP suhtes 57. koht, langus 1 koht)
- Börsi kauplemissaht elaniku kohta on väike (50. koht, langus 1 koht)
- Aktsiate esmaste avalike pakkumiste maht on madal (50. koht, langus 1 koht)
- Pangandussektori varade maht SKP suhtes on madal (46. koht, langus 1 koht)

Ettevõtlus saab edukalt areneda, kui ettevõtte arenguks on võimalik turult saada piisavalt finantsvahendeid. IMD kasutab riigi äritegevuse efektiivsuse iseloomustamiseks erinevaid börsiaktiivsust kajastavaid näitajaid, nendest üheks olulisemaks on börsi kapitalisatsioon SKP suhtes, mis näitab kohaliku aktsiabörsi suurust ja erakapitali olulisust majanduses. Eesti börs on maailma mõistes väga väike. Börsi kapitalisatsioon SKP suhtes oli 2017. aastal vaid 11,2%, millega Eesti oli 63 riigi hulgas 57. kohal. Börsil noteeritud 16 ettevõtte arvult ja rahaliselt mahult oli Eesti vastavalt 61. ja 60. kohal. Kui viimasel kümnel aastal on börsikapitalisatsioon olnud vahemikus 8,3–13,8%, siis varasemalt on antud näitaja olnud suurem, seda suuresti tulenevalt toonase Hansapanga aktsiate börsil olekust.

IMD poolt kasutatud maailmapanga andmetel on teistest Läänemere riikidest edukamad Rootsi, kus börsi kapitalisatsioon oli 2017. aastal 144% SKP suhtes, ja Taani (127%). Mõlemad riigid ületavad ka

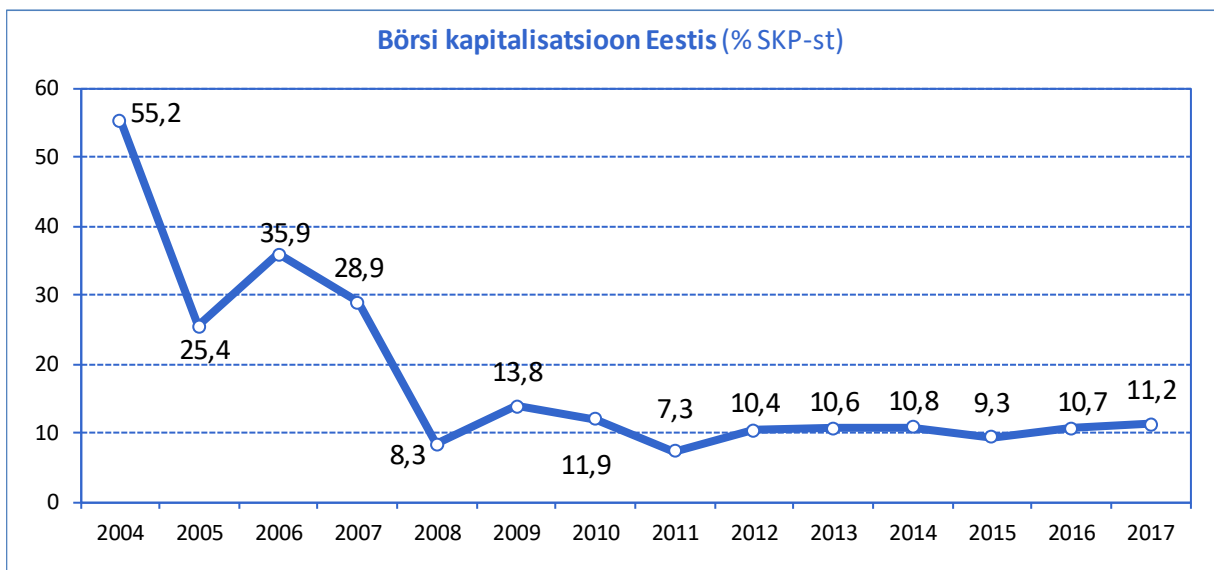
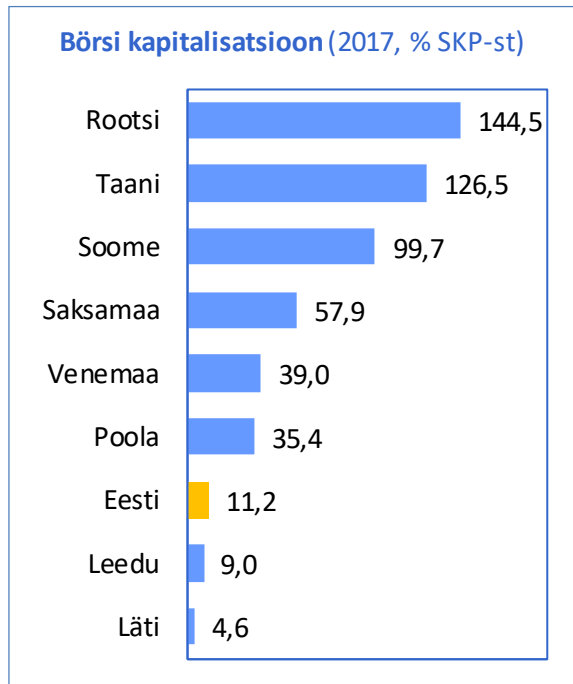
USA vastavat taset (114%). Börsi kapitalisatsioon oli Soomes SKP-ga sarnases suurusjärgus (99,7%). Saksamaa, Venemaa ja Poola börsi kapitalisatsioon jäi vahemikku 35–58% SKP-st. Eesti koos Läti ja Leeduga kuulub riikide hulka, kus börsiettevõtteid on vähe ja börsi roll majanduses väike (börsi osakaal 11% SKP-st või väiksem).

Positiivse näitajana võib mainida börsiindeksi tõusu, millega Eesti oli riikide pingereas 20. kohal. Ettevõtjate hinnangul ei paku Eesti börs samas piisavalt võimalusi ettevõtete finantseerimiseks, siin oleme viimase aastaga positsiooni küll parandanud üheksa koha võrra, kuid oleme 63 riigi hulgas 5,1 punktiga (maksimum 10 p) keskpärasel 37. kohal. Eesti lähiriikidest asuvad selle näitaja poolest meist tagapool ainult Läti (48. kohal) ja Venemaa (51. kohal).

Eesti ettevõtjad otsivad rahastamisvõimalusi enamasti mujalt kui börsilt, seda tulenevalt suurte ettevõtete vähesusest ja soodsast laenukeskkonnast koos madalate intressimääradega euroalal. Eesti asub ettevõtete äritegevuseks laenu saamise näitaja (7,1 punkti) poolest edetabeli 16. kohal, eespool Taani, Poola, Leedu, Läti ja Venemaa vastavast näitajast. Pangandusseaduste arengutase on kõrge (14. koht) ja finantssüsteemi riskifaktoreid võetakse piisavalt arvesse (17. koht). Riskikapital on ettevõtetele kättesaadav (15. koht).

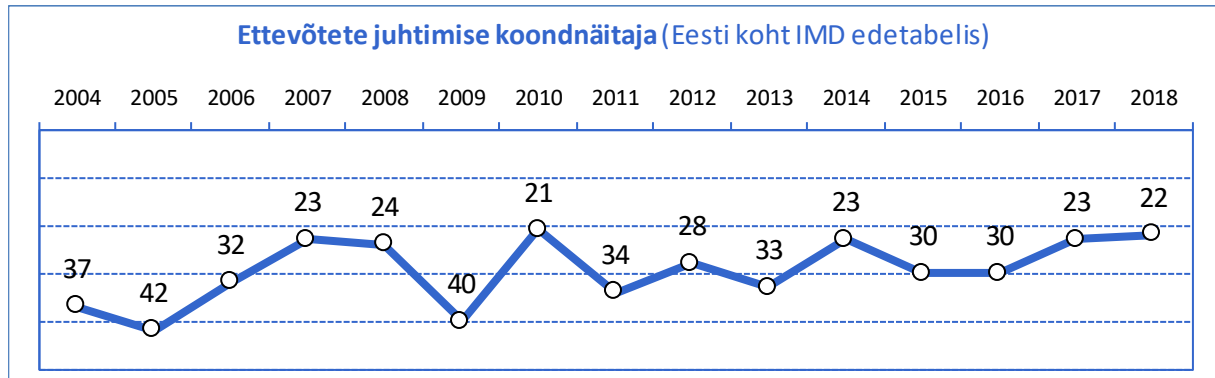
Laenamise ja võla mõjuga konkurentsivõimele on Eesti ettevõtted rahvusvaheliselt keskmike hulgas (6,1 punktiga 29. koht).

Eesti riik saab kohalikku börsi elavdada, viies investoritele atraktiivsemad riigifirmad osaliselt börsile. 2018. aasta suvel toodi börsile Tallinna Sadama aktsiad, mille hind oli aasta lõpuks kerkinud 5,8%. Väikeaktsionäride huviga arvestav dividendipoliitika võimaldab elanikel teenida Tallinna Sadama aktsiaid omades suuremat tulu kui raha arvelduskontol või hoiustel hoides.

5.3.4. Ettevõtete juhtimine

Ettevõtete juhtimispraktikate taseme poolest on Eesti rahvusvahelises konkurentsivõimes rahuldaval tasemel (63 riigi hulgas 22. kohal). Võrreldes eelmise aastaga, tõusis Eesti ühe koha võrra. Hinnangu peamisteks põhjusteks on klientide rahulolu väärtustamine, ettevõtjate ettevõtlikkus ja ettevõtete hea kohanemisvõime.

IMD konkurentsivõime edetabeli ettevõtete juhtimise teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: ettevõtete teadlikkus turu muutustest ja muutustega kohanemise võime, oskus turu võimalustele ja ohtudele reageerida, eetika juurutamine ettevõttes, ettevõtetejuhtide usaldusväärsus, ettevõtete nõukogude võimekus juhatust kontrollida, ettevõtete majandustegevuse kontrollimine, majanduskeskkonna analüüs, tarbijate rahulolu, juhtide ettevõtlikkus ja sotsiaalne vastutus.

Ettevõtete juhtimise komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ettevõtetejuhtide ettevõtlikkus (küsitlus, 8. koht, langus 1 koht)
- Klientide rahulolu väärtustamine ettevõttes (küsitlus, 8. koht, langus 2 kohta)
- Ettevõtte hea kohanemine/kiire reageerimine turu muutustele (küsitlus, 9. koht, tõus 15 kohta)
- Andmebaaside kasutamine ja analüüs otsuste langetamisel (küsitlus, 20. koht, tõus 6 kohta)
- Auditeerimise ja raamatupidamise tava rakendamine ettevõttes (küsitlus, 21. koht, langus 1 koht)

Nõrkused

- Ettevõtete nõukogud ei ole piisavalt efektiivsed (küsitlus, 44. koht, tõus 4 kohta)
- Eetika madal juurutatus ettevõttes (küsitlus, 31. koht, langus 2 kohta)
- Ettevõtetejuhtide vähene usaldusväärsus ühiskonnas (küsitlus, 30. koht, tõus 5 kohta)
- Ärijuhtide puudulik sotsiaalne vastutus (küsitlus, 28. koht, langus 1 koht)
- Ettevõtete vähene teadlikkus turutingimuste muutustest (küsitlus, 26. koht, tõus 14 kohta)

Eesti ettevõtete juhtimise kohta antud hinnangud on suhteliselt head ja nende näitajate osas kuulub Eesti 63 riigi hulgas valdavalt kas edetabeli esimesse kolmandikku või vähemasti esimesse poolde. Väga positiivselt paistab silma hinnang Eesti ärijuhtide ettevõtlikkusele ja klientide rahulolu väärtustamisele, kus Eesti on mõlema näitaja osas 8. kohal. Esikohal juhtide ettevõtlikkuse poolest (kümne punkti süsteemis) on Leedu (7,45 punkti), edestades Läänemere riikidest peale Eesti (6,6 punkti) ka Rootsit (6,4 punkti), Taanit (6,4 punkti), Poolat (6,1 punkti), Lätit (5,8 punkti), Saksamaad (5,4 punkti), Soomet (5,2 punkti) ja Venemaad (4,8 punkti).

Klientide rahulolu väärtustamise osas ettevõtete poolt on Läänemere riikidest esikohal Taani (7,9 punkti), järgnevad Leedu (7,6 punkti), Eesti (7,6 punkti), Rootsi (7,5 punkti), Soome (7,2 punkti), Läti

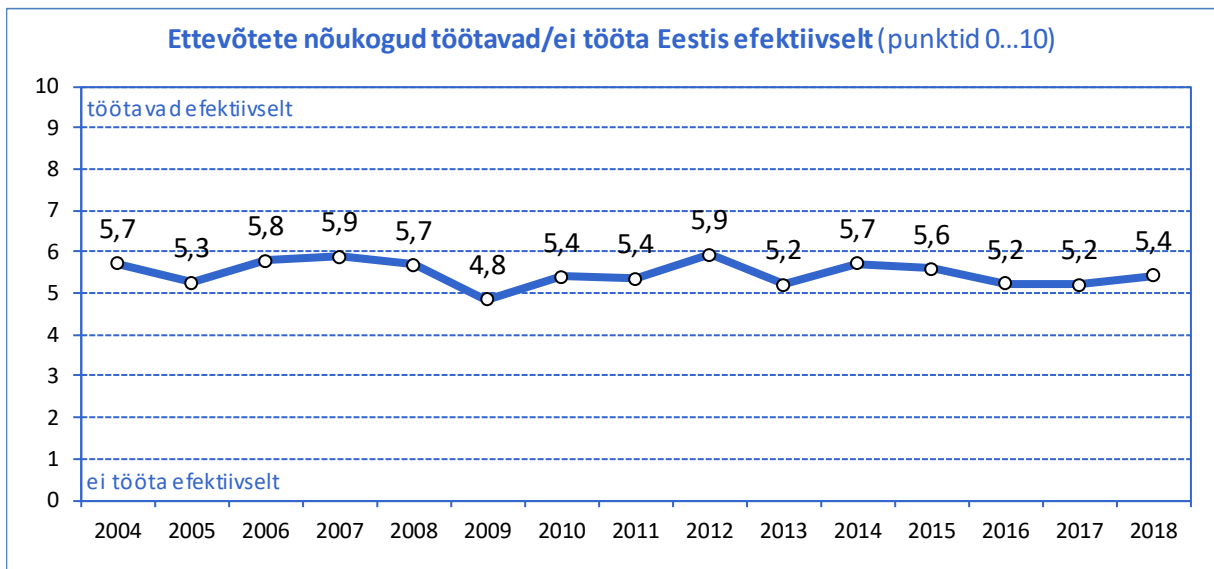
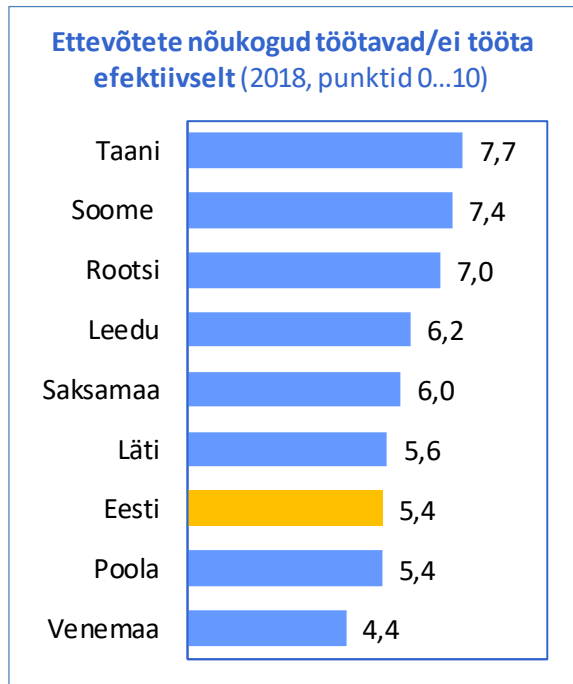
(6,8 punkti), Saksamaa (6,8 punkti), Poola (6,2 punkti) ja Venemaa (5,6 punkti). Ettevõtete kohane misvõimelt asub Eesti 6,9 punktiga 9. kohal, analüüsi- oskustega 5,3 punktiga 20. kohal ning ettevõtteis auditeerimise ja raamatupidamise tava rakenda- mise poolest 7,6 punktiga 21. kohal. Mõnevõrra tagasihoidlikum on Eesti positsioon ärijuhtide sot- siaalse vastutuse osas (28. koht) ja ettevõtete tead- likkuse osas turutingimuste muutustest (26. koht), kus Eesti on samas 14 koha võrra tõusnud.

Valdavalt positiivsete näitajate kõrval on suuri- maks probleemiks jäänud ettevõtete nõukogude töö vähene efektiivsus, kuigi ka siin on Eesti asend mõnevõrra paranenud ja Eesti on 48. kohalt tõusnud 44. kohale.

Kompetentne ja efektiivselt töötav nõukogu on äärmiselt oluline juhatusele selgete eesmärkide seadmisel ja juhatuse töö edukuse hindamisel. Kuigi Eesti ettevõttejuhtide üldine hinnang ettevõtete juhtimispraktikale on hea, asetades meid 63 riigi hulgas 22. kohale, on jäänud kriitiliseks just nõukogude töö suhtes. Viimase 16 aasta jooksul ei ole olukord selles osas oluliselt muutunud ja nõukogude võime- kusele kontrollida juhatuse tegevust on jäänud vahemikku 4,8–6,0 punkti, samas kui esikümnesse küündimiseks peaks see näitaja olema suurem kui 7 punkti.

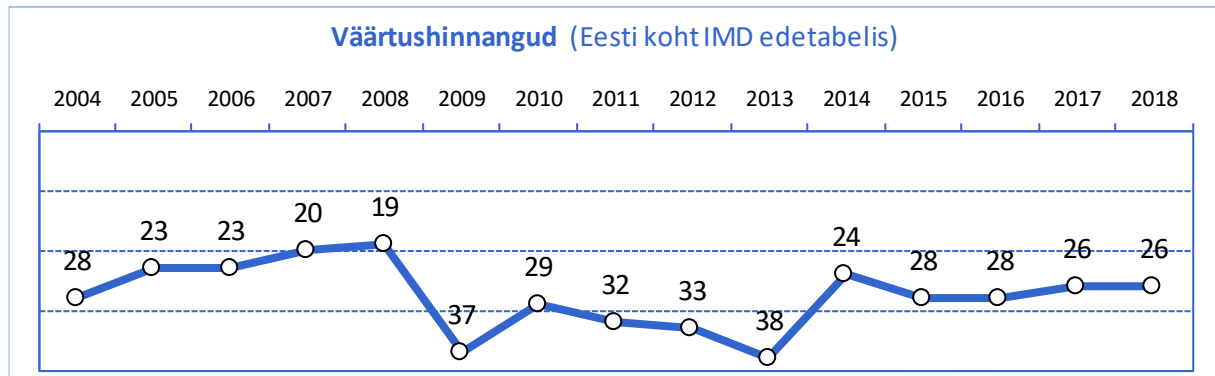
Läänemere riikide võrdluses on Eesti ettevõtete nõukogude töö efektiivsem ainult Venemaast (4,4 punkti) ja võrdne Poolaga (5,4 punkti). Nõukogude töö efektiivsuselt on Läänemere riikide võrdluses esirinnas Taani (7,7 punkti), Soome (7,4 punkti) ja Rootsi (7,0 punkti).

Eesti on keskmiste hulgas valdkondades, mis puudutavad ettevõtete eetikat (6,5 punkti), ettevõttejuhtide usaldusväärsust (6,2 punkti) ja sotsiaalset vastutust (6 punkti). Ettevõtete eetikalt on esikohal Soome (8,5 punkt), teisel kohal Taani (8,4 punkti) ja kolmandal kohal Kanada (8,4 punkti). Juhtide usaldusväärsuselt on esikohal Taani (8 punkti), teine Soome (7,6 punkti) ja kolmas Singapur (7,5 punkti).

5.3.5. Väärtushinnangud

Ettevõtlust puudutavate hoiakute ja väärtuste osas asub Eesti rahvusvahelises (63 riigi) võrdluses 26. kohal, kus ta oli ka aasta varem. Oluliste näitajatena mõjutasid seda hinnangut digitaaltehnoloogia rakendamine ettevõtteis, ettevõtete arvestav suhtumine töötajate väärtushinnangutesse ja riigi suhteliselt hea maine.

IMD konkurentsivõime edetabeli väärtushinnangute teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: suhtumine globaliseerumisse, riigi maine välismaal, rahvuskultuuri avatus välistele ideedele, inimeste paindlikkus ja kohanemisvõime uute väljakutsetega, vajadus majanduslike ja sotsiaalsete reformide järele, digitaaltehnoloogia rakendamine ettevõtteis, konkurentsivõimet toetavad väärtushinnangud ja ettevõtete väärtushinnangud.

Väärtushinnangute komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Digitaaltehnoloogia rakendamine ettevõtteis, selle vajaduse mõistmine (küsitlus, 4. koht, langus 1 koht)
- Ettevõtte väärtused võtavad arvesse töötajate väärtushinnanguid (küsitlus, 20. koht, tõus 3 kohta)
- Riigi maine toetab majandusarengut (küsitlus, 26. koht, tõus 9 kohta)

Nõrkused

- Rahvuskultuuri vähene avatus (küsitlus, 43. koht, koht ei muutunud)
- Inimeste vähene paindlikkus ja kohanemisvõime uute väljakutsetega (küsitlus, 42. koht, langus 3 kohta)
- Hoiakud ühiskonnas ei toeta globaliseerumist (küsitlus, 35. koht, tõus 8 kohta)
- Ühiskonna väärtushinnangud ei toeta konkurentsi (küsitlus, 31. koht, langus 12 kohta)

Eesti paistab positiivselt silma digitaaltehnoloogia rakendamisega ettevõtteis (4. koht), ettevõtete arvestava suhtumisega töötajate väärtushinnanguisse (20. koht) ja riigi suhteliselt hea mainega (26. koht). Esimese näitaja on küll 1 koha võrra langenud, kuid kahe ülejäänud osas on toimunud tõus vastavalt 3 ja 9 kohta.

Ettevõtete hea kohanemise poolest tehnoloogiliste muutustega edestab Eestit Läänemere riikidest (kümne punkti süsteemis) vaid Taani (7,2 punkti). Eestile (7,1 punkti) järgnevad Leedu (6,7 punkti), Soome (6,4 punkti), Läti (6,3 punkti), Poola (5,7 punkti), Venemaa (5,5 punkti) ja Saksamaa (5,2 punkti).

Kõige olulisem muutus on möödunud aastaga võrreldes toimunud Eesti mainega, mis ettevõtjate hinnangul on oluliselt paranenud. Nii on Eesti eelmise aasta 35. kohalt (6,4 punkti) tõusnud 26. kohale (7,0 punkti), kerkides selle näitajaga 2007. aasta majanduskriisi eelsele (7,1–7,2 punkti) tasemele. Eesti

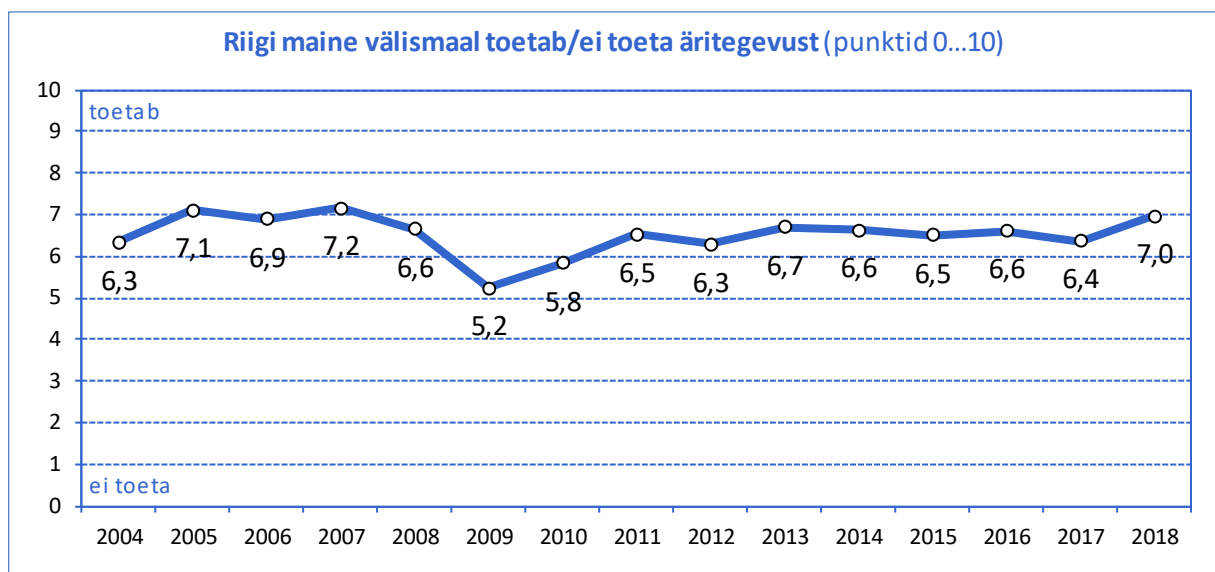
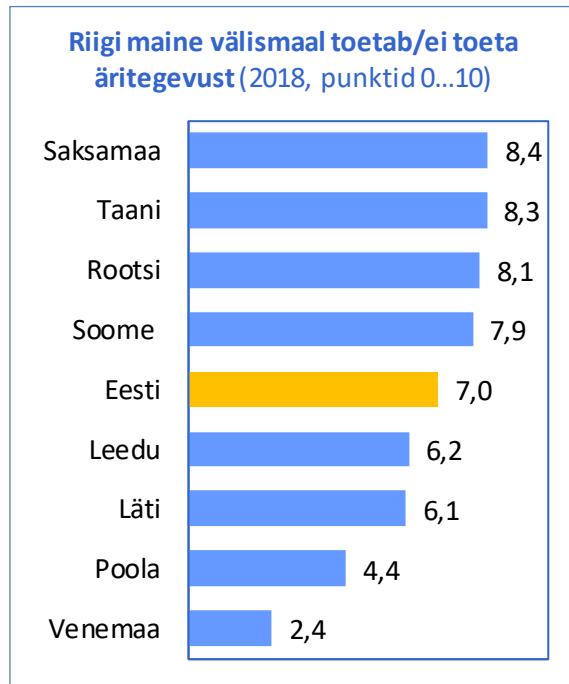
jääb alla Saksamaale (8,4 punkti), Taanile (8,3 punkti), Rootsile (8,1 punkti) ja Soomele (7,9 punkti) ning edestab Leedut (6,2 punkti), Lätit (6,1 punkti), Poolat (4,4 punkti) ja Venemaad (2,4 punkti).

Eesti mainet on positiivselt mõjutanud e-riigi ja e-residentsust võimaldav riigi kuvand, kuigi, nagu osutab Kantar Emori tehtud uuring, on see kuvand levinud eelkõige eestlaste enda hulgas ja mitte nii palju väljaspool⁴.

IMD konkurentsivõime edetabelis paistab Eesti positiivselt silma muuhulgas oma ettevõtete organisatsioonikultuuriga, mis arvestab töötajate huve, kus Eesti on 6,8 punktiga 20. kohal.

Samas on toimunud tagasilangus ettevõtjate hinnanguis ühiskonna üldistesse, konkurentsi toetavasse väärtustesse: kui 2017. aastal oli Eestil siin 19. koht, siis 2018. aastal 31. koht. Ka ei ole Eesti ettevõtjate arvates kuigi vastuvõtlik välismaailmast tulevatele ideedele, millega Eesti on püsinud IMD konkurentsivõime edetabelis juba teist aastat 43. kohal. Globaliseerumise suhtes on toimunud aga nihe suurema sallivuse suunas ning Eesti on tõusnud 43. kohalt 35. kohale, jäädes 63 riigi hulgas siiski teise kolmandikku. Selle alalhoidlikkuse põhjuseks võivad olla rändekriisi ja terrorismiohuga seotud probleemid ning nende teemadega kaasnev negatiivne foon.

Teise kolmandikku (42. koht) jääb Eesti ka oma vastuvõtlikkuse ja kohanemisvõime poolest uutele ideedele, kus on võrreldes möödunud aastaga (39. koht) toimunud väike tagasilangus. Samas on paranenud ettevõtjate hinnang sellele, kui hästi mõistetakse ühiskonnas majandus- ja sotsiaalsete reformide olulisust, kus eelmise aasta 37. kohalt on tõustud 30. kohale. Selle põhjuseks on tõenäoliselt paradigma muutus Eesti poliitilises elus (valitsuses domineerib kaua aega opositsioonis olnud Keskerakond, kes on sellelt positsioonilt välja vahetanud Reformierakonna) ja ühiskonna kohanemine uuendustega, millega on võetud suund teistsugusele maksupoliitikale.

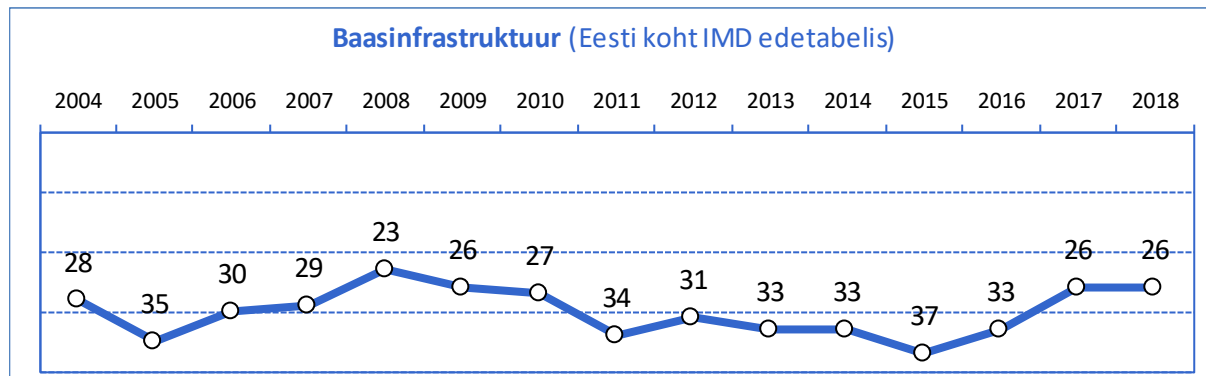

⁴ Kantar Emor. „Estonia’s awareness and image survey.“ Report. March-May 2017. <https://brand.estonia.ee/et/lugu/uuringud/>

5.4. Infrastruktuur

5.4.1. Baasinfrastruktuur

IMD konkurentsivõime edetabelis püsib Eesti baasinfrastruktuuri komponendi osas 26. kohal. Suurema osa näitajate hinnangud paranesid, samas üksikute näitajate hinnangud halvenesid märkimisväärselt.

Heal tasemel baasinfrastruktuur on kapitalimahukas, samas majanduse arengu seisukohalt on see väga oluline komponent.

Eesti baasinfrastruktuuri tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Piisavalt põllumaad (m² inimese kohta, 10. koht, koht ei muutunud)
- Arenenud teedevõrgustik (km teid km² kohta, 13. koht, tõus 5 kohta)
- Piisav veevaru (küsitlus, 18. koht, langus 3 kohta)

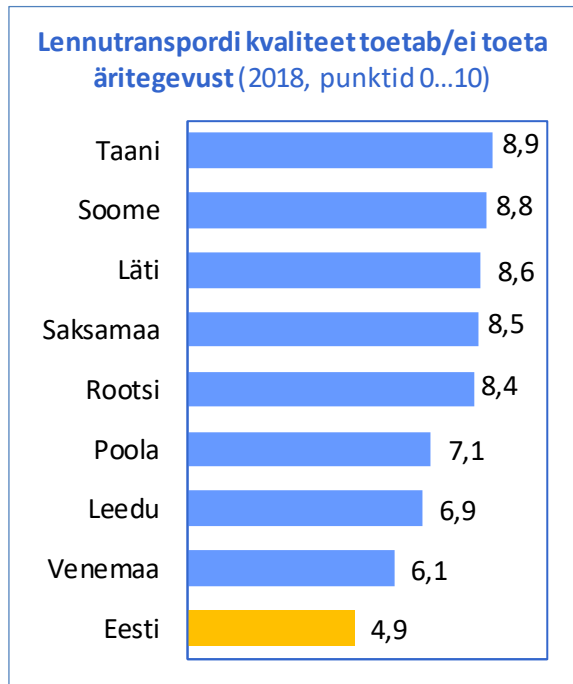
Nõrkused

- Õhustranspordi seis on endiselt ebarahuldav (küsitlus, 60. koht, koht ei muutunud)
- Kaupade ja teenuste jaotusala infrastruktuuri vähene efektiivsus (küsitlus, 36. koht, langus 2 kohta)
- Halvem toorainete ja tarbekaupade kättesaadavus (küsitlus, 34. koht, langus 16 kohta)
- Kohalike omavalitsuste ebapiisav toetus äritegevuse arengule (küsitlus, 34. koht, tõus 6 kohta)

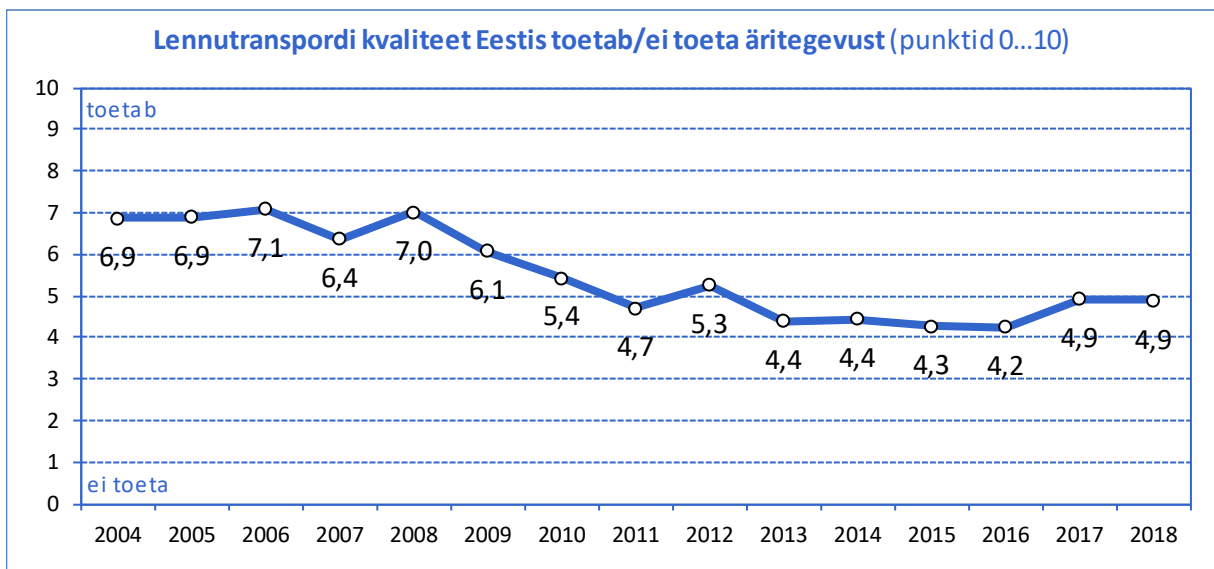
Baasinfrastruktuuri osas on Eestis piisavalt põllumaad ühe inimese kohta (10. koht) ja edasi arenenud teedevõrgustik (2018. a 13. koht, 2017. a 18. koht). Läänemere riikidest oli selle näitaja osas esikohal Taani (IMD konkurentsivõime edetabelis 8. kohal). Järgmisteks olid Baltimaad, kelle kohad paranesid aastatagusega võrreldes. Leedu ja Eesti tõusid vastavalt 12. kohale ja 13. kohale, mõlema riigi positsioon paranes 5 koha võrra. Läti tõusis 16. kohale (2017. a 23. koht, tõus 7 kohta). Ka veevarud on endiselt piisavad, sealjuures vee kättesaadavus muutus aastaga raskemaks (2018. a 18. koht, 2017. a 15. koht). Ärijuhtide poolt antud hinnangud Eesti veetranspordile paiknevad 63 riigi edetabelis 25. kohal, mis on kahe positsiooni võrra parem kui aasta tagasi. Areng on toimunud ka raudteevõrgustiku osas, mille hinnangud paranesid. Suure tõenäosusega paraneb olukord märkimisväärselt kiire ja keskkonnasõbraliku raudtee Rail Baltic väljaehitamise, mis on projekteerimist ettevalmistavas järgus. Paranesid ärijuhtide hinnangud kohalike omavalitsuste tegevusele, mis toetab äritegevuse arengut (2018. aastal 34. koht, 2017. aastal 40. koht). Oluliselt halvemaks on hinnatud toorainete ja kaupade kättesaadavust (2018. a 34. koht, 2017. a 18. koht). Toorainete kättesaadavust võivad takistada kehtivad keskkonnakaitse seadused (41. koht). Osaliselt mõjutab antud komponenti tööjõupuudus, mis on kõrge (61. koht). Sealjuures sisserände regulatsioon takistab võõrtööjõu värbamist rohkem kui aasta tagasi (2018. a

52. koht, 2017. a 49. koht). Kahe koha võrra halvenesid kaupade ja teenuste jaotusala infrastruktuuri hinnangud. Aastaga vähenes ettevõtete innovatsioonivõime uute toodete, protsesside ja teenuste loomisel (2018. a 35. koht, 2017. a 31. koht). Lennutranspordi ebarahuldav kvaliteet takistab oluliselt ettevõtluse arengut, kuna on endiselt baasinfrastruktuuri kõige nõrgemaks lüliks. Selle näitaja järgi oli Eesti 2018. aastal 63 riigi hulgas 60. kohal, sama oli ka aasta tagasi. Läänemere riikide seas püsis Taani õhutransport kvaliteedi poolest esikohal, kuid hinnangud olid halvemad kui 2017. aastal. Teisele kohale tõusis Soome lennunduse kvaliteet, mis 2017. aastal paiknes kolmandal positsioonil (2018. a 8,8 punkti, 2017. a 8,4 punkti). Äriühenduste arvamus Läti õhutranspordi kvaliteedi kohta tõusis kolmandale kohale (aasta tagasi viies koht). Seevastu Saksamaa äriühendid pidasid õhutranspordi kvaliteeti aastatagusest halvemaks ning Läänemere riikide seas paiknesid need neljandal kohal (2017. a 2. koht).

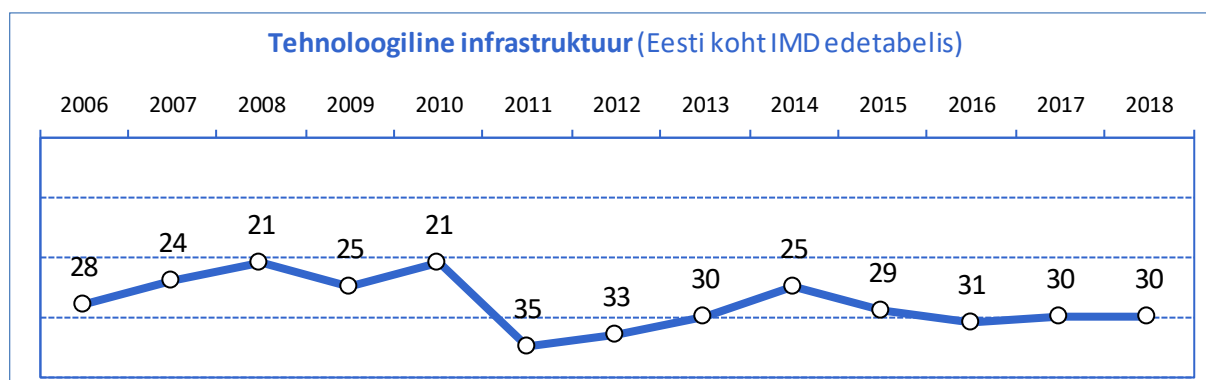

Eesti lennufirma Nordic Aviation Group AS alustas tegevust 2015. aastal. Alates 2016. aastast kasutab lennufirma brändinime Nordica ning on 18 lennuki käitleja ja annab tööd peaaegu 450 spetsialistile nii Eestis kui välismaal. 2018. aasta oli Nordica jaoks muutlik. Kevad-suvine periood kujunes edukaks, avati kaks uut suvehooaja sihtkohta ja üks aastaringne liin. Kokku vedas firma esimesel poolaastal üle 315 tuhande reisija. 2018. aasta lõpp näitas, et aasta majandustulemuste järgi jääb firma kahjumisse. 2019. aasta jaanuaris suletakse kolm kahjumlikku liini ja suvel piirdub rahvuslik lennufirma 20 sihtkoha asemel 13 sihtkohaga.

5.4.2. Tehnoloogiline infrastruktuur

IMD konkurentsivõime edetabelis püsib Eesti tehnoloogilise infrastruktuuri komponent edetabeli keskel ehk 30. kohal, mis on sama kui 2017. aastal.

IMD konkurentsivõime edetabelitest nähtub, et Eesti on mitme info- ja kommunikatsioonitehnoloogia näitaja osas kõrgel kohal (küberturvalisus, kasvav kiire mobiilse interneti kasutajate arv, parem kiire mobiilse interneti kättesaadavus). Samas kvalifitseeritud tööjõu, sealhulgas ka inseneride leidmisega on jätkuvalt suuri raskusi.

Tehnoloogilise infrastruktuuri tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Küberturvalisuse kõrge tase (küsitlus, 9. koht, koht ei muutunud)
- Kiire mobiilse interneti kättesaadavus (10. koht, tõus 9 kohta)
- Interneti kasutajate arvu kiire kasv (1000 elaniku kohta, 11. koht, tõus 19 kohta)
- Lairiba ühenduse abonentide arvu kasv (1000 elaniku kohta, 11. koht, tõus 5 kohta)

Nõrkused

- Kvalifitseeritud inseneride puudus (küsitlus, 62. koht, koht ei muutunud)
- Avaliku ja erasektori nõrk koostöö tehnoloogia arengu küsimustes (küsitlus, 40. koht, tõus 2 kohta)
- Digitaal/tehnoloogiaavaldkonna spetsialistide puudus (küsitlus, 38. koht, tõus 8 kohta)
- Nõrk firmadevaheline tehnoloogiline koostöö (küsitlus, 37. koht, tõus 2 kohta)

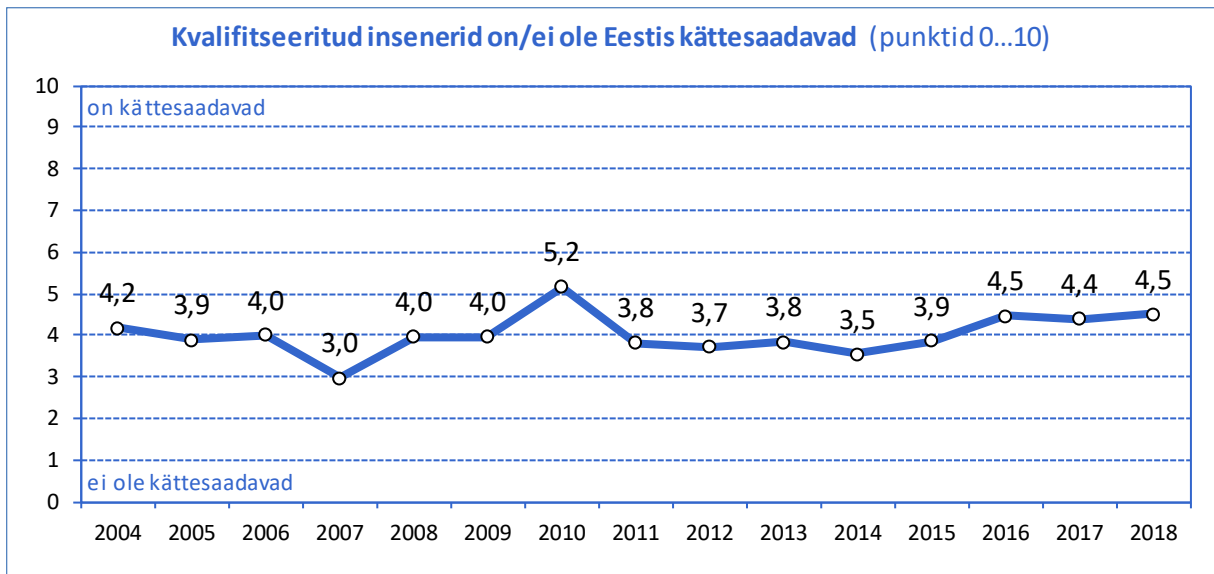
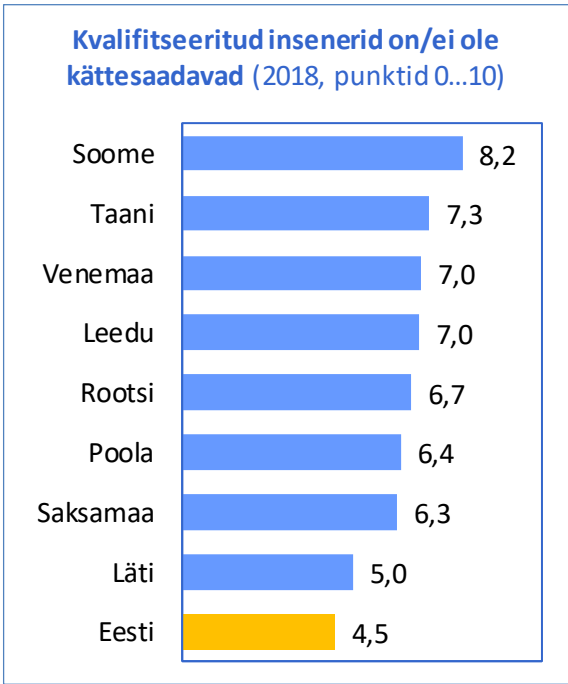
Läänemere riikidest 2018. aastal edestas Soome (6. koht) küberturvalisuse seisukohalt Eestit. Nii nagu ka aasta tagasi olime selle näitaja järgi riikide pingereas 9. kohal. Sealjuures teised Balti riigid püsisid märgatavalt madalamatel kohtadel: Leedu 18. kohal, Läti 32. kohal. Kiire mobiilse interneti (3G, 4G) kättesaadavus paranes, tõustes riikide pingereas 10. kohale, mis on 9 kohta kõrgem kui 2017. aastal. Kiire mobiilse interneti kasutajate arvu poolest 1000 elaniku kohta tõusis Eesti 11. kohale (2017. a 30. koht). 2018. aastal halvenes tehnoloogia arengu finantseerimine (2018. a 32. koht, 2017. 29. koht). Halvenesid ka hinnangud seadusandlusele, mis peaks toetama tehnoloogia arengut ja rakendust (2018. a 28. koht, 2017. a 22 koht). Veidi paremini toimib avaliku ja erasektori koostöö tehnoloogia arengu küsimustes, kuid hinnangud jäid endiselt kriitilisteks (2018. a 40. koht, 2017. a 42. koht). Vähesel määral on edasi arenenud tehnoloogiaalane koostöö firmade vahel, kuigi tervikuna on see suhteliselt nõrk (2018. a 37. koht, 2017. a 39. koht). Ärijuhtide poolt antud hinnangute järgi tõusis kommunikatsioonitehnoloogia vastavus äri vajadustele kolme koha võrra kõrgemale kui aasta tagasi (2018. a 23. koht, 2017. a 26. koht). Läbi aegade on Eestis takistanud ettevõtluskeskkonna arengut kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus. Sealjuures digitaal/tehnoloogiaavaldkonna spetsialistide leidmine muutus kergemaks, selle näitaja järgi paikneb Eesti 38. kohal (2017. a 46. koht). Endiselt ohustab Eesti rahvusvahelist

konkurentsivõimet kvalifitseeritud inseneride puudus, nende kättesaadavuse poolest püsime riikiide pingerea lõpus (62. koht).

Läänemere riikide seas on kvalifitseeritud inseneride kättesaadavus kõige parem Soome tööturul, kuid ärijuhtide hinnangud olid madalamad kui eelmisel aastal (2018. a 8,2 punkti, 2017. a 8,6 punkti). Paranenud hinnangute tulemusel tõusis Taani selle näitaja osas teisele kohale. Venemaa, kes aasta tagasi oli 5. kohal, tõusis kolmandale positsioonile. Kahe koha võrra paranes inseneride kättesaadavus Leedus. Olukord halvenes Rootsis ja Lätis.

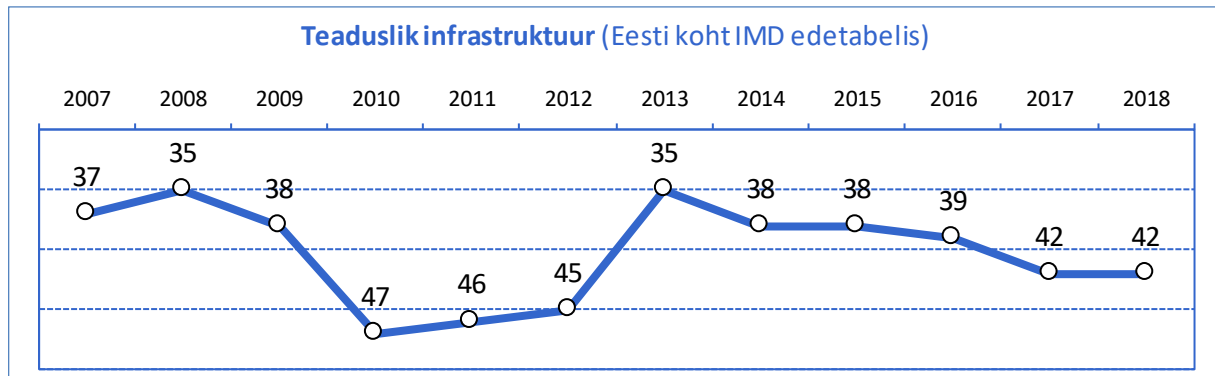
Eduka kõrgtehnoloogilise ettevõtluse arendamisel on kvalifitseeritud inseneride olemasolu üks tähtsamaid tingimusi. Eestis tunnetavad peaaegu kõik tööstus- harud pidevalt süvenevat spetsialistide, sealhulgas ka inseneride puudust. Ülikoolid valmistavad neid ette märgatavalt vähem kui tööturg nõuab.

Ekspertide hinnangul eelistavad reaalkallakuga noored inseneriõppele IT erialasid. Kuna töötajate puudus on pikaajaline ja töäjõud kallineb, takistab see ettevõtluse arengut, vähendab ka välisinvestorite huvi Eesti vastu. Praegused abinõud on vajalike oskustega töäjõu puuduse leevendamiseks ebapiisavad ning Eesti vajab aktiivset töörandepoliitikat ja paindlikkust immigratsiooniseadustes. Probleemi lahendamiseks on loodud töäjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA, mis analüüsib Eesti majanduse arenguks nõutavate oskustega töäjõu vajadust lähema 10 aasta jooksul. Selleks viiakse läbi iga-aastane uuring „Eesti tööturg täna ja homme“, mis annab ülevaate Eesti tööturu olukorrast, töäjõuvajadusest ning sellest tulenevalt koolitusvajadusest. Eesmärgiks on anda vastused küsimustele, milliseid ameteid ning oskusi Eesti tööturg aastani 2026 vajab ja kuidas vastab nõudlusele koolituspakkumine.

5.4.3. Teaduslik infrastruktuur

Teadusliku infrastruktuuri komponendi osas on Eesti IMD konkurentsivõime edetabelis 42. kohal nagu ka aasta tagasi.

Ärijuhtide hinnangul on teaduslik infrastruktuur Eesti riigi infrastruktuuri kõige nõrgemaks komponendiks ning püsib riikide pingereas samal kohal, mis aasta tagasi. Teadus- ja arendustegevusse suunatud ressursside osakaal SKP suhtes ei ole viimaste aastate jooksul oluliselt muutunud (2018. a 1,3%; 2017. a 1,5%; 2016. a 1,4%).

Teadusliku infrastruktuuri tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Intellektuaalse omandi õigused on suhteliselt hästi kaitstud (küsitlus, 25. koht, tõus 5 kohta)
- Teadustöö õiguslik raamistik ergutab innovatsiooni (küsitlus, 28. koht, koht ei muutunud)
- Teadustöö tase vastab rahvusvahelisele tasemele (küsitlus, 29. koht, langus 6 kohta)
- Eesti riigi atraktiivsus teadlaste jaoks (küsitlus, 30. koht, langus 3 kohta)

Nõrkused

- Teadus- ja arenduskulutuste väike maht (56. koht, langus 1 koht)
- Avaldatud teadusartiklite vähesus (55. koht, langus 2 kohta)
- Patenditaotluste vähesus (54. koht, tõus 4 kohta)
- Teadus- ja arendustöötajate vähesus (51. koht, tõus 1 koht)

Eesti kui väike riik on absoluutnäitajate poolest (arenduskulutused, teadustöötajate arv, patenditaotluste hulk) riikide pingerea viimastel kohtadel, kuid vastavate suhtarvude osas on Eesti positsioon edetabeli keskel või sellest kõrgemal. IMD andmetest nähtub, et Eesti panus teaduse arengusse on nii kulutuste kui inimeste arvu poolest väike, samas kulutuste tasemelt SKP suhtes püsib Eesti positsioon edetabeli keskel (26. koht). Teadustöötajate arvu poolest *per capita* on Eesti 28. kohal. Patenditaotluste arvu poolest *per capita* paikneb Eesti 63 riigi pingereas keskmisel positsioonil (31. koht).

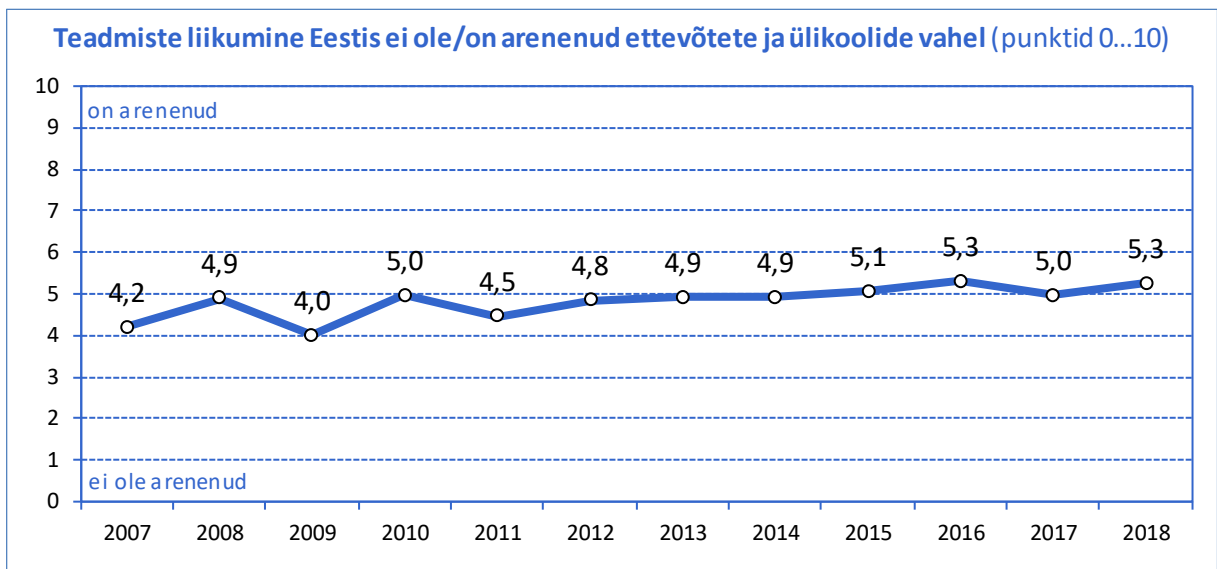
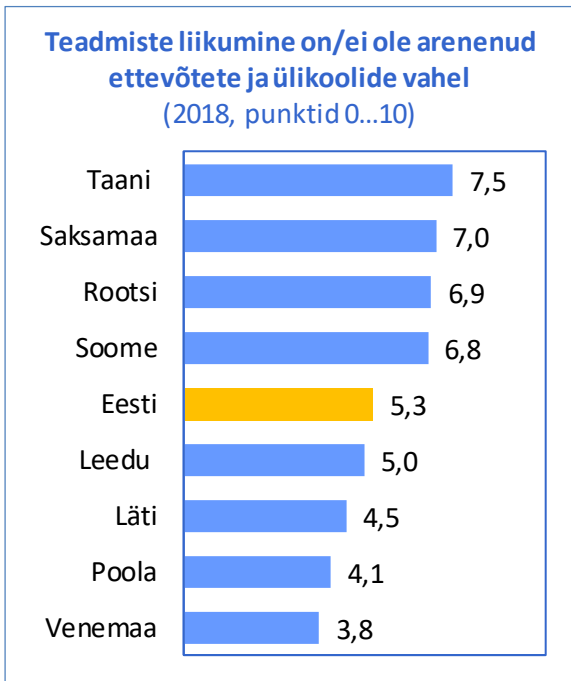
Eesti teadusliku infrastruktuuri konkurentsivõime madalad kohad tulenevad IMD meetodikast ning on kvantitatiivseteks nõrkusteks, samal ajal kvalitatiivsest aspektiks on hinnangud kõrgemad. Ärijuhtide hinnangul ettevõtete innovatsioonivõime luua uusi tooteid, tootmisprotsesse ja teenuseid on nelja koha võrra madalam kui aasta tagasi. Hinnangud innovatsiooni toetavale seadusandlusele jäid samaks (28. koht). Sealjuures intellektuaalse omandi õigused on kaitstud paremini kui 2017. aastal (2018. a 25. koht, 2017. a 30. koht). Aastatagusega võrreldes on teadlaste jaoks vähenenud Eesti riigi atraktiivsus (2018. a 30. koht, 2017. a 27. koht). Riigi konkurentsivõimet alandab teadustöö taseme väiksem vastavus rahvusvahelistele standarditele (2018. a 29. koht, 5,7 punkti; 2017. a 23. koht, 6,2 punkti).

Ettevõtjate hinnangul on teadmiste liikumine ettevõtete ja ülikoolide vahel 63 riigi hulgas olnud kõige suuremaks konkurentsieeliseks Šveitsis (1. koht). Läänemere riikide võrdlusest nähtub, et teadmiste liikumine ja koostöö ettevõtete ja ülikoolide vahel on kõige tihedam Põhjamaades, sealjuures Taani on jätkuvalt esikohal.

Eestis toimus vastavate teadmiste vahetus veidi kiiremini kui aasta tagasi, kuid konkurentsieeliseks seda pidada ei saa (2018. a 5,3 punkti, 29. koht; 2017. a 5,0 punkti, 31. koht). Samas on olukord jätkuvalt parem kui teistes Balti riikides, Poolas ja Venemaal.

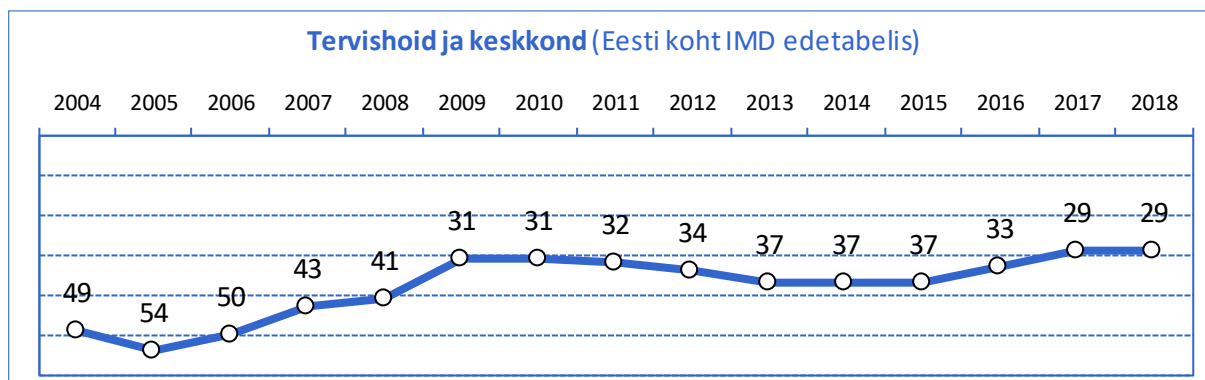
Teadmiste liikumist ettevõtete ja ülikoolide vahel takistab kõrgkoolide poolt pakutavate õppekavade ja nende poolt läbiviidud uuringute mittevastavus ettevõtete ootustele ja vajadustele. Takistuseks on ka see, et ettevõtted ei oska näha koostöö kasu või vajadust, kuna tihti on uuringud liialt teoreetilised. Koostööd takistab ka ettevõtete väiksus, vajalike ressursside puudus, tihti ka välisinvestorite vähenenud huvi.

Olukorra parandamiseks loodi 2016. aastal kuus avalik-õiguslikku ülikooli platvormi ADAPTER, mis on Eesti teadus- ja arendusametuste vaheline koostöövõrgustik, mille eesmärgiks on viia kokku ettevõtjad ja teadlased. ADAPTER võimaldab ettevõtetel saada ühendust kõikide selles osalevate Eesti teadus- ja arendusametustega ning otsida nende poolt osutatavaid teenuseid, tutvuda ettevõtetele suunatud toetusmeetmetega. Iga aasta korraldavad ADAPTER partnerid ühiselt koostööfestivali „Õigel ajal õiges kohas“, milles osalevad ettevõtjad erinevatest tegevusvaldkondadest ning teadlased, kes töötavad välja kaasaegseid lahendusi ja arendusi.

5.4.4. Tervishoid ja keskkond

Tervishoiu ja keskkonna komponendi osas on Eesti 63 riigi seas 29. kohal, eelmise aastaga võrreldes koht ei muutunud.

Tervishoid ja keskkond on konkurentsivõimest lähtudes olulised, tagades riigi jätkusuutlikkust elujõulise tööjõu, eluterve ja puhta keskkonna näol. Eesti ettevõtjate hinnangud tervishoiu infrastruktuurile ja elukvaliteedile on paranenud ning üldiselt on suundumus keskkonnasõbralikkuse poole.

Tervishoiu ja keskkonna tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Peenosakeste saaste (7. koht, tõus 3 kohta)
- Suur biokapatsiteet (8. koht, tõus 1 koht)
- Madalal tasemel väikelaste suuremus (10. koht, koht ei muutunud)
- Jätkusuutlik areng on ettevõtetele oluline (küsitlus, 15. koht, tõus 1 koht)
- Avaliku sektori suhteliselt suured kulutused tervishoiule (% kogu tervishoiu kulutustest, 22. koht, langus 7 kohta)

Nõrkused

- SKP suhtes liialt väikesed kulutused tervishoiule (35. koht, tõus 6 kohta)
- Keskmisest lühem eluiga ja vähem tervelt elatud aastaid (vastavalt 37. koht, koht ei muutunud, ja 30. koht, tõus 4 kohta)
- Majanduse energiamahukus (37. koht, koht ei muutunud)
- Suur ökoloogiline jalajälg (53. koht, langus 2 kohta)
- Keskkonnakaitse alased seadused pigem takistavad konkurentsivõime kasvu (küsitlus, 41. koht, langus 18 kohta)

Eesti tarbib energiat ühe ühiku SKP tootmiseks endiselt palju (37. koht). Energiatarbimise intensiivsus on suurenenud enamikes riikides. Kuigi põlevkivi kaevandamine Eestis väheneb, on see siiski peamine energiaallikas, mis samas tekitab keskkonnale suuri probleeme. Veekasutus SKP suhtes on samuti kasvanud (40. koht) ja CO₂ emissioon SKP suhtes püsib suur (53. koht). Taastuvate energiaallikate kasutamisel oleme tabelis 24. kohal (tõus 2 kohta). Peenosakeste heite kogus õhusaastes on vähenenud ning oleme 10. kohalt tõusnud 7. kohale. Kokkuvõtlikult on Eestist ökoloogiline jalajälg suur, asume riikide edetabelis 53. kohal ja langesime 2 kohta. Reostusprobleemide mõju majanduse arengule hindavad ettevõtete juhid samaks, positsioon ei muutunud (hinne 6,6 punkti maksimaalsest 10 punktist, 22. koht). Säästva arengu olulisust ettevõtjatele näitab riikide pingerea 15. koht (hinne 6,9 punkti). Keskkonnakaitsealaste seaduste piiravat mõju konkurentsivõimele hindavad ettevõtjad keskmiseks, eelmise aasta võrdluses on see mõnevõrra vähenenud. Keskkonnakaitsealased seadused pärsivad teiste riikide konkurentsivõimet veelgi vähem, see annab neile suurema konkurentsieelise ning asetab Eesti riikide võrdluses 41. kohale, langus 18 kohta.

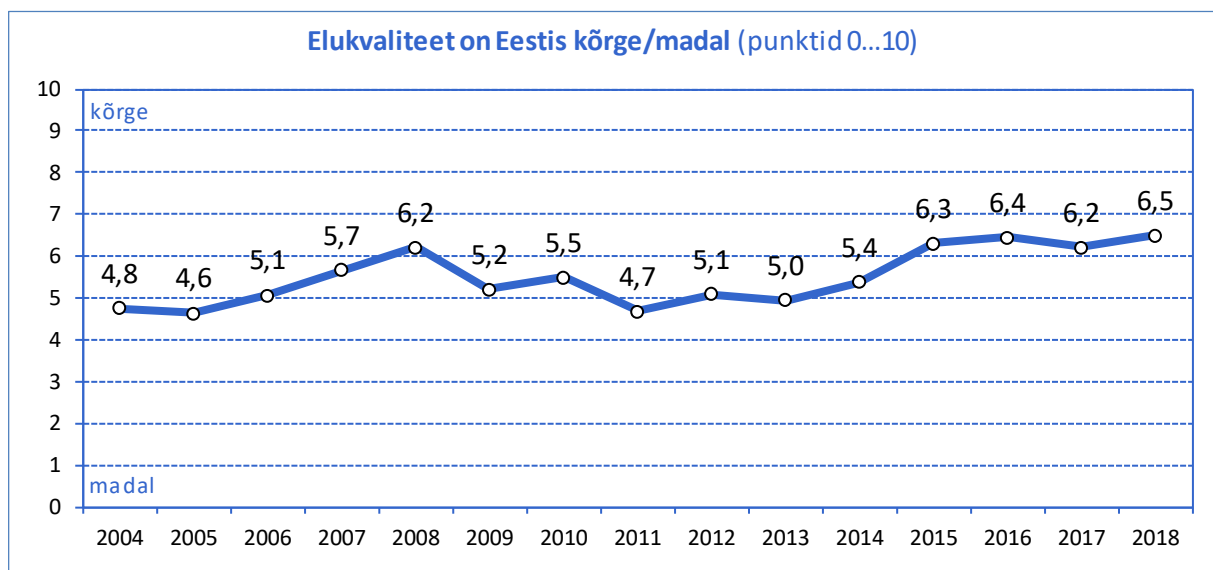
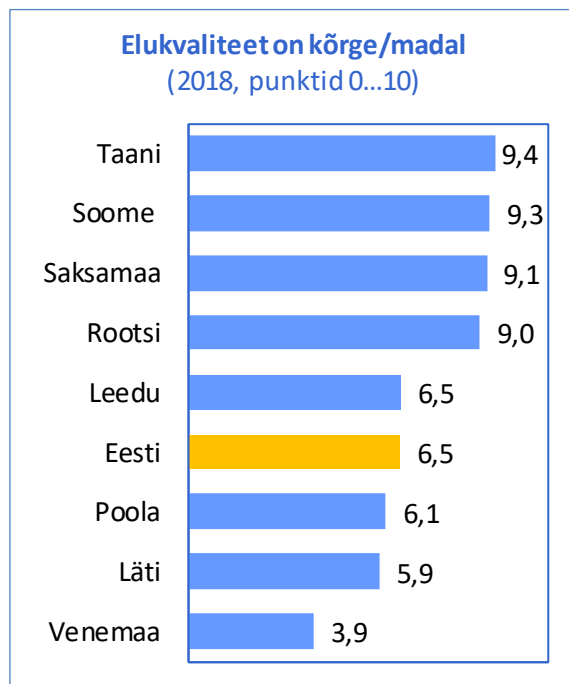
Tervishoiu kogukulud SKP suhtes on vähesel määral kasvanud, kuid on jätkuvalt madalad (36. koht). Seetõttu on tervishoiuteenuste kättesaadavus halb: arstiabi (eriti eriarstiabi, hambaravi) kättesaadavus on langenud, ravijärjekorrad on pikad ja arstiabi teenus jaguneb riigis ebaühtlaselt. Sotsiaalministeerium koostab uut rahvastiku tervise arengukava aastateks 2020–2030, mille eesmärkideks on rõhutada tervislikkust väljaspool meditsiinisektorit ja kaasata tervishoiu rohkem teisi sektoreid, kogukondi ja inimesi ning vähendada ebavõrdsust ja kaasajastada süsteeme.

Hoolimata tervishoiu kitsaskohtadest on väikelaste suremuse näitaja madal ja oleme riikide võrdluses 10. kohal. Tervishoiu infrastruktuuri hindasid ettevõtjad paremaks kui aasta tagasi ja tõusime riikide arvestuses 4 kohta (32. koht, 6,2 punkti).

Eestis on oodatav keskmine eluiga sünnimomendil 77 aastat (37. koht). Põhjamaadega võrreldes on see 3–5 aasta võrra lühem, teiste Balti riikidega võrreldes on see ca 3 aastat pikem. Keskmine eluiga Eestis kasvab, 2017. aastal oli see Statistikaameti andmetel 78,2 aastat. Tervena elatud aastate näitaja järgi oleme 30. kohal ja tõusime 4 kohta. Eestis on see näitaja kasvanud Balti riikidest kõige enam, kuid siiski on kasv aeglasem kui oodatava eluea kasv. Elanikud elavad küll kauem, kuid haigetena, mis vähendab võimalust osaleda tööjõuturul. Uue rahvastiku tervise arengukava rakendamisel plaanitakse pöörata suurt tähelepanu oodatava eluea ja tervena elatud aastate kasvu soodustamisele.

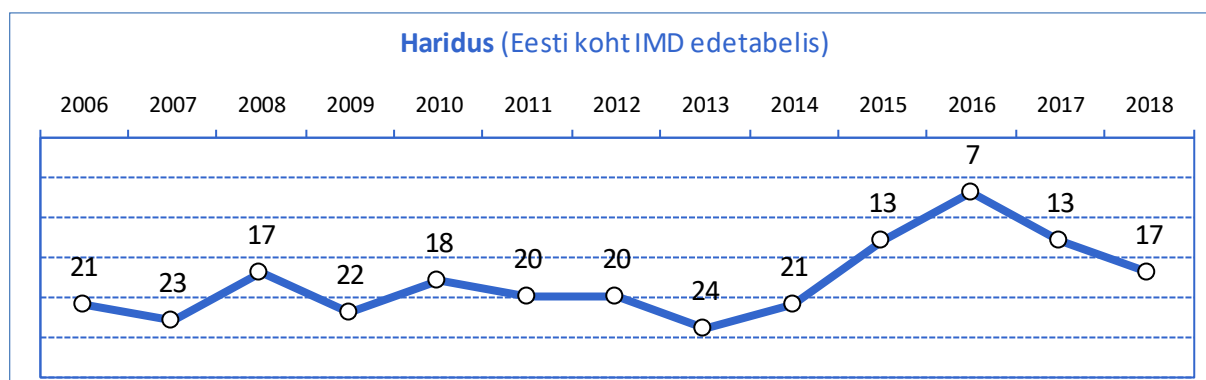
Ettevõtjate hinnangud elukvaliteedile asetavad Eesti edetabeli keskele (35. koht, hinne 6,5 punkti, tõus 1 koht). Eesti elukvaliteet ei ole varasemalt ettevõtjatelt nii kõrget hinnangut saanud.

Läänemere riikidest on elukvaliteet endiselt kõige kõrgem Taanis (9,4 punkti), Soome tõusis teisele kohale (9,3 punkti, tõus üldtabelis 10. kohalt 7. kohale) ja Saksamaa jäi kolmandale positsioonile (9,1 punkti). Rootsi äriühingute hinnangud elukvaliteedile halvenesid ja Rootsi langes 9 punktiga Läänemere riikide hulgas neljandale kohale (üldtabelis 7. kohalt 12. kohale). Aastaga paranesid ettevõtete juhtide hinnangud elukvaliteedile kõigis kolmes Balti riigis. Leedu on Eestist koha võrra kõrgemal positsioonil (34. koht, tõus 3 kohta, 6,5 punkti) ja Läti 41. kohal (tõus 3 kohta, 5,9 punkti).

5.4.5. Haridus

Hinnangud Eesti haridusele paiknevad 17. kohal ning on halvemad kui kolmel eelmisel aastal, mis näitab, et Eesti hariduse vastavus konkurentsivõimelisele majandusele väheneb.

Hariduse komponent hõlmab kulutusi haridusele ning haridussüsteemi vastavust konkurentsivõimelise majanduse vajadustele. Mõju avaldab välisstudengite õppimine Eestis kui ka vastupidi - Eesti tudengite õppimine välismaal. Eesti jaoks on tähtis muuta haridus paindlikumaks ning tööturu vajadusi rohkem arvestavaks.

Hariduse valdkonna tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Head tulemused PISA testides (5. koht, tõus 3 kohta)
- Palju Eesti tudengeid omandab haridust välismaal (13. koht, tõus 1 koht)
- Suurem haridussüsteemi vastavus konkurentsivõimelise majanduse vajadustele (16. koht, tõus 8 kohta)
- Täiskasvanute kõrge kirjaoskus (99%)

Nõrkused

- Avaliku sektori kulutused õpilase kohta (% SKP suhtes, 35. koht, langus 12 kohta)
- Eesti vähene atraktiivsus välisstudengite jaoks (31. koht, tõus 1 koht)
- Juhtimisalane haridus ei vasta äriühingutade vajadustele (küsitlus, 28. koht, tõus 3 kohta)
- Ülikooli haridus ei vasta konkurentsivõimelise majanduse nõuetele (küsitlus, 24. koht, langus 2 kohta)
- Töötajate keeleoskus ei rahulda ettevõtete vajadusi (küsitlus, 22. koht, tõus 7 kohta)

Hinnangud Eesti hariduse tasemele liiguvad langustrendil. Põhiliselt on seda mõjutanud avaliku sektori varasemast märgatavalt väiksemad kulutused haridusse, mis õpilase kohta langesid 23. kohalt 2017. aastal 35. kohale 2018. aastal.

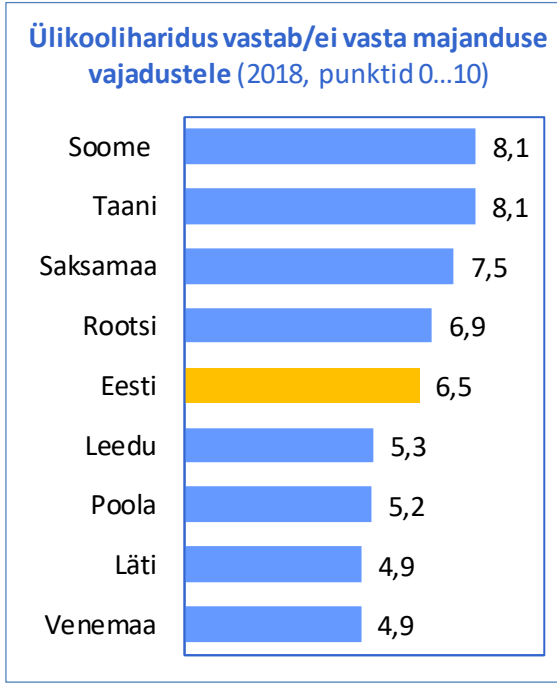
Eesti põhiharidusel on jätkuvalt kõrge tase, seda kinnitavad PISA testi tulemused. Nende põhjal on Eesti noorte tulemused maailma paremate hulgas, mis andis reitingus kõrge 5. koha. Koolides pööratakse piisavalt tähelepanu täppis- ja loodusteadustele (18. koht). Paranes haridussüsteemi vastavus konkurentsivõimelise majanduse nõudlustega (2018. a 16. koht; 2017. a 24. koht). Sealjuures teiste Balti riikide ärijuhtide hinnangud selle komponendi osas on oluliselt halvemad: Leedu paikneb 39. kohal ja Läti 42. kohal.

Samal ajal vajatakse tööturul üha enam inimesi, kes suudavad olla uuendusmeelsed, paindlikud, käsitleda keerulisi seadmeid, loominguiliselt mõelda. Kõrge kvalifikatsiooniga inimeste suurem osatähtsus ühiskonnas kiirendab riigi majanduse arengut. Selleks, et püsida kiiresti muutuval tööturul konkurentsivõimeliselt, on pidevalt vaja ennast täiendada ja juurde õppida. Eesti jaoks on tähtis osaleda elukestvas õppes ning

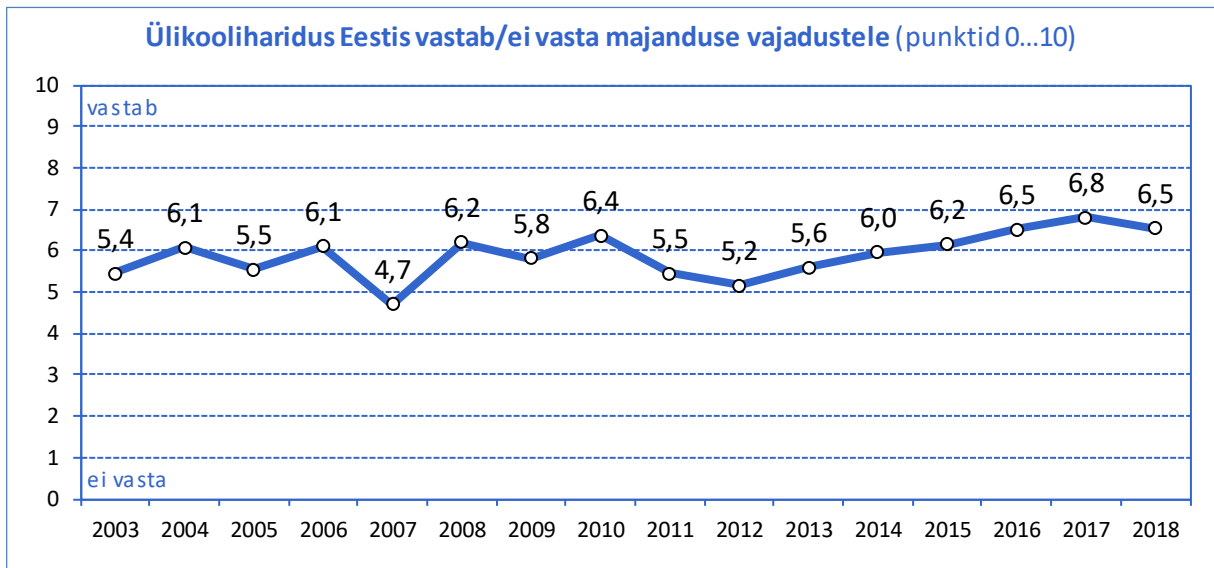

„Eesti elukestva õppe strateegia 2020“ elluviimise käigus rakendatakse erinevaid programme, nt kõrgharidusprogramm, digipöörde programm, õppe- ja karjäärinõustamise programm.

Ekspertide hinnangul on täiendõppe raames pakutava ja tööturu vajaduste vahel liiga suured erinevused. Õppeasutused ja äriühingud ei tee elukestva õppe süsteemi arendamiseks piisavalt koostööd. Info tööturu ja majanduse arengute kohta pole süsteemne ja karjäärinõustamisteenused on ebaühtlase kvaliteedi ja kättesaadavusega. Vajaliku haridusega spetsialistide leidmine on Eesti ettevõtjate jaoks jätkuvalt suureks probleemiks ja seda eriti inseneride, IT-spetsialistide, kvalifitseeritud finantsspetsialistide osas. Ka kompetentseid tippjuhte ei ole Eesti tööturul kerge leida. Eeltoodud näitajate järgi oleme IMD edetabelite lõpus. Vaatamata sellele, et haridus on saanud kõrge üldhinnangu (16. koht) ja Eesti Hariduse Infosüsteemi andmetel õppis 2017/2018 õppeaastal kõrgkoolides üle 6 000 välisstudengi 120 riigist (sealhulgas 4 395 tudengit kraadiõppes), ei ole Eesti välisstudengite jaoks atraktiivsemaks muutunud (2018. a 31. koht; 2017. a 32. koht). Samas just Eestisse tööle jäävad välisstudengid on väärtuslikuks ressursiks tööturul.

Eesti ülikoolihariduse vastavus konkurentsivõimelise majanduse nõuetele paikneb IMD edetabeli esimeses pooles (24. koht). Sarnaselt eelmisele aastale on antud näitaja osas Läänemere riikidest esikohtadel Soome ja Taani (mõlemal riigil 8,1 punkti), kusjuures Soome ärijuhtide hinnangud halvenesid 0,3 punkti võrra ja Taani hinnangud sama palju paranesid. Saksamaa püsis kolmandal positsioonil (7,5 punkti) ja Rootsi jäi neljandale kohale (6,9 punkti). Eesti ettevõtjate hinnangud on 0,3 punkti võrra halvemad kui aasta tagasi (2018. a 6,5 punkti), kuid paremad kui Leedus (5,3 punkti) ja Lätis (4,9 punkti). Seejuures vastab juhtimisalane haridus suuremal määral äriühingudade vajadustele (2018. a 28. koht, 2017. a 31. koht).

6. MAJANDUSARENGUT TAKISTAVAD TEGURID

Ifo Instituudi poolt läbiviidavas uuringus World Economic Survey hindavad eksperdid üle maailma 2 korda aastas, millised on riigi arengut takistavad tegurid. Kokku osaleb ligi 1300 eksperti 120-st riigist. Eesti on antud uuringus osalenud alates 1992. aastast ja küsitlustel osaleb regulaarselt ligi 20 majandus-eksperti.

Kõigi maailma ekspertide koondina⁵ oli 2018. a teisel poolel suurimaks majandusarengut takistavaks probleemiks innovatsiooni vähesus (nimetas keskmiselt 76% riike), oskustööjõu puudus (71%), korrupsioon (67%), sissetulekute ebavõrdsuse suurenemine (67%) ja infrastruktuuri mahajäämus (67%). Riikide ja riigigruppide lõikes on majandusarengu nn pudelikaelad vägagi erinevad. Euroopa Liidu riikidel on suurimaks probleemiks oskustööjõu puudus (nimetas 69% eksperte) ja vähene usaldus valitsuste majanduspoliitika suhtes (65%). Aafrika riikide suurimaks probleemiks on korrupsioon (nimetas 95% eksperte) ja sotsiaalse ebavõrdsuse suurenemine (87%). Samad põhiprobleemid on ka Aasias. USA suurimateks probleemideks on sotsiaalse ebavõrdsuse suurenemine (nimetas 83% eksperte) ja ebapiisav infrastruktuur (80% eksperte).

Oskustööjõu puudust nimetas kõige olulisema majanduse arengut takistava tegurina 18 riiki EL 27-st riigist (tabel 6.1). Siit näeme, et tegemist ei ole kuidagi Eestile ainuomase probleemiga, vaid kiirelt areneva tehnoloogia ja majanduse tingimustes on headest töötajatest nappus väga paljudes riikides ja võivad konkurentsivõimes need, kes suudavad olla headele spetsialistidele atraktiivsed.

Tabel 6.1. Ekspertide hinnang riigi ees seisvate suurimate takistavate tegurite kohta (% antud riigis vastanutest, sai valida 15 teguri hulgast, tegurite loetelu tabelis 6.2).

Riik	I takistav tegur	II takistav tegur	III takistav tegur
Austria	Oskustööjõu puudus 74%	Juriidilised ja administratiivsed takistused äritegevusele 58%	Vähene innovatsioon 37%
Belgia	Oskustööjõu puudus 90%	Infrastruktuuri mahajäämus 74%	Vähene usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes 58%
Küpros	Vähene innovatsioon 100%	Sissetulekute ebavõrdsuse suurenemine 67%	Kapitali vähesus 33%
Eesti	Oskustööjõu puudus 100%	Vähene innovatsioon 94%	Rahvusvahelise konkurentsivõime vähesus 74%
Soome	Oskustööjõu puudus 80%	Vähene innovatsioon 70%	Rahvusvahelise konkurentsivõime vähesus 32%
Prantsusmaa	Rahvusvahelise konkurentsivõime vähesus 79%	Vähene usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes 59%	Sissetulekute ebavõrdsuse suurenemine 59%
Saksamaa	Oskustööjõu puudus 85%	Vähene usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes 48%	Sissetulekute ebavõrdsuse suurenemine 47%
Kreeka	Rahvusvahelise konkurentsivõime vähesus 91%	Vähene usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes 87%	Juriidilised ja administratiivsed takistused äritegevusele 87%

⁵ Ifo World Economic Survey WES 142 – IV/2018

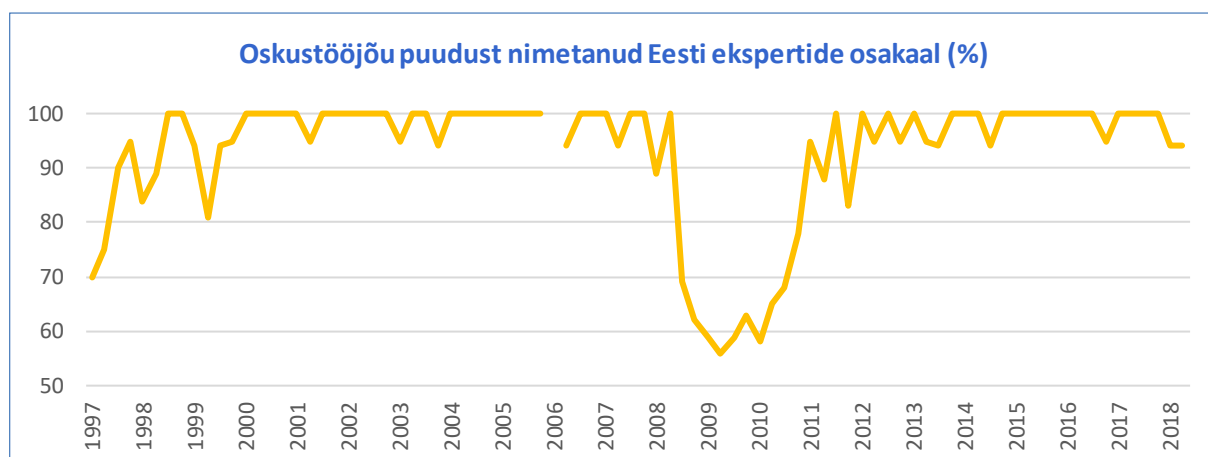
Iirimaa	Infrastruktuuri mahajäämus 89%	Oskustööjõu puudus 56%	Vähene usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes 33%
Itaalia	Juriidilised ja administratiivsed takistused äritegevusele 95%	Vähene usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes 93%	Ebasoodne keskkond välisinvestoritele 91%
Läti	Oskustööjõu puudus 100%	Vähene innovatsioon 92%	Rahvusvahelise konkurentsivõime vähesus 92%
Leedu	Oskustööjõu puudus 100%	Vähene innovatsioon 100%	Sissetulekute ebavõrdsuse suurenemine 67%
Luksemburg	Oskustööjõu puudus 75%	Vähene innovatsioon 50%	Rahvusvahelise konkurentsivõime vähesus 50%
Holland	Oskustööjõu puudus 80%	Sissetulekute ebavõrdsuse suurenemine 53%	Kaubandustökked ekspordile 17%
Portugal	Oskustööjõu puudus 83%	Kapitali vähesus 79%	Sissetulekute ebavõrdsuse suurenemine 78%
Slovakkia	Oskustööjõu puudus 94%	Korruptsioon 94%	Infrastruktuuri mahajäämus 88%
Sloveenia	Oskustööjõu puudus 78%	Vähene usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes 78%	Juriidilised ja administratiivsed takistused äritegevusele 67%
Hispaania	Vähene usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes 85%	Poliitiline ebastabiilsus 85%	Vähene innovatsioon 72%
Suurbritannia	Vähene usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes 94%	Poliitiline ebastabiilsus 86%	Infrastruktuuri mahajäämus 77%
Tšehhi	Oskustööjõu puudus 100%	Vähene usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes 67%	Juriidilised ja administratiivsed takistused äritegevusele 67%
Taani	Oskustööjõu puudus 100%	Vähene innovatsioon 60%	Infrastruktuuri mahajäämus 50%
Rootsi	Oskustööjõu puudus 100%	Infrastruktuuri mahajäämus 53%	Sissetulekute ebavõrdsuse suurenemine 47%
Bulgaaria	Oskustööjõu puudus 100%	Infrastruktuuri mahajäämus 93%	Vähene innovatsioon 87%
Horvaatia	Rahvusvahelise konkurentsivõime vähesus 100%	Ebasoodne keskkond välisinvestoritele 89%	Korruptsioon 89%
Ungari	Oskustööjõu puudus 100%	Korruptsioon 93%	Rahvusvahelise konkurentsivõime vähesus 86%
Poola	Vähene innovatsioon 100%	Oskustööjõu puudus 93%	Ebasoodne keskkond välisinvestoritele 86%
Rumeenia	Oskustööjõu puudus 95%	Korruptsioon 90%	Sissetulekute ebavõrdsuse suurenemine 90%

Eesti ekspertide hinnangul on Eesti arengut viimastel aastatel enim takistanud oskustöäjõu puudus (nimetas 100% ekspertidest, tabel 6.2). Teiste suuremate probleemidena nimetatakse vähem innovatsiooni, rahvusvahelise konkurentsivõime vähesust ja vähem usaldust valitsuse majanduspoliitika suhtes.

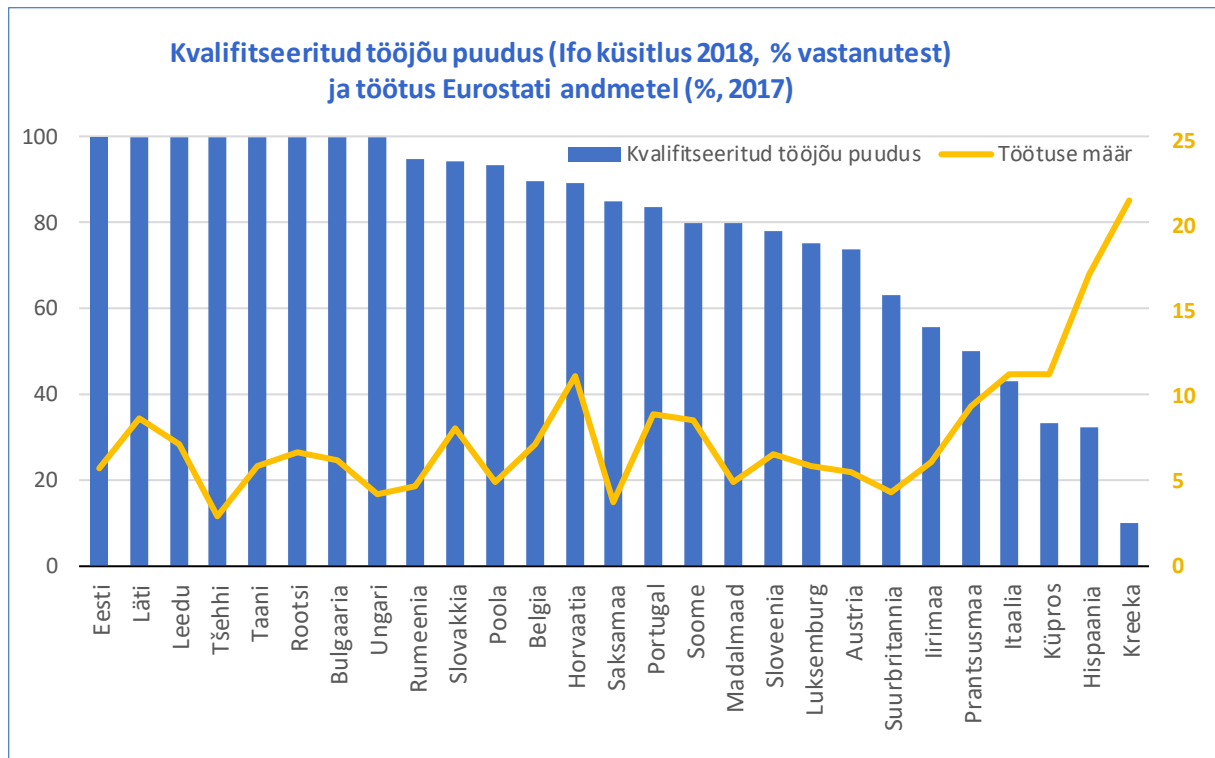
Tabel 6.2. Eesti ekspertide hinnangud riigi ees seisvatele probleemidele (% ekspertidest, kes antud tegurit nimetasid)

	2017	2018
Oskustöäjõu puudus	100	100
Vähene innovatsioon	100	94
Rahvusvahelise konkurentsivõime vähesus	94	87
Vähene usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes	84	64
Kaubandustökked ekspordile	29	44
Infrastruktuuri mahajäämus	39	43
Juriidilised ja administratiivsed takistused äritegevusele	31	31
Ebasoodne keskkond välisinvestoritele	19	27
Korruptsioon	29	27
Poliitiline ebastabiilsus	29	23
Ebapiisav nõudlus	22	21
Võlgade ebaefektiivne haldamine	22	14
Sissetulekute ebavõrdsuse suurenemine	33	14
Kapitali vähesus	11	7
Keskpanga poliitika vähene usaldusväarsus	0	0
KOKKU nimetamisi	642	596

Oskustöäjõu puudus on ekspertide hinnangul Eestis väga oluliseks probleemiks olnud aastaid. Vaid 2008–2010 majanduskriisi käigus ei olnud vähenenud nõudluse ja kasvanud töötuse taustal see nii kriitiline.

Oskustöäjõu puudus on tänapäeva maailmas enamasti neis riikides, kus demograafilised probleemid (väike sündimus, rahva väljaränne) on kaasa toonud väheneva pakkumise töajõu turul. Samas on olemas ka võimalus, et suurema töötusega riikides võib samaaegselt olla probleemiks heade oskustega töötajate nappus (nii näiteks on Portugalis ja Horvaatias). Siin on algpõhjuseks haridussüsteemi ja täiendõppe mittevastavus ühiskonna nõudmistele. Suhteliselt kõrge töötusega Kreekas ja Hispaanias oskustöäjõu puudus aga suureks probleemiks ei ole. Olulisemateks kitsaskohtadeks on hoopis vähene usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes ja juriidilised ning administratiivsed takistused ettevõtlusele.

Üheks regulaarselt ilmuvaks ülevaateks, mis annab rohkem taustainformatsiooni tööturu probleemide kohta, on IMD poolt koostatav World Talent Ranking. 2018. aasta väljaande andmetel asus Eesti selles reitingus⁶ 28. kohal 63 riigi hulgas (vt tabel 6.3) ja parandas oma kohta aastaga ühe võrra. Reiting tugineb kolmele sambale: haridusse ja tööjõu arendamisse tehtud investeeringud; riigi atraktiivsus tööjõule; tööturu tegelik olukord. Eesti parandas viimase aastaga oma kohta riigi atraktiivsuse osas (oleme 33. kohal, aastaga tõusime 5 kohta) ja tööturu tegeliku olukorra osas (oleme 31. kohal, aastaga tõusime 4 kohta). Haridusse ja tööjõu arendamiseks tehtavate investeeringute samba osas oleme 16. kohal ning kaotasime aastaga kaks kohta.

Maailma riigid võib tinglikult jagada nelja gruppi:

- riigid, kes panustavad tagasihoidlikult haridusse ja tööjõu arendamisse, ei ole tööjõule atraktiivsed ja kus tööturu olukord on halb (näiteks Kolumbia, Mehhiko, Türgi);
- riigid, kes panustavad tagasihoidlikult haridusse ja täiendkoolitusse, kuid on tänu muudele teguritele (huvitav maa, hea kliima) või läbi valitsuse atraktiivse immigratsioonipoliitika või tänu demograafilisele situatsioonile (suur sündimus) saavutanud selle, et tööturul suuri probleeme ei ole (Iirimaa, Singapur, Jordaania, India, AÜE);
- riigid, kes panustavad haridusse ja tööjõu arendamisse ja kus atraktiivsus ning tööturu olukord on hea (Taani, Šveits);
- riigid, kes panustavad aktiivselt haridusse ja tööjõu arendamisse, kuid kelle atraktiivsus on madal ja tööturul olukord kehvapoolne (Eesti, Läti, Leedu, Horvaatia).

Võrreldes paljude teiste riikidega, on Eestil suhteliselt suur negatiivne lõhe haridusse tehtud investeeringute ja tööturu tegeliku olukorra vahel. Veel halvem on olukord Leedus, Lätis, Ukrainas, Horvaatias.

⁶ IMD World Talent Ranking 2018.

Riik	Kokku riigi koht	Haridusse tehtud kulutused (I sammas)	Riigi atraktiivsus koha-likule ja välistööjõule (II sammas)	Tööturu olukord (III sammas)	Tulemi ja kulutuste vahe (I ja III samba kohtade erinevus)
Tai	42	46	24	50	-4
Tšiili	43	55	30	35	+20
Kreeka	44	29	54	47	-18
Indoneesia	45	51	34	49	+2
Venemaa	46	43	57	46	-3
Argentina	47	53	48	44	+9
Ukraina	48	22	61	56	-34
Ungari	49	41	59	53	-12
LAV	50	56	37	51	+5
Türgi	51	58	50	48	+10
Peruu	52	52	47	57	-5
India	53	63	44	30	+33
Horvaatia	54	39	60	62	-23
Filipiinid	55	62	38	37	+25
Rumeenia	56	54	55	52	+2
Bulgaaria	57	45	58	58	-13
Brasilia	58	49	53	61	-12
Slovakkia	59	47	56	60	-13
Kolumbia	60	60	45	59	+1
Mehhiko	61	61	43	54	+7
Mongoolia	62	57	62	55	+2
Venezuela	63	48	63	63	-15

Haridusse ja täiendkoolitusse tehtud investeeringute osas on Eesti 63 riigi hulgas 16. kohal. Eestis on naised hästi kaasatud tööturule (6. koht), hästi on korraldatud töötajate täienduskoolitus (haridusele eraldatud osa on SKP suhtes piisavalt suur, 12. koht).

Tööturu atraktiivsuse osas oleme 33. kohal. Probleemideks on juhtide madalad palgad (49. koht) ja ajude väljavool (41. koht). Ajude äravoolu osas on aastaga olukord siiski paranenud (tõus 10 kohta), kuid samas on ettevõtted muutunud passiivsemaks tööjõu ettevõttesse meelitamises (2017. a 9. koht, 2018. a 27. koht). Elukalliduse tase pigem toetab Eesti atraktiivsust (13. koht).

Tööturu olukorra poolest oleme 31. kohal. Ettevõtjate hinnangul on kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus halb (61. koht). Ei jätku hea haridusega töötajaid kriitilise tähtsusega töökohtadele (rahvusvahelise kogemusega tippjuhid, finantsjuhid, müügijuhid, IT-spetsialistid jne).

Eesti on jõudnud majandusarengus staadiumi, kus lisandväärtuse suurendamiseks ja tootlikkuse kasvuks on määrava tähtsusega tööjõu hea kvalifikatsioon ja investeeringud innovatsiooni. Samas ei lisandu demograafilise olukorra tõttu lähiaastatel tööturule piisavalt uut haritud tööjõudu ja eriti napib IT ning inseneri erialade spetsialiste. Oskustööjõudu napib paljudes maailma riikides. Seega on lähiaastate võtmeküsimuseks, kuidas suurendada riigi atraktiivsust, et vältida ajude äravoolu ja olla huvipakkuv sihtmaa välismaa spetsialistidele. Riigi muudavad atraktiivseks arenenud majandus, turvalisus, õigusriigi põhimõtete järgimine, madal korruptsioonitase, arenguvõimalusi pakkuv keskkond, sõbralik elanikkond, hea infrastruktuur, kõrge elatustase. Pehmemad sotsiaalsed väärtused omavad sama suurt tähtsust kui teenitav palk ja SKP.

7. EASI 2018. AASTA TEGEVUSTE ÜLEVAADE

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

EAS lähtub tegevuste planeerimisel ja elluviimisel Eesti konkurentsivõime kavast "Eesti 2020". EASI tegevuse peamine siht on Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmine, eesmärgiga jõuda rahvusvahelises konkurentsivõime edetabelis 2020. a **kahekümne parima riigi hulka**.

Meie tegevuse peamine eesmärk on ühiskondliku heaolu kasv, lähtudes seejuures kolmest strateegilisest mõjuvaldkonnast.

Ettevõtluse ja ekspordi valdkonnas:

- klientide tundmiseks ja leidmiseks on oluline ettevõtlusmaastiku kaardistamine ja ambitsioonikate ettevõtete tuvastamine;
- kliendihaldus ja -arendus on oluline konkreetsete ettevõtete probleemide tuvastamisel ja abi leidmisel.

Välisinvesteeringute ja välisurgude tegevuste valdkonnas:

- globaalsetes konkurentsitingimustes investorite leidmine;
- Eesti majanduse väärtuspakkumise koostamine ja turundamine potentsiaalsetele investoritele, et teha Eesti majanduskeskkond nende investeerimisplaanide jaoks atraktiivseks.

Turismi valdkonnas:

- prioriteetsete ja kasvavate sihtturgude esma- ja korduvküllastuste soodustamine, sh kõrghooaja väliselt;
- äriturismi arendamine konverentsiturismina ja läbi täiendavate lennuliinide lisandumise;
- turismi tulu suurendamiseks küllastuste kestuse pikendamine ja turismiteenuste tarbimise kasvatamine.

2018. a valmis **EASI strateegiline tegevuskava 2019–2023**, mis pakub välja mudelid ja printsiibid, kuidas edaspidi riik sekkub ettevõtlusesse ning seab strateegilised ja operatiivsed sihttasemed järgneva viieks aastaks. Uue EASI strateegia kohaselt on fookuses kõrge lisandväärtusega ekspordivad ettevõtted ning välisinvesteeringute ja turismi arendamine. Septembris 2018. a andsime Riigi Tugiteenuste Keskusele (RTK) üle regionaalvaldkonna meetmed. Alates augustist 2018. a on meil lisaks Tallinna ja Tartu esindustele avatud kontor Pärnus, mis on kooskõlas valitsuse eesmärgiga viia pealinnast välja maakondadesse 1000 riigipalgalist töökohta.

Rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ettevõtlus

2018. a jätkasime **ettevõtluse ja ekspordi valdkonnas** võtme- ja kasvuklientide portfelli haldamise loogikaga. Eesmärk – leida portfelli uusi ambitsioonikaid ettevõtteid ja kasvatada ettevõtete arvu 700ni – sai aasta lõpuks täidetud. Portfelli sai valitud ettevõtteid väga erinevatest tegevusvaldkondadest. Lisandus uue majanduse tehnoloogiaetevõtteid, kelle tänased müügitulu numbrid ei ole veel sedavõrd kiire kasvuga, aga omavad perspektiivi kiirele kasvule lähiaastatel.

Alustavale ettevõtjale suunatud tegevustest jätkusid baaskoolitused üle Eesti (kokku 30 koolitust), kus osales 482 alustavat ja potentsiaalset ettevõtjat. Olulist lisandväärtust lõi ettevõtete sõnul arenguprogrammi raames pakutav diagnostikateenus (kasutati 52 korral) ja

mentori kasutamise võimalus (kaasati 18 ettevõtte poolt). 2018. a jõudis lõpule kõrge kasvupotentsiaaliga alustavatele ettevõtjatele suunatud Ärimentorprogrammi 2017/2018 hooaeg, mille lõpetas kokku 50 ettevõtjat. Käivitusid kaks mahukat koolitus- ja mentorprogrammi – Strateegia praktikum ja Ärimudeli praktikum – ning alustati esimeste Tark Tööstus ideepäevade ja arendusnädalavahetuste läbiviimisega. Ajujahi 2017/2018 hooajale esitati 311 ideed, konkursi võitjaks osutus digitaalse toiduohutuse platvorm FoodDocs. Arengupotentsiaaliga alustavatele ettevõtjatele suunatud starditoetust taotles 2018. a 98 ettevõtjat.

Loomemajanduse valdkonnas jätkasime 2017. a alguse saanud koolitusprogrammiga Disaini-buldooser. 2018. a valmisid järgmised neli uuringut: loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus, info ja mäluasutuste külastajate ja mittekülastajate, Eesti elanike muusikatarbimise harjumuste ning disainikasutuse uuring. Toetasime 16 loomeetevõtte ekspordivõimekuse arendamise projekti, mille elluviimisega tõuseb ettevõtjate ekspordist saadav müügitulu kokku 9,5 miljoni euroni.

Tegutsevate ettevõtete ja ekspordi valdkonna tegevused jagunevad peamiselt nelja valdkonda, milleks on koolitused, nõustamine, ärivõimalused ja toetused.

Arenguprogrammi 2018. a tähelepanu oli eelkõige kliendibaasi kasvatamisel ja teenuse aktiivsel müügil. Aasta jooksul sai finantseeritud ligi 70 ettevõtet kogusummas 17,5 miljonit eurot. Edulugude poolelt võib välja tuua Cleveroni, kes jõudis turule arenguprogrammis arendatud toidu pakiautomaadiga.

2018. a toimus 14 ekspordi lühikoolitust, millest kõige suuremat huvi tunti e-kanalite koolituste vastu – kuidas ekspordida oma e-poe või Amazoni kaudu. Kokku osales ekspordi lühikoolitustel 232 ettevõtet. Korraldasime 22 riiklikku ühisstendi rahvusvahelistel välismessidel, kus osales kokku 205 ettevõtet. Kontaktibaasi laiendamiseks ja nähtavuse tõstmiseks välisturul korraldasime neli kontaktreisi Euroopa (Saksamaa, Norra, Rootsi ja Taani) turgudele ning kaks kontaktreisi Aiasse (Hiina ja Jaapan). 2018. a viisime teist korda läbi 6-kuulist ekspordiprogrammi Missioon Saksamaa, kus osales 22 ettevõtet.

Ekspordinõunikud jätkasid nõustamisteenuse osutamisega, et aidata Eesti eksportööridel siseneda eksporditurgudele ja leida seal koostööpartnereid. 2018. a osutasid nõunikud 64 ekspordipartneri otsingu teenust, teenindasid aasta jooksul 730 turule sisenemisega seotud eelnõustamist ning välisettevõtete ostusoovide teenindamist ehk *sourcing'u* teenust osutati 230 kliendile.

Avasime jooksva taotlemise eksportööridele suunatud välismessi toetusmeetmes, mis on saavutanud ettevõtjate seas suure populaarsuse ning tõestanud vajalikkust rahvusvahelise tuntuse tõstmiseks. 2018. a rahastasime 86 projekti toetusega 1,4 miljonit eurot. Korraldasime ettevõtete esindusorganisatsioonidele ja erialaliitudele ideekonkursi eesmärgiga leida uusi ideid ja algatusi ning neid elluviidavaid partnereid, kuhu esitati 29 projektideed, millest rahastasime 10 taotlust.

Huvi e-Eesti loo järele on hoogsalt kasvanud – e-Estonia Showroom võõrustas 824 delegatsiooni, mis on 20% rohkem kui eelneval aastal. Juba 18. korda toimus 2018. a EASI eestvedamisel Ettevõtluse auhind, kus Aasta ettevõtte 2018 tiitli sai Cleveron AS.

Välisinvesteeringud ja tegevused välisurgudel

Välisinvesteeringute valdkonnas oli 2018. a läbi aegade parimate tulemustega nii investeeringute mahu kui töökohtade prognoosi osas. Kavandatud otsuste välisinvesteeringute maht ulatus 324 miljoni euroni ja töökohtade arv 1472ni. 2018. a Eestisse tehtud 156 investorite visiiti näitab jätkuvat huvi kasvu Eesti suunal ja lubab ka järgnevat aastateks prognoosida suurenevaid investeeringute mahtusid. Work in Estonia programmi raames avasime Eesti Rahvusvahelise Maja, mis on suunatud välisspetsialistidele, neid tööle võtvatele tööandjatele ja Eestisse naasvatele kaasmaalastele riigi ja omavalitsusega suhtlemiseks, nõustamisteenuste saamiseks ning kontaktvõrgustiku loomiseks. Koostasime välisinvesteeringute strateegia aastateks 2019–2023, mille kohaselt kasvavad eesmärgid perioodi lõpuks varasemate aastatega võrreldes neljakordseks.

2018. a panustasime äridiplomaatia edendamisse luues keskse kõrgetasemeliste visiitide veebi-keskkonna visiidid.ee. Uus keskkond hõlbustab kommunikatsiooni planeerivatest visiitidest huvitatud ettevõtjatele ning annab võimaluse planeerida tellimusvisiite lähtuvalt Eesti ettevõtete vajadustest.

Korraldasime 15 väljaminevat visiiti, millest 13 puhul oli tegemist kõrgetasemelise visiidi või sündmusega sihtriigis. Visiidid toimusid Jaapanisse, Indiasse, Hiinasse, Iirimaa, Ameerika Ühendriikidesse, Saksamaale, Kasahstani, Norrasse, Soome, Ukrainasse, Luksemburgi, Kanada, Suurbritannia ja Israeli äridelegatsioonide korraldus toimus koostöös Eesti Kaubandus-Tööstuskojaga.

Välisinvestorite sissetulevate visiitide arv Eestisse on peamiseks indikaatoriks tulemusliku töö tegemisel ning eesmärgistatud 100 potentsiaalse välisinvestori Eestisse toomise asemel võõrustasime 156 ettevõtte külastusi ning täiendavalt 16 muud Eestisse saabunud delegatsiooni. Tähelepanuväärseks osutus Norra kroonprints ja kroonprintsessi visiit Eestisse, mille raames korraldasime kahepäevase ärifoorumi.

Välisesinduste võrgustikus olid 2018. a investorkonsultandid kuues riigis: Soomes, Rootsis, Norras, Saksamaal, Kasahstanis ja Ameerika Ühendriikides. Lisaks veel Ida- ja Kesk-Euroopa esindaja, kelle töökoht asub Tallinnas. Sihtriikide investorkonsultantide poolt Eestisse 2018. a maandatud investeeringud otsuste mahu poolest on Saksamaalt (70,6 miljon eurot) ning loodavate töökohtade arvult Ida-Euroopa (290) ja Soome (280).

Work in Estonia töötab selle nimel, et Eesti oleks välisalentidele atraktiivne elamise ja töötamise sihtriik ning Eesti ettevõtete jaoks oleks välisspetsialistide tööle võtmine ja töö hoidmine võimalikult sujuv. Viisime läbi värbamiskampaaniad valitud sihturgudel (nt Career Hunt Tallinn 2018 koos 12 tööandjaga) ning korraldasime WiE ühisstende IKT-konverentsidel koos tööandjatega. 2018. a avasime välisvärbamise toetuse, millega aitasime kaasa 67 IKT valdkonna välisspetsialisti värbamisele.

E-residentsuse projekti väljakutsed on ajas muutunud suuremaks, liikudes e-residentide arvult e-residentide poolt loodavate ettevõtete arvule. 2018. a eesmärk 2 500 uut e-residenti poolt asutatud ettevõtet sai täidetud ning lõplik 2018. a loodud ettevõtete arv oli 3 124. Ühtlasi lansseerisime e-residentsuse 2.0 valge raamatu ning tegevuskava laiapõhjalisema tulu saamiseks riigile.

Eesti kui atraktiivne turismisihtkoht

Turismivaldkonnas jõudsid siseturistide ööbimised kuuendat aastat järjest ja välituristide ööbimised kolmandat aastat järjest uue rekordini. 2018. a oli ööbimiste kasv siiski tagasihoidlikum kui paaril eelmisel aastal – sise- ja välituristide ööbimised kasvasid kokku 1,8%. Samas kasvas oodatust rohkem turismiteenuste eksport: kui perioodi IV kv 2017 – III kv 2018 eesmärgiks oli 1,8 miljardit, siis tegelik tulemus oli 1,97 miljardit eurot (kasv aasta varasemaga võrreldes 106 miljoni euro võrra ehk 5,7%). Tulude kasvu kindlustab mitmekesine rahvusvaheline turundus ja äriturismi arendamine, et vähendada liigset sõltuvust ainult lähiturugude puhkuseturistidest.

Eesti kui reisisihti tuntuse suurendamiseks korraldasime ligi 80 pressireisi 250 ajakirjanikule, mille tulemusena jõudsid pressikajastused 2,5 miljardi inimeseni. Eesti 100. sünnipäeva puhul alustasime üleilmse Eesti eriliste elamuste kampaaniaga #EstonianWay, mille raames valmis 2018. a 45 elamusvideot. Tutvustasime Eesti turismitooteid ligi 3000 reisikorraldajale 20 riigist messidel, kontaktüritustel, tootetutvustusreisidel ja kohtumistel. Turundasime Eestit kui reisisihtkohta uute lennuliinide alguspunktides, mille eesmärgiks on kasvatada lennureisijate hulka, sest just lennureisijad jätavad Eestisse kõige rohkem raha – 400 eurot reisi kohta.

Äriturismi suunal tutvustasime Eestit kui konverentsisihtkohta rohkem kui 900 erialakontaktile. Eestit külastas 43 000 konverentsidelegaati, mis on 7 000 võrra rohkem kui aasta varem. Eestis toimus ka läbi aegade suurim (2 000 osalejaga) teaduskonverents.

Turismiinfosüsteemi arendamises panime rõhku kasutajamugavuse testimisele, eriti soomekeelsel veebilehel. Riiklikku turismiportaali visitestonia.com külastati 5,45 miljonit korda.

Turismitoodete arendamise juhtimisel kujunes aasta tippsündmuseks turismikonverents, kus osales varasemaga võrreldes topeltarv inimesi ehk 500, esinesid rahvusvahelised tipud ning rahulolu konverentsiga sai hindeks maksimumvallid. Koolitasime turismiettevõtjaid nii seminari- saalis kui ka virtuaalselt. Ligi 300 osalejat omandasid uusi teadmisi uute ärimudelite seminaril, samuti puuetega inimeste reisimise ja Hiina turu eripärade teemal. Ärimudelite mentorluses osales 15 ettevõtet, kellest mentorluse lõpetas edukalt seitse. Avasime Visit Estonia e-akadeemia kõik õppevaldkonnad. E-akadeemiaga liitus ja hakkas keskkonda aktiivselt kasutama 110 turismiettevõtet.

Rahvusvahelisel tasemel korraldavate sündmuste 2017. a novembris avatud taotlusvoorus esitati 23 taotlust, millest toetasime 7 projekti mahuga 400 000 eurot. Lisaks sündmustele toetame ka rahvusvaheliste konverentside kvaliteetset korraldamist. 2018. a eelarve oli 400 000 eurot, millega toetasime 14 konverentsi turundus- ja korraldustegevusi. Väikesadamate võrgustiku arendamise taotlusvoorus toetasime 12 projekti kogumahus 2,2 miljonit eurot.

Eesti on hea paik elamiseks

Regionaalarengu valdkonnas oli 2018. a olulisimaks tegevuseks kõigi regionaaltoetuste ja piiriüleste programmide edukas ja sujuv üleandmine Riigi Tugiteenuste Keskusele, mis võimaldab ka toetuste suunal senisest enam keskenduda EASi peamistele eesmärkidele ja sihtrühmadele – Eesti ettevõtted, turismisektor, välisinvestorid. Välisvahendite perioodi 2014–2020 mõttes oli 2018. a ja on ka järgmised kaks aastat suurima tegevusmahuga aastas – võrreldes 2017. a kasvas hinnatud taotluste ja rahastatud projektide arv kolmandiku võrra.

Ettevõtlus- ja külastuskeskkonna arendamise suunal tegime 2018. a Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise investeeringute meetmes (PKT) rahastusotsused Hiiu, Lääne-Viru, Pärnu, Rapla, Saare, Võru (29 projekti, toetusega 19,5 miljonit eurot), Põlva (4 projekti, toetusega 2,3 miljonit eurot), Viljandi, Järva, Valga, Tartu ja Lääne (20 projekti, 20 miljonit eurot) maakonna projektidele.

Elukeskkonna arendamiseks toetame tegevusi nii suuremate linnapiirkondade kitsaskohtade kui ka kohalike arendusvajaduste lahendamisel. 2018. a avasime regionaalsete investeeringutoetuste taotlusvoorust, kuhu esitati 96 taotlust kogumalus 8,6 miljonit eurot (rahastasime 41 projekti toetusega 3,4 miljonit eurot).

Territoriaalsele piiriülesele koostööle suunatud tegevustes said Eesti-Läti programmis rahastuse kuus projekti toetusega 2,26 miljonit eurot ja VKEde tootearenduse koostööprojektide voorus seitse projekti mahuga 2,3 miljonit eurot. Eesti-Vene programmi I taotlusvoorust esitati kolmes teemavaldkonnas 39 taotlust, millest rahastuse said 24 projekti mahus 9,6 miljonit eurot, ning II taotlusvoorust esitati keskkonnakaitse teemavoort seitse taotlust kogusummas 2,3 miljonit eurot.

Kasutatud kirjandus

IMD World Competitiveness Yearbook 2004

IMD World Competitiveness Yearbook 2005

IMD World Competitiveness Yearbook 2006

IMD World Competitiveness Yearbook 2007

IMD World Competitiveness Yearbook 2008

IMD World Competitiveness Yearbook 2009

IMD World Competitiveness Yearbook 2010

IMD World Competitiveness Yearbook 2011

IMD World Competitiveness Yearbook 2012

IMD World Competitiveness Yearbook 2013

IMD World Competitiveness Yearbook 2014

IMD World Competitiveness Yearbook 2015

IMD World Competitiveness Yearbook 2016

IMD World Competitiveness Yearbook 2017

IMD World Competitiveness Yearbook 2018

IMD World Talent Report 2018

IMD World Talent Report 2016

IMD World Talent Ranking 2017

IMD World Talent Ranking 2018

The Global Competitiveness Report 2015–2016

The Global Competitiveness Report 2016–2017

The Global Competitiveness Report 2017–2018

The Global Competitiveness Report 2018–2019

Ifo World Economic Survey WES 142 – IV/2018

Estonia's awareness and image survey. Report. Kantar Emor. March-May 2017

Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020, MKM 2013. a

Majandusarengu töögrupi raport, töögrupi juht E. Raasuke, 10. november 2016. a

Tööjõuvajaduse ja -pakkumise prognoos aastani 2025, MKM 2017. a

Ülevaade Eesti tööturu olukorrast, tööjõuvajadusest ning sellest tulenevast koolitusvajadusest. Kutsekoda 2017

Vanemaealiste aktiivsus tööturul kasvab. Statistikaamet (14.11.2018)

Suhtelises vaesuses elas mullu 295 000 Eesti elanikku. Statistikaamet (18.12.2018)